

rim

REVISTA DE ISTORIE MILITARĂ nr. 3-4 (185-186) / 2021

80 de ani de la intrarea României în al Doilea Război Mondial Relații militare româno-germane 1941-1944

Institutul pentru
studii politice de apărare
și istorie militară

Centrul de istorie militară
și științe sociale
al Bundeswehr-ului

Situația Armatei române în
viziunea Misiunii Militare
Germane în România în
perioada premergătoare
operațiunii „Barbarossa”
(februarie-mai 1941)

German Occupation
in the Soviet Union
1941-1943. The Case
of Colonel General Rudolf
Schmidt

“The Enemy Too Fights
Heroically and With
Dedication.” The Border
Battles in the Southern
Sector of the Eastern Front,
22 June to 2 July 1941

REVISTA DE ISTORIE MILITARĂ

Publicația este editată de Ministerul Apărării Naționale, prin Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, membru al Consorțiului Academiei de Apărare și Institutelor pentru Studii de Securitate din cadrul Parteneriatului pentru Pace, coordonator național al Proiectului de Istorie Paralelă: NATO – Tratatul de la Varșovia

COLEGIUL DE REDACȚIE

- Dr. CARMEN SORINA RÎJNOVEANU, directorul Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară
- Dr. HAROLD E. RAUGH, Jr., EU-COM, vicepreședinte al Comisiei Internaționale de Istorie Militară
- Dr. JÖRG ECHTERNKAMP, Centrul de Istorie Militară și Științe Sociale, Potsdam, Germania
- Dr. RANDY PAPADOPOULOS, United States Department of the Navy
- Prof. dr. MIHAIL E. IONESCU, Școala Națională de Studii Politice și Administrative
- Col. dr. FLORIN ȘPERLEA, lect. univ., Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu
- Colonel (r) dr. PETRE OTU, președinte al Comisiei Române de Istorie Militară
- Dr. JAN HOFFENAAR, președintele Comisiei Olandeze de Istorie Militară
- Prof. univ. dr. ION ȘISCANU, Universitatea „Dunărea de Jos”, Galați
- Prof. univ. dr. DENNIS DELETANT, London University
- Prof. univ. dr. MIHAI RETEGAN, Universitatea București
- Comandor (r) GHEORGHE VARTIC
- Conf. univ. dr. FLORIAN BICHIR, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

SUMAR

- **Dosar – 80 de ani de la intrarea României în al Doilea Război Mondial**
 - Cuvânt înainte – Dr. CARMEN RÎJNOVEANU 1
 - Foreword – Colonel Dr. FRANK HAGEMANN 3
 - OTTMAR TRĂȘCĂ – Situația Armatei române în viziunea Misiunii Militare Germane în România în perioada premergătoare operațiunii „Barbarossa” (februarie-mai 1941) 5
 - CHRIS HELMECKE – German Occupation in the Soviet Union 1941–1943. The Case of Colonel General Rudolf Schmidt 19
 - PETRE OTU – Planificarea strategică românească în perioada septembrie 1940 – iunie 1941 26
 - PETER LIEB – The Murders of Jews by the 707th Infantry Division in Belarus in 1941/42. The Diary of a Regimental Commander 53
 - SORIN CRISTESCU – Înainte și după 22 Iunie 1941 în presa și memorialistică românească 60
 - ROMAN TÖPPEL – “The Enemy Too Fights Heroically and With Dedication.” The Border Battles in the Southern Sector of the Eastern Front, 22 June to 2 July 1941 71
 - MANUEL STĂNESCU – O alianță sub semnul circumspecției. Percepții reciproce româno-germane în preajma declanșării operațiunii Barbarossa 79
- **Recenzii**
 - Colonel Gerhard P. Gross, *The Myth and Reality of German Warfare: Operational Thinking from Moltke the Elder to Heusinger*, University Press of Kentucky, 2016 – SORIN CRISTESCU 89
- **Publicații primite la redacție**
 - *Revista de istorie militară* (Caietul 1/2021) a Centrului pentru Istorie Militară și Științe Sociale al Bundeswehr-ului (ZMSBw)
 - SORIN-VASILE NEGOIȚĂ 92

• Revista este inclusă în baza de date a Consiliului Național al Cercetării Științifice în Învățământul Superior, fiind evaluată la categoria „C”.

• Poziția revistei în lista-catalog a publicațiilor este la numărul 5017
ISSN 1220-5710

CONTENTS

• Dossier – 80 Years Since Romania’s Entry Into the Second World War	
– Foreword – <i>Dr CARMEN RÎJNOVEANU</i>	1
– Foreword – <i>Colonel Dr FRANK HAGEMANN</i>	3
– <i>OTTMAR TRĂȘCĂ</i> – The Situation of the Romanian Army According to the German Military Mission to Romania in the Period Prior to “Operation Barbarossa” (February-May 1941)	5
– <i>CHRIS HELMECKE</i> – German Occupation in the Soviet Union 1941–1943. The Case of Colonel General Rudolf Schmidt	19
– <i>PETRE OTU</i> – Romanian Strategic Planning During the Period September 1940 – June 1941	26
– <i>PETER LIEB</i> – The Murders of Jews by the 707th Infantry Division in Belarus in 1941/42. The Diary of a Regimental Commander	53
– <i>SORIN CRISTESCU</i> – Before and After June 22, 1941, as Reflected in the Romanian Press and Memoirs	60
– <i>ROMAN TÖPPEL</i> – “The Enemy Too Fights Heroically and With Dedication.” The Border Battles in the Southern Sector of the Eastern Front, 22 June to 2 July 1941	71
– <i>MANUEL STĂNESCU</i> – A Wary Alliance. Romanian-German Mutual Perceptions Around the Launch of Operation Barbarossa	79
• Reviews	
– Colonel Gerhard P. Gross, <i>The Myth and Reality of German Warfare: Operational Thinking from Moltke the Elder to Heusinger</i> , University Press of Kentucky, 2016 – <i>SORIN CRISTESCU</i>	89
• Publications Received at the Editorial Office	
– <i>The Review of Military History</i> (Book no. 1/2021) published by the Centre for Military History and Social Sciences of the Bundeswehr (ZMSBw) – <i>SORIN-VASILE NEGOIȚĂ</i>	92

- Redactor-șef: MANUEL STĂNESCU
- ALEXANDRU VOICU – redactor
 - ION MIHAIU – coperta
- ELENA LEMNARU – tehoredactare computerizată

Adresa redacției: strada Constantin Mille nr. 6, cod 010142, București, sector 1,
telefon: 0213157827, telefax: 004021-3137955, <http://ispaim.mapn.ro/pages/view/88>

B 0691/28.06.2021

CUVÂNT ÎNAINTE

Anul acesta se împlinesc 80 de ani de la intrarea României în cel de-al Doilea Război Mondial, moment istoric care a marcat în mod profund și dramatic destinul și evoluția viitoare a țării. La 22 iunie 1941, Germania și aliații săi au declanșat cea mai amplă operațiune militară – nume de cod Operațiunea Barbarossa – având ca obiectiv final victoria împotriva Uniunii Sovietice. Se deschidea, astfel, cel mai mare și mai sângeros front din cel de-al Doilea Război Mondial.

Angajarea militară a României a vizat, încă de la început, eliberarea teritoriilor istorice – Basarabia și nordul Bucovinei – anexate de Uniunea Sovietică în vara anului 1940, urmare a înțelegerii sovieto-germane din 23 august 1939 (Pactul Ribbentrop-Molotov). În noaptea de 20 spre 21 iunie, orele 02.00, armata română a trecut Prutul. Cu sprijinul forțelor germane, până la 27 iulie, armata română a eliberat întreg teritoriul istoric din est. Au urmat ani grei de lupte și sacrificii care au adus armata română adânc în teritoriul sovietic, până în Caucaz și Stalingrad, iar, după 1944, alături de Coaliția Națiunilor Unite, până în Ungaria și Cehoslovacia.

La împlinirea a 80 de ani de la intrarea României în cel de-al Doilea Război Mondial considerăm oportun și binevenit un proiect editorial care să marcheze acest eveniment istoric prin publicarea unui număr special al Revistei de Istorie Militară. Problematika abordată vizează relațiile militare dintre România și Germania, „aliați fără alianță” într-un război sângeros ale cărui urme se resimt până în zilele noastre. Raporturile bilaterale dintre cele două țări constituie un capitol special al istoriei participării României în cea mai mare conflagrație mondială, iar cercetarea acestuia impune deschiderea de noi piste documentare și identificarea de evidențe arhivistice inedite care să ne ofere o înțelegere cât mai completă asupra configurației militare de ansamblu cu care s-a confruntat România și armata română în anii fatidici ai începutului războiului.

Proiectul editorial pe care îl propunem este rezultatul cooperării științifice fructuoase și de lungă durată dintre Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară și Centrul de Istorie Militară și Științe Sociale din Potsdam, Germania. De-a lungul anilor, cooperarea dintre instituțiile noastre au generat importante contribuții la cunoașterea istoriei și la dezvoltarea dialogului dintre istorici și cercetătorii români și germani în domeniul istoriei militare. În anul 2019, a fost publicat, împreună cu partenerul german, un alt număr special al Revistei de Istorie Militară, având ca subiect relațiile dintre România și Republica Democrată Germană în cadrul Tratatului de la Varșovia.

De ce un număr comun dedicat relațiilor militare româno-germane în timpul celui de-al Doilea Război Mondial? În primul rând, cel de-al Doilea Război Mondial reprezintă un eveniment cu semnificații ample la nivel global, a cărui cunoaștere este esențială pentru a înțelege lumea în care trăim, impactul asupra marelui joc global, dar și construcția noastră ca țară în ultimii 80 de ani. Rolul istoricului este de a investiga faptele trecutului, de a pune întrebări, de a asigura acces la cunoaștere și la informații relevante și inedite în baza documentelor și cercetărilor arhivistice. Documentul istoric este cel mai puternic și credibil argument împotriva diverselor narațiuni care se propagă în spațiul public prin care se încearcă denaturarea faptelor sau falsificarea adevărului istoric urmărindu-se scopuri tendențioase și propagandistice. Din această perspectivă, cooperarea cu cercetătorii și istoricii din Germania ne asigură oportunități semnificative de acces la

sursele documentare din arhivele germane cu deosebire importante în demersul de cercetare a problematicii participării armatei române în cel de-al Doilea Război Mondial. Raporturile bilaterale nu pot fi studiate corect – spunea istoricul Florin Constantiniu – decât pe baza cunoașterii surselor documentare ale celor două părți. Este deopotrivă necesar ca istoriografia românească să fie mai bine conectată la istoriografia europeană, să se adapteze tendințelor și ritmului istoriografiei occidentale și, în același timp, să ne facem mai cunoscute și accesibile rezultatele cercetărilor românești în mediul istoric și academic internațional. Problematika relațiilor militare româno-germane în timpul celui de-al Doilea Război Mondial constituie un dosar definitiv care oferă un spațiu de cercetare încă nu pe deplin fructificat. Ampla monografie *Relațiile politice și militare româno-germane septembrie 1940-august 1944*, publicată în 2013 de reputatul cercetător Ottmar Trașcă, rezultatul unor cercetări ample și bazată pe o bibliografie impresionantă, reprezintă un demers cu totul special care trebuie însă continuat și susținut prin cercetări aplicabile documentare și arhivistice.

În al doilea rând, împlinirea a 80 de ani de la începutul celui de-al Doilea Război Mondial trebuie să constituie și un moment de reflecție, de aducere aminte și de comemorare. Avem datoria, ca istorici, să păstrăm vie memoria celor care s-au sacrificat în slujba țării, să contribuim la educarea tinerei generații în spiritul cinstirii faptelor de arme ale înaintașilor noștri și a respectului față de cei care au înțeles simțul datoriei, al onoarei și al responsabilității, dar și de a cultiva atașamentul față de valorile naționale, patriotismul și devotamentul față de țară. O scurtă radiografie a pierderilor suferite de armata română în timpul războiului ne arată ampla dimensiune a efortului de război, dar și a tragediei umane cu totul impresionantă. În războiul împotriva URSS, România a pierdut 71.585 de morți, 243.622 răniți și bolnavi și 309.533 de dispăruți, în total 624.740 de militari. În cele opt luni și jumătate de război împotriva Germaniei hitleriste, România a angajat 538.536 militari, dintre care a pierdut 21.035 morți, 90.344 răniți și bolnavi și 58.443 de dispăruți, așadar un total de 169.822 de militari.

Avem obligația morală de a cinsti memoria acestor eroi prin sacrificiul cărora ne putem înțelege mai bine trecutul și putem îndrăzni să privim cu mai mare încredere în viitor. La 80 de ani de la începerea amplei operațiuni împotriva Uniunii Sovietice, publicarea unui număr al Revistei de Istorie Militară dedicat acestui moment istoric de referință se dorește, așadar, a fi și un omagiu adus militarilor români, ale căror sacrificii rămân o lecție care trebuie însușită și cinstită ca un imperativ al construirii memoriei și identității colective.

Numărul de față include șapte studii care abordează o arie largă de subiecte relativ la problematica relațiilor militare româno-germane în preajma declanșării campaniei din est, precum Misiunea Militară Germană în România, rolul și locul armatei române în concepția strategică germană, luptele de frontieră din primele săptămâni de război sau viziunea aliatului din dublă perspectivă, română și germană.

Analiza evoluției relațiilor româno-germane în perioada 1940-1944 reprezintă unul dintre cele mai importante capitole ale participării României la ultima conflagrație mondială. Ele se derulează într-un context extrem de complicat, cu modificări substanțiale în spectrul geopolitic, totul pe fondul tragediilor aduse de conflictul care a avut un profund caracter ideologic. Dar rolul istoricului este să aducă în permanență, oricât ar fi de dificil, noi contribuții în câmpul cunoașterii și să deschidă, pe cât posibil, noi perspective de înțelegere și cercetare. Acesta este scopul acestui număr comun al Revistei de istorie militară. Evaluările aparțin, întotdeauna, cititorilor. Lectură plăcută!

Dr. CARMEN-SORINA RÎJNOVEANU *

* Directorul Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară.

FOREWORD

When the Wehrmacht invaded the Soviet Union on 22 June 1941 ('Operation Barbarossa'), Romania entered the Second World War on the German side. Between the former enemies of the years 1916 to 1918, an ad hoc brotherhood in arms developed that lasted until 1944. On 23 November 1940, Romania, Hungary and Slovakia had joined the three-power pact Hitler had initiated after the surprise victory over France. However, the German-Romanian alliance was neither based on a formal military agreement nor had there been any prior concrete agreement on common war aims. Nevertheless, Romania, along with Finland, became the main ally of National Socialist Germany on the Eastern Front. Two Romanian armies with about half a million soldiers fought in a racial war of annihilation that the German leadership had planned against the Red Army and the Soviet population.

Marshal Ion Antonescu primarily hoped to win back Bessarabia and Northern Bukovina, which the Soviets had occupied in summer 1940. The Wehrmacht used the Romanian territory as a deployment area for 'Barbarossa'; Romania was also a coveted economic partner for the German leadership due to the country's rich oil wells. At a meeting with the Finnish commander-in-chief Carl Mannerheim in June 1942, Adolf Hitler openly admitted: "Without at least four to five million tons of Romanian oil, we would not be able to fight the war and would have had to leave it."

In order to secure raw materials vital to the war effort and to prepare German operations from the soil of the new ally, the Wehrmacht sent military missions of the army, air force and navy to Romania from autumn 1940. These were joined by a military economic mission and by regular troops for training support. However, Wehrmacht senior leadership did not regard the Romanian army as a partner on an equal footing: "The Romanian army is no good", remarked the Commander-in-Chief of the Army, Field Marshal Walther von Brauchitsch, in an arrogant tone to German commanders in March 1941. Vice-Admiral Friedrich-Wilhelm Fleischer, head of the German naval mission, complained bitterly about the Romanian army. He blamed the Romanian naval officers for their lack of commitment and considered the training level of the navy extremely low.

In this respect, Adolf Hitler and his military elite never left any doubt as to who had the supreme command in this alliance of convenience and thus had the last word in all important decisions. Romania had to serve the interests of German warfare in the East as a compliant tool. This also applied to the genocide of the European Jews. In the course of the great initial successes of 'Operation Barbarossa', Romanian units, in conjunction with 11th German Army, initially succeeded in quickly recapturing the territories occupied by the Red Army in 1940. Thus, Marshal Antonescu soon achieved his primary war aim, but continued to side with the Germans. Participating further in the German campaign on the southern section of the Eastern Front, the Romanian ally was later heading straight into the catastrophe of Stalingrad; the tide of war shifted against Germany and her allies. The Romanian armed forces suffered heavy losses at Stalingrad and in a series of retreat battles in 1943/44 until the country gradually turned away from the alliance with Germany. This finally led to the declaration of war on the former ally in August 1944.

This issue commemorates Romania's entry into the Second World War eighty years ago. The six contributions address the war from the respective perspectives of the allies Romania and Germany between 1941 and 1944. In the sense of a modern military history, this issue covers various aspects of war such as strategic planning, coalition and operational warfare, war crimes, occupation policy, the perception of the war in the mass media and memorial literature. Such a summary of national research provides important impulses for further investigating and understanding the Second World War in its transnational and international interconnections as well as a global violent conflict.

The issue successfully continues the long-standing fruitful academic cooperation and friendly ties between the Institute for Political Studies of Defence and Military History (Bucharest) and the Centre for Military History and Social Sciences of the Bundeswehr (Potsdam). My thanks goes to the head of ISPAIM, Dr Carmen-Sorina Rijnoveanu, for the excellent cooperation. Above all, I would also like to thank the authors for their contributions and Dr Manuel Stănescu for preparing and editing the issue. Finally, my thanks also goes to Lieutenant Colonel Dr Christian Stachelbeck and Colonel (ret.) Sorin-Vasile Negoită for coordinating the work between the two institutes.

I wish the issue a good reception in the academic community and, beyond that, numerous interested readers.

*Colonel Dr FRANK HAGEMANN **

* Acting Commander of the Centre for Military History and Social Sciences of the Bundeswehr, Potsdam.

SITUAȚIA ARMATEI ROMÂNE ÎN VIZIUNEA MISIUNII MILITARE GERMANE ÎN ROMÂNIA ÎN PERIOADA PREMERGĂTOARE OPERAȚIUNII „BARBAROSSA” (FEBRUARIE-MAI 1941)

OTTMAR TRĂȘCĂ *

Abstract

From October 1940, the activity of the German Military Mission to Romania had multiple consequences over the Romanian-German relations during the regime of Ion Antonescu. The presence of the German troops marked not only Romania's irreversible entry into the German sphere of influence and the beginning of the process of readjustment of the Romanian army to the requirements of modern warfare, but also Romania's involvement in the military plans of the Third Reich. The role of the German Military Mission as a "transmission belt" between the Wehrmacht and the Romanian army would become apparent during the preparations of the operations "Marita" and especially "Barbarossa". To this end, one of the most important tasks of the German Military Mission was to evaluate the combat capacity of the Romanian army in view of the projected operations.

Keywords: *German Military Mission to Romania, Operation Barbarossa, Romanian army*

Activitatea Misiunii Militare germane în România începând cu luna octombrie a anului 1940¹ a avut consecințe multiple asupra evoluției relațiilor româno-germane în perioada regimului antonescian. Prezența trupelor germane a marcat nu numai intrarea ireversibilă a Români-

ei în sfera de influență germană și începutul procesului de adaptare a armatei române la cerințele războiului modern, ci a însemnat inclusiv implicarea sa în planurile militare ale celui de-al III-lea Reich. Rolul Misiunii Militare germane de „curea de transmisie” între Wehrmacht și Armata

* Institutul de Istorie „George Barițiu” Cluj-Napoca.

română avea să se evidențieze în mod deosebit în contextul pregătirii operațiunilor militare „Marița” și, îndeosebi, „Barbarossa”. Astfel, una din cele mai importante sarcini ce a revenit Misiunii Militare germane în România după decizia adoptată de conducerea celui de-al III-lea Reich de a ataca URSS în prima jumătate a anului 1941, a fost evaluarea capacității combative a armatei române în vederea operațiunilor proiectate. În acest sens, „Oberkommando des Heeres (OKH) – Înalțul Comandament al Armatei de Uscat germane” și „Oberkommando der Wehrmacht (OKW) – Înalțul Comandament al Wehrmachtului” au dorit să cunoască potențialul armatei române, respectiv stadiul instruirii, înzestrării cu armament, caracterizarea corpului de ofițeri, subofițeri și a trupei etc., urmând ca decizia finală în privința întrebuirii unităților române și a misiunilor operative ce aveau să fie fixate acestora pe teatrul de operațiuni militare din URSS să fie luată după primirea acestor evaluări.

Primele planuri operaționale întocmite de OKH preconizau în cadrul operațiunilor Grupului de Armate „Sud” inclusiv un atac îndeplinit de pe teritoriul României de către Armata a 12-a germană. Mai mult, în dezvoltarea acestui atac, șeful de Stat Major al OKH, general-colonelul Franz Halder, avea în vedere chiar și o cucerire rapidă a orașului Odessa². În consecință, Grupul de Armate „Sud” a formulat la 12 februarie 1941 cerințele sale în privința contribuției trupelor române. Astfel, era prevăzută crearea a trei grupări de forțe românești cu aproximativ 12-16 divizii de infanterie, toate unitățile de cavalerie și brigada motorizată. Pe lângă aceste unități, Grupul de Armate „Sud” solicita un număr suficient de unități cu misiuni de ocupație și asigurare a spatelui frontului³. Concepția optimistă a Grupului de Armate „Sud” cu privire la posibilitatea folosirii masive a diviziilor românești în operațiuni ofensive nu era însă împărtășită de către OKH germane, unde se considera că „de fapt, armata română nici nu poate fi considerată armată”⁴.

Prin urmare, OKH a decis informarea șefului de Stat Major al Misiunii Militare Germane, colonelul Arthur Hauffe, cu privire la intențiile și solicitările Grupului de Armate „Sud”, respectiv OKH față de armata română⁵. Documentul întocmit în acest scop pentru șeful de Stat Major al Misiunii Militare

Colonelul Arthur Hauffe

germane în România, colonelul de Stat Major Arthur Hauffe, de către secția operații a OKH prevedea, în esență, următoarele puncte, ce trebuiau să fie clarificate în colaborare cu Misiunea Militară germană: a) *participarea activă a României* prin angajarea diviziilor model în cadrul operațiunilor de atac (aproximativ 3 divizii); angajarea altor forțe cu misiuni de imobilizare a inamicului (aproximativ 3 divizii); în cazul avansării operațiunilor punerea la dispoziție a unor forțe cu misiuni de ocupație (aproximativ 4 divizii); preluarea apărării litoralului Mării Negre și acoperirea frontierei cu Iugoslavia (aproximativ 5 divizii), urmând ca în interior să rămână disponibile 3 divizii; în total, partea germană preconiza utilizarea a 18 divizii; b) *realizarea mobilizării* și a concentrării unităților participante la operațiunea „Barbarossa” trebuia să fie încheiată până la 15 aprilie 1941, urmând ca după această dată căile ferate să fie rezervate exclusiv necesităților Wehrmachtului; c) *crearea unei atmosfere liniștite în România*, prin încheierea unei înțelegeri între generalul Ion Antonescu și Mișcarea Legionară și readucerea legionarilor la putere; măsuri

de reformare a armatei române și trimiterea forțelor disponibile din armată în producție, îndeosebi în agricultură. În scopul atingerii acestor obiective, secția operații a OKH considera necesară reducerea și reorganizarea armatei, supradimensionată ca număr, înzestrarea și înarmarea celor 18 divizii, crearea unor unități de etnici germani și legionari, reorganizarea corpului de ofițeri și, nu în ultimul rând, „curățarea armatei de fracmasoni, evrei și elementele anglofile”⁶. Cerințele formulate de Grupul de Armate „Sud” și, parțial, de secția operații a OKH, erau total nerealiste și au fost contracarate de Misiunea Militară germană în România prin intermediul rapoartelor înaintate OKH în 14 februarie, 4 martie 1941, respectiv 30 mai 1941.

Raportul din 14 februarie 1941 intitulat „Evaluarea armatei române” a fost întocmit înainte de solicitările adresate de OKH și constituia o adevărată „radiografie” a armatei române, oferind informații cu privire la structura, instruirea și echiparea unităților, corpul de ofițeri, subofițeri și trupă, respectiv posibilitățile de utilizare ale diviziilor românești în cadrul operațiunii „Barbarossa”. Corpul de ofițeri era considerat eterogen, cu putere de înțelegere rapidă, cu o instruire teoretică bună, fără a avea însă tăria și voința de a rezista „până la ultimul om”. În privința corpului de subofițeri, raportul releva că nu se pot oferi informații „întrucât nu există aproape deloc subofițeri activi”. De altfel Misiunea Militară ceruse deja părții române soluționarea acestei chestiuni deosebit de importante. În schimb, evaluarea oferită cu privire la militarul român este deosebit de interesantă și merită a fi citată în extenso. „Soldatul român – se arăta în raport – constituie un material (uman – n.n.) destoinic, dispus să asimileze; el este de regulă docil și dispus să asimileze, în aparență inclusiv rezistent și perseverent; dispune însă, în general, de un grad de pregătire redus. Îi lipsesc activitatea și gândirea *independente*. Relația sa cu superiorii este, corespunzător mentalității românești, bazată mai degrabă pe teama față de pedepse decât pe încredere. Tratamentul soldatului este, în parte, rău, iar condițiile de viață din cazărmi – în conformitate cu standardele noastre – sunt primitive.

Solda nu corespunde nici măcar necesităților modeste de trai”. Referitor la unitățile prevăzute a participa la operațiunea Barbarossa – repartizate în 3 eșaloane – raportul releva că diviziile model din primul eșalon (Diviziile 5, 6 și 13 Infanterie) vor putea fi utilizate pentru „misiuni defensive cu grad de dificultate mijlocie”, restul unităților din primul eșalon fiind potrivite doar pentru misiuni de pază și siguranță. Raportul conchidea într-o manieră lipsită de echivoc faptul că diviziile române „nu pot fi folosite în nici un caz pentru acțiuni ofensive independente”⁷. Aprecierile extrem de critice la adresa armatei române – conținute de documentul citat anterior – au fost confirmate și completate de raportul înaintat conducerii militare germane la 4 martie 1941, ce răspundea punctual cerințelor formulate de OKH la 15 februarie 1941. Referitor la participarea activă a trupelor române, documentul reitiera concluziile raportului din 14 februarie 1941: „o operațiune ofensivă independentă a trupelor române nu intră în discuție”.

În urma raportului întocmit de Misiunea Militară germană în România la 14 februarie

Generalul Erik Hansen

1941, precum și a discuțiilor purtate de colonelul Arthur Hauffe cu general-colonelul Franz Halder la 18 februarie 1941⁸, OKH a respins solicitările formulate de Grupul de Armate „Sud” la 12 februarie 1941 cu privire la întrebuițarea diviziilor române în cadrul operațiunilor ofensive în flancul sudic al Frontului de Est. Scrisoarea adresată în acest sens de general-colonelul Franz Halder comandamentului Grupului de Armate „Sud” la 24 februarie 1941 afirma următoarele: „Conform informațiilor Misiunii Militare a Armatei de Uscat germane în România, forțele armate române, în majoritatea lor, nu sunt indicate pentru misiuni de luptă independente. Trei divizii de infanterie (divizii de elită) vor putea fi folosite, probabil, pentru misiuni de atac mai ușoare în condiții favorabile. Folosirea Diviziei Motomecanizate în cadrul forțelor germane la flancul stâng pare posibilă pentru misiuni mai ușoare. În afară de aceasta, pentru moment, nu se poate stabili cu precizie pe ce forțe se mai poate conta. Ca efectiv maxim pot fi luate în considerare pentru misiuni de apărare 8 divizii de infanterie, 4 brigăzi de munte și 6 brigăzi de cavalerie”⁹.

Corespunzător avizului primit de la OKH, Grupul de Armate „Sud” a modificat la 2 martie 1941 planurile cu privire la utilizarea trupelor române în cadrul operațiunii Barbarossa. Astfel, potrivit noii variante, comandamentul Grupului de Armate „Sud” intenționa să angajeze diviziile române disponibile în felul următor: 1) un grup de forțe constituit din cele 3 divizii model și Divizia Motomecanizată urma să atace peste Nistru și Prut în cadrul flancului drept al Armatei a 12-a germane; 2) un al doilea grup de forțe format din 6 brigăzi de cavalerie și 2 divizii de infanterie avea să fie utilizat, de asemenea, în flancul drept al Armatei a 12-a germane, dar acestora le reveneau misiuni defensive și de ocupație; 3) un grup de forțe de aproximativ 6 divizii de infanterie urma să preia paza și asigurarea teritoriului situat în spatele direcției principale de acțiune a Armatei a 12-a; 4) în fine, un grup de forțe, constituit din 4 brigăzi de munte, avea să fie subordonat Diviziei 169 Infanterie germană, având misiunea de a elibera Bucovina¹⁰. Deși mult mai realist conceput, inclusiv acest plan avea să fie

abandonat datorită rapoartelor primite de la Misiunea Militară germană – extrem de critice la adresa potențialului armatei române – precum și a opoziției manifestate de Adolf Hitler.

Ca urmare a opiniei formulate de OKH, dar și a raportului înaintat de Misiunea Militară germană în 4 martie 1941 – ce a confirmat slăbiciunile evidente ale armatei române semnalate în evaluarea din 14 februarie 1941 – Hitler a decis, la 17 martie 1941, modificarea planurilor de atac ale Grupului de Armate „Sud”. Întrucât trupele române nu dispuneau de „forță ofensivă”, iar râurile Prut și Nistru erau considerate obstacole în măsură a crea dificultăți operațiunilor ofensive, Grupul de Armate „Sud” urma să renunțe la un atac peste Prut. În consecință, Hitler a dispus transferarea diviziilor blindate germane din România în Polonia, urmând ca forțele germane rămase pe teritoriul românesc să imobilizeze inamicul și să treacă la urmărirea acestuia în caz de retragere. Totuși, aceste forțe trebuiau să fie suficient de puternice pentru a putea respinge un eventual atac sovietic îndreptat împotriva regiunii petrolifere de la Ploiești¹¹.

În fine, la 30 mai 1941 Misiunea Militară germană în România a înaintat o ultimă evaluare cuprinzătoare asupra Armatei române. Concluziile acestei evaluări erau aproape identice cu cele din 14 februarie și 4 martie 1941. Chiar dacă în urma activității Misiunii Militare germane situația se îmbunătățise într-o oarecare măsură, totuși „armata română nu era potrivită pentru misiuni ofensive dificile”. Intercalate între trupele germane și consiliate de ofițeri germani, unitățile române puteau fi luate în calcul cel mult pentru „atacuri ușoare”, fiind enumerate în acest sens Diviziile 5, 6, 13 Infanterie, Divizia de Gardă, Brigăzile 5, 6 și 8 Cavalerie, Brigăzile 1, 2 și 4 Munte, respectiv Divizia Motomecanizată¹².

În cele ce urmează publicăm în premieră textul integral al evaluării realizate de Misiunea Militară germană în România la 30.05.1941 cu privire la potențialul combativ al Armatei române, ce a stat la baza sarcinilor operative finale atribuite Armatei române în prima fază a operațiunii „Barbarossa”.

ANEXA

Deutsche Wehrmachtmission
in Rumänien
Abt. Ia Br, B. Nr. 176/41.g.Kdos.Chefsache

H. Qu., den 30. Mai 1941
*4. Ausfertigungen.
2 Ausfertigung*

Geheime Kommandosache

Bezug: OKW/WFSt Abt.L (I Op.)
Nr. 44780/41 g.Kdos.Chefs. vom 23.05.1941
Betr.: Rumänien

An
Oberkommando der Wehrmacht /WFSt Abt. L

*Nochmaliges zusammenfassendes Urteil über die Rum. Armee
(Stand Ende Mai 1941)*

I. Allgemeines:

Das rum. Heer – die zahlenmäßig schwache Luftwaffe und Kriegsmarine spielen nur eine untergeordnete Rolle – ist ein Spiegelbild der bisher schwankenden rum. Politik. Führung, Ausbildung, Bewaffnung und Versorgung waren bei Eintreffen der Deutschen Heeresmission uneinheitlich, zum Teil schlecht und unmodern. Seit der Tätigkeit der deutschen Lehrtruppen (Nov. 40) sowie einer veranlaßten personellen und materiellen Schwerpunktbildung bei den rum. Moldau-Divisionen ist eine geringe Besserung des inneren und äußeren Zustandes des Heeres eingetreten. Nachteilig wirkte sich naturgemäß der häufige Wechsel der deutschen Lehrtruppen und ihrer Unterbringung ab Februar dieses Jahres aus. Die am 10.5. vor dem König und Staatsführer aufgeführte Parade von aktiven Truppen zeigte ein sehr gutes militärisches Bild.

Die rassistischen Grundlagen ähneln denen des italienischen Heeres. Die Leistungsfähigkeit der Truppen wird von der oberen Führung manchmal überschätzt; die Festigkeit gegenüber Gerüchten und Panikstimmungen ist nicht allzu groß und muß von den deutschen Offizieren dauernd gehoben werden. Die Einstellung des rumänischen Heeres zu Deutschland war bis Frühjahr 1941 stark unterschiedlich; Die Tätigkeit unserer Lehrtruppen, unsere Siege in Südost-Europa sowie der Wille General Antonescu's ausgesprochen deutschfeindliche Elemente zu entfernen, bringen allmählich eine Klärung.

Das *Offizierskorps* ist intelligent, nationalistisch, empfindlich im Ehrgefühl und sehr kritisch. Die Auffassung und Haltung im Offizierskorps ist nicht einheitlich. Die älteren Offiziere, unter denen sich noch im alten österr. Heer ausgebildete Offiziere befinden, zeigen zum größten Teil Verständnis für die deutsch-rumänische Zusammenarbeit. Die Offiziere der mittleren Dienstgrade haben sich noch nicht vollständig von der französischen Beeinflussung lösen können. Der größte Teil der jüngeren Offiziere ist willig, aufnahmebereit und deutschen Anregungen zugänglich.

Ein *Unteroffizierskorps* im deutschen Sinne gibt es nicht (1-2 aktive Unteroffiziere je Kompanie). Eine selbständige Gefechtsführung in der untersten Einheiten ist daher unmöglich. Als Rückhalt für die Kampfführung ist eine einigermaßen geschlossene Front erforderlich.

Der *Soldat*, meist bäuerlicher Herkunft, ist *willig, anspruchslos, zäh* und *ausdauernd*. Er wird sich *unter guten Führern*, besonders in der *Verteidigung seines Heimatlandes* tapfer schlagen.

Der Wille zur Verteidigung der Heimat und die Bereitschaft Blutopfer zu bringen, sind vor allem bei den Moldau-Divisionen vorhanden. Die Rückgewinnung des verlorenen Bessarabien steht allen Rumänen vor Augen und ist neben der Siebenbürgen ein allgemein erhofftes *Kriegsziel*; der Kampfwert der Russen wird hierbei unterschätzt.

Die Moldau-Divisionen sind – gestützt auf deutsche Truppen – für die Verteidigung bedingt geeignet; ihre geringen Panzerabwehrmittel müssen berücksichtigt werden. Ob die Widerstandskraft für eine lange und schwere Verteidigung ausreicht, erscheint fraglich. Zu schwierigen Angriffshandlungen ist die rumänische Armee nicht brauchbar. Für leichte Angriffe – in Anlehnung an deutsche Kräfte und durch deutsche Offiziere in der Führung beraten und in der Durchführung überprüft – kommen von den Moldau-Divisionen in erster Linie in Betracht:

5., 6., 13. Div. (von deutschen Lehrtruppen angeleitet), Grenzer-, Garde-Div., 5., 6., 8. Kav. Brig., 1., 2., 4., Geb. Brig., mot.mech.Div. (ungefähr 1 verst. Pz. Rgt.).

Die Marschleistungen der Truppe sind ausreichend. Die schwierige Versorgungslage, die Schwerfälligkeit und geringe Reichweite der Versorgungstruppen müssen in Rechnung gestellt werden. Jede weitere Aufstellung neuer Verbände geht auf Kosten der Kampfkraft sowie Ausrüstung der Moldauidivisionen und ist zu unterbinden. Der Maßstab deutscher Führung und Leistungsfähigkeit kann an rum. Führer und Truppe nicht angelegt werden.

Die Munitionsausstattung dürfte einschl. aller Vorräte in der Heimat und einschl. der Bestände bei den Divisionen zweiter Welle für einen kurzen Feldzug mit Bewegungscharakter für etwa einen Monat ausreichend sein. Die Munitionsausstattung der einzelnen Waffen ist bezüglich der Bevorratung sehr unterschiedlich. Munitionsherstellung ist im Lande auf fast allen Gebieten unzureichend.

Der Verpflegungsnachschub kann bei längerem Aufenthalt in der Moldau nicht als gesichert angesehen werden. Volle Portionen sind für etwa 10 Tage vorhanden, Portionen ohne Fleisch und Fett reichen für etwa 20 Tage aus. Es besteht die Neigung, die Truppe auf Verpflegung aus dem Lande anzuweisen und den Nachschub nur als Aushilfe beim Versagen der Beitreibungen zu verwenden.

Die an für sich in genügendem Umfang vorhandenen Sanitäts- und Veterinärdienste werden im allgemeinen den Ansprüchen wegen Mangel an Transportmitteln nicht entsprechen können.

Eine gewisse Vereinheitlichung des Geräts bei den Moldauidivisionen ist durchgeführt. Ungenügend ist die Ausstattung mit Pak und Flak. Instandsetzungswerkstätten sind je Armee nur einmal vorhanden.

Motorisierung steckt erst in den Anfängen. Es fehlt insbesondere an Lkw. für die Versorgungstruppen. Erste Ausstattung an Betriebsstoff vorhanden. In Marschtanklagern in der Moldau (außer Nordmoldau) befindet sich Betriebsstoff in Fässern für etwa 5 Tage. Anschließend Aushilfe durch O. Qu. Rumänien vorgesehen.

Die Versorgungstruppen genügen für eine Verteidigung. Für eine Versorgung beim Angriff reichen sie nur aus, wenn die Verpflegung der rum. Truppen aus dem Lande erfolgen kann und nur ein sehr geringer Munitionsverbrauch gedeckt werden muß. *Unter diesen Bedingungen dürfen die bereits genannten Verbände bis zum Dnjestr vorgehen können.*

II. Die rumänische Führung:

Das rumänische Führerkorps neigt zur Theorie, zum Schema und zur Kleinarbeit. In der Masse ist es zu tatkräftiger, lebendiger Führung, besonders in schwierigen, rasch wechselnden Lagen nicht fähig. Der Blick für das Gelände fehlt.

Die theoretischen Vorarbeiten für die Moldauverteidigung werden in den Stäben mit Fleiß und Genauigkeit durchgeführt. Hierbei wird Erstaunliches geleistet. Der praktische Wert dieser Arbeit erscheint aber deshalb gering, weil die Fühlung mit Truppe und Gelände fehlt.

Ein Ende April durchgeführtes Kriegsspiel des Rum. Generalstabes „Moldauverteidigung“ mit den Armeeführern, Korps- und Div. Kdren, der in der Moldau eingesetzten Verbände, unter Anwesenheit der Chefs der Deutschen Wehrmacht-, Luft – und Marinemission und der deutschen Generalstabsoffiziere, wurde – trotz Improvisation – recht geschickt gestaltet. Die zu Worte kommenden rumänischen Führern entsprachen der Aufgabe „Verteidigung der Moldau“ und erkannten das Wesentliche. Die gefaßten Entschlüsse und gegebenen Befehle trafen den Kern. Inwieweit die Verwirklichung der Befehle im Ernstfall durchgeführt wird, ist schwer zu sagen. Die deutschen Anregungen wurden mit Interesse und ehrlicher Überzeugung aufgenommen.

men und befolgt. Man muss feststellen, das rum. Führerkorps und der Generalstab ist in seiner Masse aufrichtig bemüht, sich die deutschen Kampfgrundsätze anzueignen. Die Führerstellen dürften im allgemeinen mit den geeigneten Persönlichkeiten besetzt sein.

Die Leitung des *Oberbefehls über die rum. Truppen* beabsichtigt im Krieg der Staatsführer *General Antonescu* persönlich zu übernehmen. Er war im Weltkrieg in der Op. Abteilung des rum. Gr.Hauptquartiers und soll dort der ausschlaggebende Faktor gewesen sein. Bei jeder Besprechung mit ihm habe ich klare strategische und operative Ansichten getroffen. Es ist daher zu erwarten, daß er mit der ihm eigenen Energie und Urteilskraft sowie fanatischem Verantwortungsgefühl die Operationen straff führen würde.

Nach *General Antonescu* ragt die Persönlichkeit des *Verteidigungsministers General Iacobici* – eines ehemaligen österr. Generalstabsoffiziers (im Weltkrieg k.u.k. A.O.K) – hervor. Er ist überzeugter Anhänger der deutschen Kampfgrundsätze und bemüht sich seit Jahren, sie dem rum. Generalstab näherzubringen.

Der *Chef des Generalstabes, General Ioanițiu*, nach außen hin von betonter Ruhe, dürfte seiner Stellung entsprochen. Große Arbeitskraft, sehr gewissenhaft, nüchtern, klare Tatsachenbeurteilung. Es fehlt ihm – soweit erkennbar – etwas an Schwung.

Besonders befähigt scheint der *Souschef des Generalstabes, General Tătăranu* zu sein.

Der *Chef der Operationsabteilung, Oberst Gavrilesco*, tritt nicht besonders hervor. Er bürgt jedoch für gute Zusammenarbeit zwischen der deutschen und rumänischen Armee.

Der *Oberbefehlshaber der 4. Armee, General Ciupercă Nicolae*, macht einen besonders guten Eindruck, während der *Oberbefehlshaber der 3. Armee, General Dumitrescu Petre*, unbedeutender erscheint. Bezeichnend für ihn ist die Tatsache, dass er sich während des Legionärputsches Ende Januar 1941 krank meldete, um nach dessen Unterdrückung gesund zur Stelle zu sein.

Kdeur. des Kav.Korps, General M. Racoviță, besonders frisch und deutschfreundlich. Ehem. deutscher Kav. Offz. bis zum Weltkrieg.

Kdeur. des Geb.Korps, General Vârtejanu Eugen, wurde wegen seiner Einstellung zur deutsch-rum. Zusammenarbeit vom rum. Generalstab verwarnt. Hat einen ungeeigneten Chef des Gen. Stabes.

Kdeur. des II.A.K., General Macici, ist sehr energisch und gewandt. Er dürfte für den Schutz des Gebietes Cernavoda-Constanta der richtige Mann sein. Angeblich nicht sehr deutschfreundlich, Chefs aller Wehrmachtmissionen loben jedoch Zusammenarbeit mit ihm.

Kdeur. des III.A.K., General Atanasiu Vasile, macht einen sehr guten Eindruck.

Kdeur. des IV.A.K., General Sănătescu Constantin, war jetzt 2 Monate in Moskau und kennt die Russen gut.

Kdeur. des IV.A.K., General Leventi Gheorghe, deutschfreundlich, früher in Hermannstadt, ist bei Volksdeutschen und Legionären gut gelitten. Keine überragende Führerpersönlichkeit, aber intelligent und willig zur Zusammenarbeit.

Die Divisions – und Brigadenkommandeure sind im allgemeinen ihrer Stellung gewachsen, wenn ihnen auch die Initiative und der eiserne Wille die Absichten der Führung durchzusetzen fast durchweg fehlen dürfte.

Ungeeignet und überaltert ist der *Kdeur. der 1. Geb.Brig., General Lascăr Mihail*.

Der Befehlshaber
gez. Hansen
General der Kavallerie

Verteiler:

OKW/WFSt Abt. L = 1 (1. Ausfertigung)

Ia = 2 (2.-3. Ausfertigung)

Nachrichtlich:

Oberkdo. D. Truppen des deutschen Heeres in Rumänien = 1

4

Traducere

Misiunea Militară a Wehrmachtului
în România
Abt. Ia Br, B. Nr. 176/41.gKdos.Chefsache

Cartierul General, la 30. mai 1941
4. Exemplare.
Exemplarul nr. 2

Chestiune secretă de comandament

Referință: OKW/WFSt Abt.L (I Op.)
Nr. 44780/41 g.Kdos.Chefs. din 23.05.1941
Referitor: România

Către

Înaltul Comandament al Wehrmachtului/WFSt Abt. L

O nouă evaluare succintă cu privire la Armata română
(Situția la sfârșitul lunii mai 1941)

I. Considerații generale:

Armata română – aviația și marina militară slabe din punct de vedere numeric joacă un rol secundar – este o reflexie a politicii oscilante românești din perioada anterioară. La sosirea Misiunii Militare Germane, instruirea, înarmarea și aprovizionarea erau eterogene, parțial de slabă calitate și învechite. În urma activității desfășurate de trupele de instrucție germane (din noiembrie 1940), precum și a concentrării eforturilor personale și materiale asupra diviziilor românești din Moldova a intervenit o ușoară îmbunătățire a situației interne și externe a armatei. Înlocuirile frecvente ale trupelor germane de instrucție, precum și a locațiilor lor de încartiruire începând cu februarie a.c. în mod evident s-au răsfrânt negativ. Parada trupelor active desfășurată la 10.5 în fața regelui¹³ și a Conducătorului statului¹⁴ a relevat o foarte bună imagine militară.

Fundamentele rasiale sunt similare cu cele ale armatei italiene. Capacitatea combativă a trupelor este supraevaluată uneori de către conducerea superioară; fermitatea în fața zvonurilor și a panicii nu este prea mare și trebuie permanent consolidată de către ofițerii germani. Atitudinea armatei române în raport cu Germania a fost până în prima parte a anului 1941 foarte diferită; activitatea trupelor noastre de instrucție, victoriile noastre din sud-estul Europei, precum și voința generalului Antonescu de a îndepărta elementele fâțiș antigermane aduc cu sine o clarificare graduală în această privință.

Corpul de ofițeri este inteligent, naționalist, sensibil la simțul onoarei și foarte critic. Opiniile și atitudinile în cadrul corpului ofițeresc nu sunt unitare. Ofițerii în vârstă, printre care se numără inclusiv ofițerii formați în vechea armată austriacă, arată în mare parte înțelegere față de colaborarea româno-germană. Ofițerii cu grade medii încă nu s-au putut debarasa complet de influența franceză. Cea mai mare parte a ofițerilor tineri este supusă, receptivă și deschisă față de propunerile germane.

Un *corp de subofițeri* în înțelesul german al cuvântului nu există (1-2 subofițeri activi în fiecare companie). Din acest motiv o coordonare independentă a luptei în cadrul unităților subordonate este imposibilă. Este necesar un front suficient de unitar pentru a susține conducerea ostilităților.

Soldatul, în mare parte de proveniență țărănească, este supus, modest, dârz și perseverent. Cu lideri buni el se va bate cu vitejie, îndeosebi în apărarea patriei sale.

Voința de a apăra patria și disponibilitatea de a aduce un tribut de sânge în această privință se constată îndeosebi la diviziile din Moldova. Posibilitatea redobândirii Basarabiei pierdute flutură în fața ochilor tuturor românilor și este, alături de Transilvania, obiectiv de război dorit de toți; în această privință capacitatea combativă a rușilor este subestimată.

Diviziile din Moldova – *sprijinite de trupele germane* – sunt doar în parte potrivite pentru apărare; înzestrarea lor slabă cu mijloace de luptă antitanc trebuie luată în considerare. Este

îndoielnic dacă ele dispun de suficientă capacitate de rezistență în cazul unei defensive lungi și dificile. Armata română nu poate fi utilizată pentru *operații ofensive grele*. Pentru atacuri ușoare – susținute de forțe germane, consiliate în conducere și verificate în executarea operațiilor de ofițeri germani – sunt luate în considerare în primul rând diviziile din Moldova:

Diviziile 5, 6, 13 Infanterie (instruite de trupele de instrucție germane), Divizia 1 Grăniceri, Divizia de Gardă, Brigăzile 5, 6, 8 Cavalerie, Brigăzile 1, 2, 4 Munte, Divizia Motomecanizată (aproximativ un regiment blindat întărit).

Etapele de marș ale trupelor sunt suficiente. *Situația de aprovizionare dificilă*, funcționarea greoaie și raza de acțiune redusă a trupelor de aprovizionare trebuie luate în considerare. Înființarea de noi unități se realizează pe seama capacității combative și a înzestrării diviziilor din Moldova și din acest motiv trebuie stopate. Etalonul conducerii și *capacității* germane nu poate fi aplicat în cazul conducerii militare și a trupelor române.

Dotarea cu muniție, incluzând toate stocurile din interior, inclusiv stocurile existente la diviziile din al doilea eșalon, ar trebui să fie suficientă pentru un război scurt, de mișcare, cu durata de aproximativ 1 lună. Dotarea cu muniție a diferitelor arme este, în privința aprovizionării, foarte diversă. Producția de muniție din țară este insuficientă aproape în toate domeniile.

În cazul unei staționări mai îndelungate în Moldova, aprovizionarea cu hrană nu poate fi considerată drept asigurată. Rații întregi de hrană sunt prevăzute pentru aproximativ 10 zile. Rațiile de hrană fără carne și grăsimi ajung pentru aproximativ 20 de zile. Există tendința de a trimite trupele să identifice hrana la sate și de a utiliza aprovizionarea doar ca un înlocuitor în cazul în care rechizițiile eșuează.

Serviciile sanitare și veterinare, existente într-o proporție suficientă, nu vor putea satisface în general pretențiile datorită lipsei mijloacelor de transport.

În cazul diviziilor din Moldova s-a realizat o anumită unificare a armamentului. Dotarea cu tunuri antitanc și tunuri antiaeriene este insuficientă. Fiecare armată dispune doar de un singur atelier de reparații.

Motorizarea se află doar în faza de început. Lipsesc îndeosebi camioanele pentru trupele de aprovizionare. Există un prim stoc de carburanți. În depozitele de campanie din Moldova (cu excepția nordului Moldovei) se află carburanți în butoaie pentru aproximativ 5 zile. Ulterior este prevăzută completarea de către Cartierul General român.

Trupele de aprovizionare sunt suficiente pentru o defensivă. Pentru aprovizionarea în ofensivă ele sunt suficiente doar în cazul în care aprovizionarea trupelor române poate fi obținută din provincie și trebuie asigurat doar un consum redus de muniții. *Sub aceste auspicii, unitățile menționate anterior ar putea acționa până la Nistru.*

II. Conducerea românească:

Corpul de comandă românesc are o înclinație către teorie, schemă și lucrul mărunț. În cea mai mare parte nu este capabil de o conducere energică, vivace, îndeosebi în situațiile dificile, ce se schimbă rapid. Lipsește viziunea pentru teren.

Lucrările teoretice pregătitoare pentru apărarea Moldovei sunt executate cu dăruire și exactitate în cadrul Statelor Majore. În acest sens se realizează chestiuni uimitoare. Dar valoarea practică a acestor lucrări apare drept îndoielnică, tocmai datorită faptului că lipsește legătura cu trupele și terenul.

Un joc de război „Apărarea Moldovei” desfășurat la Marele Stat Major român cu comandanții armatelor, corpurilor de armată și diviziilor amplasate în Moldova, în prezența șefilor Misiunilor Militare germane în România ale Wehrmacht-ului, Luftwaffe și Marinei a fost – în pofida improvizăției – condus foarte abil. Comandanții militari români care au luat cuvântul au corespuns sarcinii „Apărării Moldovei” și au identificat esențialul. Deciziile adoptate și ordinele emise au fost la obiect. Este greu de precizat în ce măsură vor fi executate ordinele în cazul unei situații reale. Sugestiile germane au fost însușite și urmate cu interes și convingere sinceră. Se poate constata faptul că cea mai mare parte a Marelui Stat Major și a corpului de comandă românesc se străduie cu sinceritate să-și însușească principiile de luptă germane. Posturile de comandă ar trebui ocupate în general de personalitățile corespunzătoare.

Generalul Antonescu intenționează să preia personal *conducerea supremă a trupelor române* în caz de război. În Primul Război Mondial a activat în Biroul Operații din Marele Cartier General român, el fiind acolo factorul determinant. În cadrul fiecărei conversații purtate cu el am întâlnit opinii operative și strategice clare. Prin urmare este de așteptat ca el să conducă decis operațiunile, cu energia proprie și judecata, respectiv responsabilitatea fanatică ce-l caracterizează.

După generalul Antonescu se evidențiază personalitatea *ministrului Apărării Naționale*, generalul Iacobici¹⁵, fost ofițer de Stat Major austriac (în Primul Război Mondial în Comandamentul Suprem al Armatei austro-ungare). El este un partizan declarat al principiilor de luptă germane și se străduiește de mulți ani să le facă cunoscute în cadrul Marelui Stat Major român.

Șeful Marelui Stat Major, generalul Ioanițiu¹⁶, ce oferă impresia de calm accentuat în exterior, ar trebui să corespundă poziției sale. Mare putere de muncă, foarte conștiincios, lucid, evaluare clară a faptelor. Îi lipsește puțin – în măsura în care este vizibil – elanul.

Deosebit de capabil pare a fi *subșeful Marelui Stat Major*, generalul Tătăranu¹⁷.

Șeful *Secției Operații*, colonelul Gavrilescu¹⁸, nu se evidențiază în mod deosebit. Cu toate acestea el este garantul pentru o bună colaborare între armatele germană și română.

Comandantul Armatei a 4-a, generalul Nicolae Ciupercă¹⁹, face o impresie foarte bună, în timp ce *comandantul Armatei a 3-a*, generalul Petre Dumitrescu²⁰ apare drept insignifiant. Caracteristic pentru el este faptul că în timpul puciului legionar de la sfârșitul lunii ianuarie 1941 s-a declarat bolnav, pentru ca ulterior, după înăbușirea puciului, să revină sănătos la postul său.

Comandantul Corpului de Cavalerie, generalul Mihail Racoviță²¹, deosebit de proaspăt și germanofil. Fost ofițer de cavalerie german până la Primul Război Mondial.

Comandantul Corpului de Munte, generalul Eugen Vârtejanu²², a fost avertizat de Marele Stat Major român în urma atitudinii sale față de colaborarea germano-română. Are un șef de Stat Major nepotrivit.

Comandantul Corpului II Armată, generalul Nicolae Macici²³, este foarte energic și abil. El ar trebui să fie omul potrivit pentru protecția regiunii Cernavodă-Constanța. Aparent nu este foarte germanofil. Totuși, șefii tuturor Misiunilor Militare ale Wehrmachtului elogiază colaborarea cu el.

Comandantul Corpului III Armată, generalul Vasile Atanasiu²⁴, face o impresie foarte bună.

Comandantul Corpului IV Armată, generalul Constantin Sănătescu²⁵, a fost de curând 2 luni la Moscova și îi cunoaște bine pe ruși.

Comandantul Corpului V Armată, generalul Gheorghe Leventi²⁶, germanofil, anterior în Sibiu, bine văzut de către etnicii germani și legionari. Nu este un lider deosebit, dar este totuși inteligent și dornic de colaborare.

Comandanții de divizii și brigăzi corespund în general funcțiilor pe care le ocupă, chiar dacă în general ar putea să le lipsească inițiativa și voința de fier de a implementa intențiile conducerii superioare.

Nepotrivit și îmbătrânit este *comandantul Brigăzii 1 Vânători de Munte*, generalul Mihail Lascăr²⁷.

Comandantul
ss. Hansen²⁸
General de Cavalerie

Distribuție:

OKW/WFSt Abt. L = 1 (Exemplarul 1)

Ia = 2 (Exemplarele 2-3)

Informativ:

Înaltul Comandament al Trupelor Armatei Germane în România = 1

4

Sursa: BME, RH 31-I – Deutsche Heeresmission in Rumänien –/v. 40.

NOTE

¹ Vezi pe larg indeosebi Ottmar Trașcă, *Relațiile politice și militare româno-germane. Septembrie 1940-august 1944*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2013, p. 139 și următoarele.

² Generaloberst Franz Halder, *Kriegstagebuch: tägliche Aufzeichnungen des Chefs des Generalstabes des Heeres 1939-1942, Band II. Von der geplanten Landung in England bis zum Beginn des Ostfeldzuges (1.7.1940-21.6.1941)*, bearbeitet von Hans-Adolf Jacobsen, Stuttgart, 1963, p. 272. Eintragung vom 05.02.1941.

³ Bundesarchiv-Militärarchiv Freiburg im Breisgau, RH 19-I – Heeresgruppe „Süd“ – /67 b. Heeresgruppe Süd. Ia Nr. 151/41 vom 12.02.1941 (în continuare se va cita BMF); Andreas Hillgruber, *Hitler, Regele Carol și Mareșalul Antonescu. Relațiile germano-române 1938-1944*, București, Editura Humanitas, 1994, p. 125.

⁴ Generaloberst Franz Halder, *Kriegstagebuch: tägliche Aufzeichnungen des Chefs des Generalstabes des Heeres 1939-1942, Band II. Von der geplanten Landung in England bis zum Beginn des Ostfeldzuges (1.7.1940-21.6.1941)*, p. 279. Eintragung vom 12.02.1941.

⁵ *Ibidem*.

⁶ BMF, RH 31-I – Deutsche Heeresmission in Rumänien – /v. 40; Film WF-05/7690, Bl. 264-267. OKH/Generalstab des Heeres/Op. Abt. (I) Chefs. 70/41 g.Kdos. Besprechungspunkte für Oberst Arthur Hauffe vom 15.02.1941.

⁷ BMF, RH 31-I – Deutsche Heeresmission in Rumänien –/v. 26 (b). „Beurteilung des rumänischen Heeres“. Bericht der Deutschen Heeresmission Abt. Ia Nr. 104/41 g.Kdos. an den Oberkommando des Heeres–Genst. d. H.–(Op. Abt.) vom 14.02.1941, gez. Erik Hansen; Vezi și anexa.

⁸ Generaloberst Franz Halder, *Kriegstagebuch: tägliche Aufzeichnungen des Chefs des Generalstabes des Heeres 1939-1942, Band II. Von der geplanten Landung in England bis zum Beginn des Ostfeldzuges (1.7.1940-21.6.1941)*, p. 282. Eintragung vom 15.02.1941; p. 284. Eintragung vom 18.02.1941; Andreas Hillgruber, *Hitler, Regele Carol și Mareșalul Antonescu. Relațiile germano-române 1938-1944*, p. 166.

⁹ BMF, RH 31-I - Deutsche Heeresmission in Rumänien –/v. 40; Film WF-05/7690, Bl. 300-301. Heeresgruppe A (Süd) Ia (S) Nr. 310/41 g.Kdos. Chefsache vom 02.03.1941, betreffend Mitwirkung rumänischer Kräfte bei Barbarossa, gez. Georg von Sodenstern; Andreas Hillgruber, *Hitler, Regele Carol și Mareșalul Antonescu. Relațiile germano-române 1938-1944*, p. 166.

¹⁰ BMF, RH 31-I – Deutsche Heeresmission in Rumänien –/v. 40; Film WF-05/7690, Bl. 300-301.

Heeresgruppe A (Süd) Ia (S) Nr. 310/41 g.Kdos. Chefsache vom 02.03.1941, betreffend Mitwirkung rumänischer Kräfte bei Barbarossa, gez. Georg von Sodenstern.

¹¹ BMF, RH 31-I – Deutsche Heeresmission in Rumänien –/v. 40; Film WF-05/7690, Bl. 313. Schreiben des Chefs der Operationsabteilung des OKH an Oberst Arthur Hauffe Nr. 468/41 g.Kdos. Chefs. vom 20.03.1941, gez. Adolf Heusinger; BMF, RW 4 – Oberkommando der Wehrmacht/Wehrmachtführungsstab - /575, fol. 36-38. OKW/WFSt/Abt. L (I. Op) Nr. 44335/41 g.Kdos. Chefs. vom 26.03.1941 betreffend „Barbarossa“, Befehl für die Verteidigung des rumänischen Erdölgebietes, gez. Wilhelm Keitel..

¹² BMF, RH 31-I – Deutsche Heeresmission in Rumänien –/v. 40; Film WF-05/7690, Bl. 397-403. Deutsche Heeresmission in Rumänien Abt. Ia Br. B Nr. 176/41 gKdos. Chefsache vom 30.05.1941. Nochmaliges zusammenfassendes Urteil über die Rumänische Armee, gez. Erik Hansen.

¹³ Mihai I, (1921-2017), rege al României (20.07.1927-08.06.1930, 06.09.1940-30.12.1947). Mihai I a devenit pentru prima dată rege al României la vârsta de 6 ani, în urma morții bunicului său. Regele Ferdinand I. În 1930 a fost detronat de tatăl său, regele Carol a II-lea, căruia i-a succedat la tron după abdicarea acestuia în septembrie 1940. În perioada 1940-1944, mareșalul Ion Antonescu, Conducătorul statului român, l-a ținut departe de conducerea statului, regele Mihai I având un rol mai degrabă simbolic. La 23.08.1944 i-a solicitat mareșalului Ion Antonescu încheierea imediată a armistițiului, iar în urma refuzului Conducătorului a dispus arestarea acestuia. În perioada 1945-1947 a încercat să opună rezistență politicii de comunizare și sovietizare promovată de guvernele comuniste, însă fără succes. A fost constrâns să abdice la 30.12.1947, părăsind țara la începutul anului 1948. Ulterior s-a stabilit în Elveția, la Versoix, revenind în țară abia după 1990.

¹⁴ Ion Antonescu (1882-1946), militar de carieră și om politic român. Absolvent al Școlii militare de ofițeri de infanterie și cavalerie (1902-1904) și al Școlii Superioare de Război (1909-1911). Intră în Armată în 1904, participă la Primul Război Mondial. Șef al Marelui Stat Major (1933-1934); ministru al Apărării Naționale (1938); președinte al Consiliului de Miniștri și Conducător al Statului român (06.09.1940-23.08.1944); comandant al Grupului de Armate „General Antonescu” (22.06-17.07.1941). Arestat la 23 august 1944 pentru refuzul de a încheia armistițiul cu Națiunile Unite, este predat autorităților sovietice la începutul lunii septembrie. Deținut și anchetat în URSS (septembrie 1944-aprilie 1946), este readus în țară, judecat și condamnat la

moarte de așa-zisul „Tribunal al Poporului”. Executat la Jilava în data de 01.06.1946. General de Corp de Armată (din 16.09.1940); General de Armată (din 05.02.1941); Mareșal (din 21.08.1941).

¹⁵ Iosif Iacobici (1884-1952), militar de carieră român. Absolvent al Școlii Superioare de Război din Viena (1908-1910). Intră în armata austro-ungară cu gradul de sublocotenent (1903), participă la Primul Război Mondial. Este integrat în armata română în 01.09.1917 cu gradul și vechimea de locotenent-colonel. Ministru al Apărării Naționale (27.01-22.09.1941); comandant al Armatei a 4-a (09.09-08.11.1941); șef al Marelui Stat Major (22.09.1941-17.01.1942). În ianuarie 1942 a intrat în conflict cu mareșalul Ion Antonescu în ceea ce privește numărul marilor unități ce urmau să fie trimise pe frontul de est, fiind nevoit să-și dea demisia din fruntea Marelui Stat Major. A fost trecut în rezervă la 15.07.1942. Arestat la 12.08.1948 și condamnat de autoritățile comuniste în 19.01.1949 la 8 ani temniță grea. Moare în penitenciarul din Aiud. General de Brigadă (din 10.05.1931); General de Divizie (din 25.12.1937); General de Corp de Armată (08.06.1940).

¹⁶ Alexandru Ioanițiu (1890-1941), militar de carieră român. Absolvent al Școlii militare de ofițeri de artilerie și geniu (1908-1910) și al Școlii Superioare de Război (1918-1921). Intră în armată cu gradul de sublocotenent (1910), participă la Primul Război Mondial. Comandant al Școlii Superioare de Război (27.02.1939-06.09.1940); șef al Marelui Stat Major (06.09.1940-17.09.1941). A murit în urma unui lovituri de elice de avion. Colonel (din 1933); General de Brigadă (din 1939); General de Divizie post-mortem (din 17.09.1941).

¹⁷ Nicolae Tătăranu (1890-1953), militar de carieră român. Absolvent al Școlii militare de ofițeri de infanterie (1908-1910) și al Școlii Superioare de Război din Paris (1921-1923). Intră în armată cu gradul de sublocotenent (1910), participă la Primul Război Mondial. Subșef al Marelui Stat Major (22.06-09.09.1941); șef de Stat Major al Armatei a 4-a (09.09-30.10.1941); subșef al Marelui Stat Major (01.11.1941-20.07.1942); comandant al Diviziei 20 Infanterie (20.07.1942-14.01.1943); la dispoziția Ministerului de Război (14.01-01.10.1943, 28.09.1944-23.03.1945); comandant al Corpului de Munte, partea sedentară (01.10.1943-23.08.1944); comandant al Corpului 6 Armată (23.08-28.09.1944); trecut în rezervă la 28.03.1945. Colonel (din 15.04.1933); General de Brigadă (din 27.02.1939); General de Divizie (din 18.07.1942).

¹⁸ Alexandru Gavrilescu (1895-1957), militar de carieră român. Absolvent al Școlii militare de ofițeri de artilerie (1913-1915), al Școlii Speciale de Artilerie (1922) și al Școlii Superioare de

Război (1924-1926). Intră în armată cu gradul de sublocotenent (1915), participă la Primul Război Mondial. Șef al Secției a III-a Operații din Marele Stat Major (22.09.1940-01.11.1943); comandant al Brigăzii 13 Artilerie (01.11.1943-12.07.1944); șef de Stat Major al Armatei a 4-a (12.07.1944-01.04.1945); comandant al Artileriei Corpului 6 Armată (01.04.1945-12.06.1946); comandant al Diviziei 6 Infanterie (12.06.1946-25.07.1947); director al Direcției Superioare a Instrucției în Armată (25.07.1947-14.01.1948); comandant al Regiunii a I-a Militare (14.01-04.11.1948); detașat la Marele Stat Major (04.11.1948-07.04.1949); comandant al Regiunii a II-a Militare (07.04.1949-19.02.1953); șef al Direcției Pregătirii de Luptă din Marele Stat Major (19.02.1953-13.12.1955); trecut în rezervă la 13.12.1955. General de Brigadă (din 23.03.1944); General de Divizie (din 23.08.1946); General-Colonel (din 20.08.1955).

¹⁹ Nicolae Ciupercă (1882-1950), militar de carieră român. Absolvent al Școlii militare de ofițeri de infanterie și cavalerie (1900-1902) și al Școlii Superioare de Război (1911-1913). Intră în armată cu gradul de sublocotenent (1902), participă la Primul Război Mondial. Comandant al Armatei a 4-a (03.06.1940-09.09.1941). Înălăturat de la comandă și trecut în rezervă la 13.10.1941 ca urmare a neînțelegerilor de ordin militar avute cu mareșalul Ion Antonescu. Membru al rezistenței anticomuniste – în cadrul organizației „Graul sângelui” (din 1945). Este arestat de autoritățile comuniste la 12.09.1948 și închis la Jilava. Moare în detenție în penitenciarul Văcărești la 25.05.1950. General de Brigadă (din 10.05.1930); General de Divizie (din 16.10.1937); General de Corp de Armată (din 06.06.1940).

²⁰ Petre Dumitrescu (1882-1950), militar de carieră român. Absolvent al Școlii militare de ofițeri de artilerie și geniu (1901-1903) și al Școlii Superioare de Război (1911-1913). Intră în armată cu gradul de sublocotenent (1903), participă la Primul Război Mondial. Comandant al Armatei a 1-a (24.11.1940-25.03.1941); comandant al Armatei a 3-a (25.03.1941-29.08.1944); pus la dispoziția Ministerului de Război la 29.08.1944; trecut în rezervă pentru limită de vârstă la 01.11.1944. În 1946 Tribunalul Poporului l-a acuzat de crime de război, dar Parchetul General al Curții de Apel București l-a absolvit în același an de învinuirile care i-au fost aduse. General de Divizie (din 01.04.1937); General de Corp de Armată (din 01.02.1941); General de Armată (din 18.07.1942).

²¹ Mihail Racoviță (1889-1954). Absolvent al Școlii militare de ofițeri de cavalerie (1906-1907), al Școlii militare din Hanovra (1907-1908), al Școlii de echitație din Paderborn (1910-1911) și al Școlii

Superioare de Război (1919-1921). Intră în armată cu gradul de sublocotenent (1908), participă la Primul Război Mondial. Comandant al Corpului de Cavalerie (10.01.1941-01.01.1943); la dispoziția Ministerului de Război (01.01-20.03.1943); comandant al Comandamentului Militar al Capitalei (20.03-01.11.1943); comandant al Trupelor Motomecanizate (01.11.1943-23.01.1944); comandant al Armatei a 4-a (23.01-23.08.1944); ministru de Război (23.08-04.11.1944); inspector general al Cavaleriei (04.11.1944-20.05.1945); comandant al Inspectoratului General de Armată nr. 3 (20.05.1945-20.05.1946); comandant al Armatei a 1-a (20.05.1946-30.06.1947); la dispoziția Ministerului de Război (01.07-01.09.1947); trecut în rezervă la 01.09.1947. Arestat de autoritățile comuniste la 02.06.1950, a fost condamnat la 21.05.1952 la muncă silnică pe viață și 10 ani degradare civică pentru crime de război. Moare în detenție, în penitenciarul Sighet, la 28.06.1954. General de Divizie (din 08.06.1940); General de Corp de Armată (din 18.07.1942); General de Armată (din 23.08.1946).

²² Eugen Vârtejanu (1889-1975), militar de carieră român. Absolvent al Școlii militare de ofițeri de infanterie (1906-1908) și al Școlii Superioare de Război (1921-1923). Intră în armată cu gradul de sublocotenent (1908), participă la Primul Război Mondial. Comandant al Corpului 7 Armată (16.02-08.04.1945). Trecut în rezervă la 30.07.1941, a fost reîncadrat în armată la 01.09.1944, fiind trecut definitiv în rezervă la 23.03.1945. General de Brigadă (din 10.05.1936); General de Divizie (din 08.06.1940); General de Corp de Armată (din 07.10.1944).

²³ Nicolae Macici (1886-1950), militar de carieră român. Absolvent al Școlii militare de ofițeri de infanterie (1905-1907) și al Școlii Superioare de Război (1913-1915). Intră în armată cu gradul de sublocotenent (1907), participă la Primul Război Mondial. Comandant al Corpului 2 Armată (10.09.1940-08.11.1941); comandant al Armatei a 1-a (08.11.1941-12.02.1945); trecut în rezervă la 27.03.1945. A fost delegat în octombrie 1941 cu menținerea ordinii în Odessa, calitate în care a participat la represaliile inițiate împotriva populației evreiești. La sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial a fost arestat, judecat și condamnat la moarte (22.05.1945) de către Tribunalul Poporului pentru „crima de dezastrul țării prin săvârșirea de crime de război”. Ulterior pedeapsa i-a fost comutată în muncă silnică pe viață. Moare la Aiud, după ce trecuse în prealabil prin închisorile din Jilava și Dumbrăveni. General de Brigadă (din 16.10.1935); General de Divizie (din 25.10.1939); General de Corp de Armată (din 24.01.1942).

²⁴ Vasile Atanasiu (1886-1964), militar de carieră român. Absolvent al Școlii militare de ofițeri de

artilerie, geniu și marină (1905-1907) și al Școlii Superioare de Război (1919-1920). Intră în armată cu gradul de sublocotenent (1907), participă la Primul Război Mondial. Comandant al Corpului 3 Armată (22.06.1941-20.03.1943); inspector și director superior al Artileriei în Subsecretariatul de Stat al Armatei de Uscat (20.03.1943-12.02.1945); comandant al Armatei a 1-a (13.02.1945-20.05.1946); trecut în rezervă în 1948. General de Divizie (din 08.06.1940); General de Corp de Armată (din 18.07.1942); General de Armată (din 11.04.1945).

²⁵ Constantin Sănătescu (1885-1947), militar de carieră român. Absolvent al Școlii militare de ofițeri de infanterie și cavalerie (1905-1907) și al Școlii Superioare de Război (1919-1920). Intră în armată cu gradul de sublocotenent (1907), participă la Primul Război Mondial. Comandant al Corpului 4 Armată (01.02.1941-20.03.1943); comandant al Armatei a 4-a (20.03.1943-24.01.1944); șef al Casei Militare Regale (20.03.1943-01.04.1944); mareșal al Palatului (01.04-23.08.1944); președinte al Consiliului de Miniștri (23.08-05.12.1944); ministru ad-interim de Război (04.11-05.12.1944); șef al Marelui Stat Major (11.12.1944-20.06.1945); Inspector General de Armată (din 20.06.1945) General de Divizie (din 25.10.1939); General de Corp de Armată (din 24.01.1942); General de Armată (din 06.12.1944).

²⁶ Gheorghe Leventi (1884-1968), militar de carieră român. Absolvent al Școlii militare de ofițeri de artilerie și geniu (1903-1905) și al Școlii Superioare de Război (1919-1920). Intră în armată cu gradul de sublocotenent (1905), participă la Primul Război Mondial. Comandant al Corpului 5 Armată (25.03-07.07.1941). Înlocuit de la comandă la 07.07.1941, a fost trecut în rezervă la 31.08.1941. Colonel (din 15.02.1925); General de Brigadă (din 01.04.1935); General de Divizie (din 25.10.1939).

²⁷ Mihail Lascăr (1889-1959), militar de carieră român. Absolvent al Școlii militare de ofițeri de infanterie (1908-1910) și al Școlii Superioare de Război (1919-1921). Intră în armată cu gradul de sublocotenent (1910), participă la Primul Război Mondial. Comandant al Brigăzii 1 Mixte Munte (22.01.1941-10.02.1942); comandant al Diviziei 6 Infanterie (10.03-22.11.1942); comandant al Diviziei „Horia, Cloșca și Crișan” (12.04-12.09.1945); comandant al Armatei a 4-a (12.09.1945-30.11.1946); ministru de Război (01.12.1946-29.12.1947); Inspector General de Armată (30.12.1947-12.01.1950); trecut în rezervă la 12.01.1950. General de Divizie (din 25.10.1942); General de Corp de Armată (din 30.11.1942); General de Armată (din 23.08.1947).

²⁸ Erik Hansen (1889-1967), militar de carieră german. Intră în armata imperială cu gradul de sublocotenent (1907), participă la Primul Război Mondial. După încheierea Primului Război Mondial a fost preluat în cadrul Reichswehr. Ofițer în cadrul

Statului Major al Diviziei 1 Cavalerie (1920-1924); comandant de escadron în Regimentul 15 Cavalerie (1924-1929); profesor la Școala de Cavalerie din Hannover (1929-1931); ofițer în Statul Major al Diviziei 1 Cavalerie (1931-1933); șef de Stat Major al Diviziei 3 Cavalerie (1933-1934); comandant al Regimentului 39 Infanterie (1934-1936); șef al secției operații din Statul Major al Armatei de Us-cat (06.10.1936-10.11.1938); comandant al Diviziei 4 Infanterie/Diviziei 14 Blindate (10.11.1938-01.10.1940); comandant al Misiunii Wehrmachtului în România (01.10.1940-31.05.1941); comandant al Corpului LIV Armată (01.06.1941-20.01.1943); comandant al Misiunii Wehrmachtului în România (20.01.1943-23.08.1944). Luat prizonier în urma evenimentelor din România, a fost predat trupelor

sovietice la începutul lunii septembrie 1944. Reîn-tors din captivitatea sovietică în 10.10.1955. Colonel (din 01.05.1934); general-maior (din 01.08.1937), general-locotenent (din 01.08.1939); general de cavalerie (din 31.10.1940). Vezi în acest sens BMF, Pers 6/177; Pers 6/299787 – General der Kavallerie Erik Hansen; N 229 – Nachlaß General der Kavalerie Erik Hansen –/1. General der Kavalerie Erik Hansen: Militär-biographische Angaben, Buch und Presseveröffentlichungen; Wolf Keilig, *Die Generale des Heeres. Truppenoffiziere, Sanitätsoffiziere im Generalsrang, Waffenoffiziere, Offiziere der Kraftfahrparktruppe im Generalsrang, Ingenieur-Offiziere im Generalsrang, Wehrmachtsrichter im Generalsrang, Veterinär-offiziere im Generalsrang*, Friedberg, 1983, p. 125.

GERMAN OCCUPATION IN THE SOVIET UNION 1941–1943. THE CASE OF COLONEL GENERAL RUDOLF SCHMIDT

CHRIS HELMECKE *

Abstract

The actions of Colonel General Rudolf Schmidt (1886–1957) as commanding general at the Eastern Front in the years 1941 to 1943 facilitates a complex view on the German occupation in the Soviet Union. Especially in this uncontained German-Soviet war, Schmidt did not want to break with his personal principles and with international law. With the means available to him he endeavoured to counteract the spiral of violence. He tried to prevent arbitrary acts of violence, decidedly opposed the so-called ‘Commissar Order’; prisoners of war were treated humanely in accordance with legal principles. His type of occupation policy is particularly obvious in the treatment of the civilian population and in fighting partisans. With the first, he tried to make the impact of the war as bearable as possible. Further, he established an autonomous Russian self-administration in his area of responsibility – at the time a unique experiment. With regard to partisans, Schmidt pursued a different strategy than usual. He wanted not only to fight them but to win them over with psychological warfare.

***Keywords:** World War II, occupation policy, Soviet Union, Colonel General Rudolf Schmidt*

Spring of 1942: A court-martial sentenced two soldiers of 4th Panzer Division, which was attached to Second Panzer Army of Colonel General Rudolf Schmidt, to death for “the murder of a Russian”.¹ The division leadership wanted to prevent the execution because from their point of view it was “not quite understandable that two German soldiers were to lose their lives for a bumped-off

Russian”. Schmidt’s opinion, however, differed. He denied any pleas for pardon “because the mind-set expressed through the bestiality of the crime, and the necessity of deterrence required the most severe punishment in order to put a stop to the already ongoing barbarisation of the troops”. Additionally, Schmidt wanted to make the sentence known among both the Germans and the Soviets.² This incident

* Centre for Military History and Social Sciences of the Bundeswehr, Potsdam.

shows that in order to maintain discipline in the force, Schmidt did not shy away from draconian punishments against his own soldiers – this was in stark contrast to the intentions of the *Kriegsgerichtsbarkeitserlass* (Court Martial Decree), which transformed the conquered territories in the East virtually a lawless space for German soldiers. Only a few commanders administered similar severe punishments to their soldiers to prevent arbitrary escalations of violence.³

Rudolf Schmidt

Who was this general who seemingly opposed the directives of the German war of annihilation in the east? Rudolf Schmidt was born in Schöneberg near Berlin on 12 May 1886. He experienced the First World War as a member of the signal corps in various troop and staff assignments at the Eastern and Western fronts. After the war, he had been a company commander in a signal regiment and afterwards served in the *Truppenamt* (Troop Office). His subsequent assignments

Rudolf Schmidt

emphasized his career as an aspiring general staff officer. Since 1928, he had been course director for principal staff assistant training in various division headquarters. In 1931, he was appointed chief of staff of the Inspectorate of the Signal Corps at the Ministry of the Reichswehr and only a year later, he was appointed Commander of the 'Officer Training Courses Berlin' that would later become the *Kriegsakademie* (War Academy). In 1934, Colonel Schmidt became a regimental commander in Ludwigsburg; in 1935, *Oberquartiermeister III* (Senior Quartermaster III) at the Army's General Staff (Transport and Supply); in 1936, he was promoted to Major General. In 1937, he assumed command of 1st Panzer Division in Weimar, which he led in the campaign against Poland. This assignment founded his reputation as one of the most capable commanders of the *Panzertruppe* (Armoured Corps) of the Wehrmacht. On 1 February 1940, Schmidt was appointed Commanding General of XXXIX Army Corps (motorized), which he led in the western campaign. Since 1 June he held the rank of a *General der Panzertruppe* (General of the Armoured Corps). He also participated in the war against the Soviet Union with his corps. From November 1941 to mid-January 1942, Schmidt deputized for the commanding general of Second Army and on Christmas 1941, he assumed supreme command of Second Panzer Army. He was promoted to the rank of Colonel General on 16 March 1942.⁴

War in the East

From the outset, the German leadership had conceived the war in the East as a war of conquest and annihilation based on racial ideology. The 'criminal orders' in particular characterized warfare and even more the occupation.⁵ They gave German soldiers free reign in dealing with the military opponent and the civilian population. At the same time, an increasing spiral of violence resulted in a brutalization of both opponents. This endangered not only the enemy but also the moral self-concept of the German Army. Schmidt had clearly recognized this: "The longer the war lasts, the less is it possible to prevent a coarsening and bar-

barisation of morals. In the interest of combat effectiveness and discipline of the force, it was necessary to contain this trend.”⁶ The brutalization of the war was not just a consequence of the command situation. The combat action at the Eastern Front was of a completely different nature than previous campaigns, which Schmidt recognized at an early stage: “This war here cannot be compared to any other, as tough and bloody as it is.”⁷ The reasons were manifold: the brutality of the fighting, the harsh living conditions at the front, the stronger political indoctrination of the troops, and there was the fact that their opponents also lived in a totalitarian regime. The conduct of the soldiers, especially in the lowest ranks, was a mixture of political and ideological influences, pragmatism, constraints, and the sheer will to survive. However, between egoism and cruel indifference, there was also humane behaviour, often against the will of superior authorities.

Even in this exceptional military situation, Schmidt endeavoured to soften or restrict the ruthless behaviour instructions from higher echelons. On 3 March 1942, he issued a comprehensive and fundamental army field order for the occupation policy of Second Panzer Army in which he demanded to suppress hatred, maintain discipline and not to wage war against the population and captured soldiers.⁸ After all a piece of paper was not enough to influence the attitude of an entire army or prevent transgressions.⁹ Again and again, Schmidt was, therefore, required to work towards discipline.

Commissars

In the first weeks of the Eastern Campaign, Schmidt arranged for the preparation of a memorandum against the so-called *Kommis-sarbefehl* (Commissar Order).¹⁰ Schmidt had realized that a change of thinking would “without a doubt have advantages and save blood among the troops.”¹¹ Yet, he was still cautious with his political statements. In August 1941 he somewhat cryptically said: “Here is not the place to judge the political aspect of the question which might make the shooting of the commissars necessary.” He suggested to “request the commissars to cease their activities.” Three weeks later, Schmidt had brought himself to feel more strongly about the issue and

demanding in his memorandum: “As an immediate measure, the *Schießerlass* (Shooting Decree) needs to be dropped.”¹² Nevertheless, Schmidt was unable to prevent further shootings of commissars.¹³ However, the decisive factor is that he was one of the first to protest – and he was the most vocal by far. In the end, he and the other critics were successful – Hitler rescinded the ‘Commissar Order’ “on a trial basis” on 6 May 1942, and never put it into force again.¹⁴

Soviet Prisoners of War

A major crime of the war of annihilation in the East was the inhumane treatment of Soviet prisoners of war. More than three million were killed within the Wehrmacht’s area of authority.¹⁵ Soviet resistance and the escalation of violence can also be explained with the abysmal treatment of the prisoners and the arbitrary shootings of prisoners.¹⁶ More and more commanders deemed a change of thinking in the policy regarding prisoners necessary in particular after the winter crisis of 1941/42. There were several reasons for this: On the one hand, prisoners were a vital labour force, on the other hand, commanders hoped that the changed treatment of prisoners would weaken the resistance of the enemy. Other commanders saw the terrible conditions in the POW camps and tried to ease the lot of the Soviet prisoners. Schmidt was one of them.¹⁷ In early December 1941, he gave order to treat the POWs well and feed them sufficiently, if necessary even with troop meals.¹⁸

In early January 1942, Schmidt issued new guidelines for POW camps in which he called for a strict but just treatment; tormenting and hitting prisoners was forbidden. In addition, he gave orders to ensure that the POWs were assigned sufficient food, accommodated in heated rooms and received adequate medical care.¹⁹

In his army order of 3 March 1942, Schmidt made himself even more apparent: “Prisoners [...] are to be treated in accordance with International Law.”²⁰ This is remarkable since in 1941, the German Reich had suspended International Law for the war against the Soviet Union.

Partisan War

The partisan war was one of the most brutal features of the Eastern Front.²¹ It was not just an orgy of violence against the civilian population from the German and the Soviet sides, it was also always a military conflict between occupiers and those occupied. This was also true for Second Panzer Army in whose area a stronghold of the partisan movement was located.²² Due to the insufficient number of forces, it was impossible to provide passive security for the entire area of the army; extensive active operations against the partisans were, at first, almost inconceivable.²³ Nevertheless – or precisely for that reason – Schmidt wanted a different anti-partisan strategy.²⁴ He wanted to combat them, and this was extraordinary – he tried to fight for ‘hearts and minds.’ To this end, Schmidt relied on strictness. In March 1942, he gave order to shoot partisans after interrogation. However, the order reads on: It is to be refrained from shooting if the prisoner is able to prove “that he had been forced to serve with the partisans and did not have any opportunity to defect.”²⁵

The anti-partisan operations in the area of responsibility of Second Panzer Army showed, however, that local actions at the lowest level took on a life of their own and resulted in disproportionate violent acts. Time and again, Schmidt tried to interfere. His troops were to differentiate in combat. “I expect the troops to be able to differentiate between the partisans and the population who live in the partisan area and are sometimes subject to severe terror [...]. Also in partisan war, we remain soldiers, and we do not fight against women and children.”²⁶ In addition, he demanded that suspected partisans would not be shot but brought to a prison camp; and he cautioned: “Purposeless shootings drive the population into the hands of the gangs.”²⁷ The killing of hostages was forbidden.²⁸ But in late 1942, Schmidt was repeatedly forced to make himself clear. He expected “that in the future the pointless destruction of settlements and the shooting of inhabitants who did not belong to any gangs that had unfortunately taken place would completely cease”, and he “forcefully reminded his personnel of [his] ban on shooting or mistreating hostages.”²⁹ At the same time, he had restricted the authority to carry out retal-

atory actions to a tiny circle of senior officers. The troops were no longer allowed to act independently at lower levels. This was Schmidt’s attempt to redirect the war into somewhat correct channels – an attempt to counter the spiral of violence. He recognized the incalculable dangers of unchecked violence and wanted to woo the partisans instead of killing them.³⁰ Schmidt’s strategy could have initiated a new course of the Wehrmacht in the partisan war, however, in this he remained largely alone.

Civilian Population and Self-Administration

The civilian population suffered the most during the war: They lived between a rock and a hard place because both occupiers and partisans threatened their lives. The German occupation was not homogeneous and resulted in “an often uncoordinated, occasionally weird coexistence of ruthless and comparatively considerate exercise of power.”³¹

Schmidt was one of the most forceful representatives of a distinctly more moderate occupation policy, and soon understood the political significance in the treatment of the civilian population.³² He wanted a decidedly good relationship with the civilian population.³³ His objective was to win the German-friendly and indifferent parts of the population and not to drive them into the hands of the partisans.³⁴ Accordingly, he disciplined his troops against arbitrary actions.³⁵ The population did not need to be burdened unnecessarily, the soldiers were to respect local customs, and strict measures were taken against rape and looting.³⁶ Schmidt also tried to improve the diet of the population. During the famine in the spring of 1942, he even gave an order to the effect that “still available small amounts of food were first to be given to the civilian population as a matter of principle and the remainder to the troops.”³⁷

Schmidt cared for the administration of his rear army area with passion and was able to achieve successes: “Thanks to my organization, my field army area was the most fertile of all Russia. I have set up the whole economy and administration here [...], put the tax system in order, opened markets and recirculated the money. [...] I enjoy setting this up. And this only as a secondary function.”³⁸ He took time

for invoices and statistics, promoted native culture or inspected the agricultural work of his subordinate divisions.³⁹

What stood out in his administrative policy was the facilitation of an autonomous Russian self-administration in the Lokot Rayon (administrative district) which was extended to other rayons in the course of time.⁴⁰ Bronislav Kaminski, a convinced anti-Communist took over the administration although as a “violent and autocratic opportunist” he did not seem suited for the job.⁴¹ But success proved Schmidt right. Many civilian institutions like schools, hospitals, factories, a bank or a theatre were established there, which did not exist in other field army areas.⁴² A militia of volunteers – the ‘Russian National Liberation Army’ (R.O.N.A.) was to protect the area against partisans.⁴³

However, Schmidt’s concept of an autonomous self-administration was a unique exception in the field of military administration; it met with little interest in politics and the military.

Conclusions

In April 1943, Schmidt was suddenly relieved of his command after the Gestapo had arrested his brother Hans-Thilo for espionage and found “a whole series of letters from the Colonel General [...] in which he severely criticized the Führer”.⁴⁴ It was only thanks to the clever tactics of Karl Sack, judge of the general staff and member of the military resistance, that Schmidt was not tried at the Reich Court-Martial. He left the Wehrmacht on 30 September 1943. In 1947, he was taken into Soviet captivity when visiting his old place of activity in Weimar. He did not return home until 1956. On 7 April 1957, Schmidt died of a stroke in Krefeld.

Schmidt’s biography offers an interesting insight into the military elite of the Third Reich, the contradictions and ambivalences of a military command at army level, and the German occupation of the Wehrmacht in the East. Schmidt initially regarded the war, even in the Soviet Union, as a purely military conflict. As a result, he soon was opposed to the ideology of annihilation of the National Socialists. This is most obvious in the occupation policy in

his field army area which differed from other practices in the East in many ways. Wherever possible, Schmidt counteracted ideology, for instance, in treating prisoners of war and the civilian population. His anti-partisan strategy and the establishment of an autonomous self-administration were unique.

The case of Schmidt shows that the Wehrmacht did offer a scope of action; however, the reality of the Eastern Campaign set narrow limits. It also makes clear that – despite the unrestricted responsibility – the influence of a commanding general and his directives on the individual soldier was limited. Although in practice Rudolf Schmidt was only slightly able to implement his ideas in practice, he at least appears as a commanding general who had different views in the war of annihilation.

NOTE

¹ On the following case see Christian Hartmann, *Wehrmacht im Ostkrieg. Front und militärisches Hinterland 1941/42*, Munich 2009, pp. 1–10, the quotations can also be found there.

² It was only the intervention of the Chief of the Wehrmacht High Command, General Field Marshal Wilhelm Keitel, which prevented the death sentence that was eventually commuted to twelve years of penal servitude.

³ Cf. Felix Römer, ‘Im alten Deutschland wäre solcher Befehl nicht möglich gewesen’. Rezeption, Adaption und Umsetzung des Kriegsgerichtsbarkeitserlasses im Ostheer 1941/42. In: *Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte*, 56 (2008), 1, pp. 53–100, here p. 86 f.

⁴ On Schmidt’s biography see his estate at the German Federal Archives, Department Military Archives (BArch, N 823) as well as Klaus-Rainer Woche, *Zwischen Pflicht und Gewissen. Generaloberst Rudolf Schmidt 1886–1957*, Potsdam 2002.

⁵ Among them were inter alia the *Kriegsgerichtsbarkeitserlass*, the *Kommissarbefehl*, as well as *Richtlinien für das Verhalten der Truppe in Rußland*. Cf. Jürgen Förster, ‘Verbrecherische Befehle’. In: *Kriegsverbrechen im 20. Jahrhundert*. Edited by Wolfram Wette and Gerd R. Ueberschär, Darmstadt 2001, pp. 137–151.

⁶ Pz.AOK 2, IVb, *Seelische Gesundheitsführung der Truppe*, 14 April 1942, BArch, RH 21-2/926, fol. 6 rs. Cf. Hartmann, *Wehrmacht*, p. 797 f.

⁷ Schmidt to his wife, 12 August 1941, BArch, N 823/24, unpag.

⁸ Cf. Pz.AOK 2, Ic/AO, *Armeebefehl für die Behandlung von Kriegsgefangenen, Partisanen, Feindkundschaftern und der Bevölkerung* 3 March 1942, BArch, RH 21-2/867a, fol. 302–304.

⁹ Cf. Pz.AOK 2, *Denkschrift des Dolmetschers Artur Doellerdt, Feststellung einer wachsenden Unzufriedenheit und Unsicherheit der russischen Bevölkerung der besetzten Gebiete, deren Gründe, sowie konkrete Vorschläge zur Besserung der Situation*, 25 March 1942, BArch, RH 21-2/678, fol. 322–325.

¹⁰ Cf. Hans Hertel, *Generation im Aufbruch. Im Herzen das Vaterland*, Preuss. Oldendorf 1977, p. 284. On the 'Commissar Order' see Felix Römer, *Der Kommissarbefehl. Wehrmacht und NS-Verbrechen an der Ostfront 1941/42*, Paderborn et al. 2008.

¹¹ Gruppe Schmidt, Ic, *Schreiben an das AOK 16*, 29 August 1941, BArch, RH 24-39/182, fol. 63. Including on the following.

¹² Gen.Kdo. XXXIX. AK, *Denkschrift über die Möglichkeiten einer Erschütterung des bolschewistischen Widerstandes von Innen her*, 18 September 1941, BArch, RH 24-39/186, fol. 43–45, here fol. 44. Cf. Gen.Kdo. XXXIX. AK, KG, *Schreiben an AOK 16*, 17 September 1941, BArch, RH 24-39/193, fol. 46; Gen.Kdo. XXXIX. AK, Ic, *Tätigkeitsbericht*, BArch, RH 24-39/181, fol. 76 (17 September 1941).

¹³ Cf. Römer, *Kommissarbefehl*, p. 15, note 21, pieces of evidence on p. 604 f.

¹⁴ *Kriegstagebuch des Oberkommandos der Wehrmacht (Wehrmachtführungsstab)*. Edited by Percy E. Schramm. Studienausgabe, vol. 3, Bonn [n.d.], p. 341 (6 May 1942).

¹⁵ On the German policy with regard to prisoners of war in the East see inter alia Christian Streit, *Keine Kameraden. Die Wehrmacht und die sowjetischen Kriegsgefangenen 1941–1945*, Stuttgart 1978, Reprint, Bonn 1991; Alfred Streim, *Die Behandlung sowjetischer Kriegsgefangener im „Fall Barbarossa“*. Eine Dokumentation, Heidelberg et al. 1981; Reinhard Otto/Rolf Keller/Jens Nagel, 'Sowjetische Kriegsgefangene in deutschem Gewahrsam 1941–1945. Zahlen und Dimensionen.' In: *VfZ*, 56 (2008), 4, pp. 557–602.

¹⁶ Cf. Felix Römer, '„Seid hart und unerbittlich...“ Gefangenenerschießungen und Gewalteskalation im deutsch-sowjetischen Krieg 1941/42'. In: *Kriegsgreuel. Die Entgrenzung der Gewalt in kriegerischen Konflikten vom Mittelalter bis ins 20. Jahrhundert*. Edited by Sönke Neitzel and Daniel Hohrath, Paderborn et al. 2008, pp. 317–335.

¹⁷ Cf. 'Bericht des Vertreters des Auswärtigen Amtes (VAA) beim AOK 2, Oberregierungsrat Anton Graf Bossi-Fedrigotti von Ochsenfeld, 9.12.1941'. In: *Akten zur deutschen Auswärtigen*

Politik, Serie E, vol. 1, doc. 122, pp. 221–224, here p. 223 f.; 'Aufzeichnung des Gesandtschaftsrats Baum, 13.1.1942'. In: *ibid.*, p. 220 f.

¹⁸ Cf. AOK 2, OB, 5 December 1941, BArch, RH 20-2/1445, fol. 128; AOK 2, O.Qu./Qu. 2, *Tätigkeitsbericht für die Zeit vom 30.11.–6.12.1941*, *ibid.*, fol. 35; AOK 2, O.Qu./Qu. 2, *Freimachung von Soldaten durch vermehrte Einstellung von Kriegsgefangenen in die Truppe*, 20 December 1941, *ibid.*, fol. 129 f.

¹⁹ AOK 2, O.Qu./Qu. 2, *Richtlinien für die Kommandanten der Kriegsgefangenen-Lager*, 6 January 1942, BArch, RH 20-2/1453, unpag.

²⁰ Pz.AOK 2, Ic/AO, *Armeebefehl für die Behandlung von Kriegsgefangenen, Partisanen, Feindkundschaftern und der Bevölkerung*, 3 March 1942, BArch, RH 21-2/867a, fol. 302 rs.

²¹ On the partisan war in the East see inter alia Ben Shepherd, *War in the Wild East. The German Army and Soviet Partisans*, Cambridge, Mass. et al. 2004; Alexander Hill, *The War Behind the Eastern Front. The Soviet Partisan Movement in North-West Russia 1941–1944*, London et al. 2005; Bogdan Musial, *Sowjetische Partisanen 1941–1944. Mythos und Wirklichkeit*, Paderborn et al. 2009.

²² Cf. Kurt DeWitt and Wilhelm Moll, 'The Bryansk Area'. In: *Soviet Partisans in World War II*. Edited by John A. Armstrong, Madison, Wisc. 1964, pp. 458–516.

²³ Cf. Pz.AOK 2, Ia, *Kriegstagebuch*, BArch, RH 21-2/877, fol. 74 (22 February 1942); Pz.AOK 2, Ia, *Kriegstagebuch*, BArch, RH 21-2/882, fol. 26 (5 May 1942); Pz.AOK 2, OB, Ia, Schmidt to Kluge, 7 May 1942, BArch, RH 21-2/335, fol. 255.

²⁴ Cf. Hartmann, *Wehrmacht*, pp. 750–761.

²⁵ Pz.AOK 2, Ic/AO, *Armeebefehl für die Behandlung von Kriegsgefangenen, Partisanen, Feindkundschaftern und der Bevölkerung*, 3 March 1942, BArch, RH 21-2/867a, fol. 303.

²⁶ Pz.AOK 2, OB, *Verhalten gegen die Zivilbevölkerung*, 19 June 1942, BArch, RH 21-2/338, fol. 131. Cf. Pz.AOK 2, Ia, *Kriegstagebuch*, BArch, RH 21-2/883, fol. 65 (19 June 1942).

²⁷ Pz.AOK 2, Fernschreiben an Korück 532, 11 September 1942, BArch, RH 23/26, fol. 100.

²⁸ Pz.AOK 2, Fernschreiben an Korück 532, 3 December 1942, BArch, RH 21-2/535, fol. 15; Korück 532, Ia/Ic, 13 December 1942, BArch, RH 23/26, fol. 234.

²⁹ Pz.AOK 2, Ia, *Kampfanweisung für die Bandenbekämpfung im Osten*, 24 December 1942, BArch, RH 21-2/489, fol. 2 rs.

³⁰ Cf. Pz.AOK 2, Ia, *Erfahrungsbericht über den Einsatz von Russeneinheiten gegen Banditen*, 30 December 1942, BArch, RH 21-2/904, fol. 2.

³¹ Bernd Wegner, 'Der Krieg gegen die Sowjetunion 1942/43'. In: *Das Deutsche Reich und der Zweite Weltkrieg*. Vol. 6: *Der globale Krieg. Die Ausweitung zum Weltkrieg und der Wechsel der Initiative 1941–1943*. Edited by Militärgeschichtliches Forschungsamt, Stuttgart 1990, pp. 759–1102, here p. 925. On German occupation in the Soviet Union see inter alia Alexander Dallin, *Deutsche Herrschaft in Russland 1941–1945. Eine Studie über Besatzungspolitik*, Düsseldorf 1958; Dieter Pohl, *Die Herrschaft der Wehrmacht. Deutsche Militärbesatzung und einheimische Bevölkerung in der Sowjetunion 1941–1944*, 2nd Edition, Munich 2009; Klaus Jochen Arnold, *Die Wehrmacht und die Besatzungspolitik in den besetzten Gebieten der Sowjetunion. Kriegführung und Radikalisierung im „Unternehmen Barbarossa“*, Berlin 2005.

³² Cf. Pz.AOK 2, Ic/AO, *Merkblatt für Offiziere. Zur dauernden Unterrichtung aller Wehrmachtangehörigen*, 3 December 1942, BArch, RH 21-2/535, fol. 27.

³³ Pz.AOK 2, Ic/AO, *Armeebefehl für die Behandlung von Kriegsgefangenen, Partisanen, Feindkundschaftern und der Bevölkerung*, 3 March 1942, BArch, RH 21-2/867a, fol. 304.

³⁴ Cf. Pz.AOK 2, OB, *Verhalten gegen die Zivilbevölkerung*, 19 June 1942, BArch, RH 21-2/338, fol. 131; Pz.AOK 2, Ia, *Kriegstagebuch*, BArch, RH 21-2/883, fol. 65 (19 June 1942).

³⁵ "The German soldier protects the property of the working and peaceful population, he respects the sense of honour of Russian women and girls, he facilitates reconstruction efforts in the rear areas. He must know that arbitrary acts create antagonisms, cause agitation and thus endanger the security of our troops." Pz.AOK 2, O.Qu./Qu. 2, Ic/AO, *Richtlinien für die Behandlung der einheimischen Bevölkerung im Osten*, 30 May 1942, BArch, RH 21-2/338, fol. 202.

³⁶ Cf. Pz.AOK 2, Ic/AO, *Armeebefehl für die Behandlung von Kriegsgefangenen, Partisanen, Feind-*

kundschaftern und der Bevölkerung, 3 March 1942, BArch, RH 21-2/867a, fol. 304.

³⁷ Wi.Kdo. Orel, *Kriegstagebuch*, National Archives Washington, T-77, r. 1142, fr. 526 (11 May 1942). Cf. Pohl, *Herrschaft*, p. 195.

³⁸ Schmidt to his wife, 31 July 1942, BArch, N 823/25, unpag. See also: Pz.AOK 2, Ia/O.Qu., *Rückwärtiges Armeegebiet für Gruppe Weiß*, 12 June 1943, BArch, RH 21-2/540, fol. 103.

³⁹ Cf. for instance photos from *Krieg gegen die Sowjetunion 1941-1943*, Vol. 4: Mai–Nov. 1942, BArch, N 823/14; Schmidt to his wife, 5 April 1942, BArch, N 823/25, unpag.; Pohl, *Herrschaft*, p. 133; *Woche, Pflicht und Gewissen*, p. 151 incl. doc. 10, p. 258.

⁴⁰ Cf. Alexander Dallin, 'The Kaminsky Brigade. A Case-Study of Soviet Disaffection'. In: *Revolution and Politics in Russia*. Edited by Alexander and Janet Rabinowitch, Bloomington, Ind. 1973, pp. 243–280; Igor' Ermolov, *Russkoe gosudarstvo v nemeckom tylu. Istorija Lokotskogo samoupravlenija. 1941–1943*, Moscow 2009.

⁴¹ Cf. Hartmann, *Wehrmacht*, p. 754.

⁴² Cf. Dallin, *Kaminsky Brigade*, p. 257 f.; Sven Steenberg, *Wlassow. Verräter oder Patriot?* Cologne 1968, p. 84.

⁴³ Russkaja Osvoboditelnaja Narodnaja Armija. Cf. Dallin, *Kaminsky Brigade* (see fn. 40), pp. 254–256; Hans Werner Neulen, *An deutscher Seite. Internationale Freiwillige von Wehrmacht und SS*, Munich 1985, pp. 334–338.

⁴⁴ *Die Tagebücher von Joseph Goebbels*. Edited by Elke Fröhlich, Munich et al. 1993–2008, part II, vol. 8, p. 266 (10 May 1943). Cf. *Tätigkeitsbericht des Chefs des Heerespersonalamtes General der Infanterie Schmundt, fortgeführt von General der Infanterie Wilhelm Burgdorf. 1.10.1942–29.10.1944*. Edited by Dermot Bradley and Richard Schulze-Kossens, Osnabrück 1984, p. 80 f. (10 July 1943). The letters remain lost without trace to this day.

PLANIFICAREA STRATEGICĂ ROMÂNEASCĂ ÎN PERIOADA SEPTEMBRIE 1940 – IUNIE 1941

PETRE OTU *

Abstract

This study presents the organization and functioning of the strategic planning process during between September 1940, when power was seized by General Ion Antonescu, who became the leader of the Romanian state, temporarily associating himself with the Legionary Movement, and June 22, 1941, when Romania joined Germany in “Operation Barbarossa” with the goal of liberating Bessarabia and Northern Bukovina, both annexed by the Soviet Union the year before.

Romania’s most important strategic objective was to defend its eastern borders, specifically the region between River Prut and Eastern Carpathians, the Danube mouths and the Romanian littoral at the Black Sea. In spite of the guarantees offered by Germany and Italy on August 30, 1940, the Soviet Union maintained an aggressive conduct. This fact triggered the deployment to this region of the most important forces, the erection of important fortification, such as the Focșani-Nămoloasa-Brăila fortified line, and the elaboration of projects aiming to repel a potential aggressive action.

After the arrival of the German Military Mission and Romania becoming a member of the Tripartite Pact, the plans of the General Staff were adjusted in accordance with German needs, represented by the two major operations, “Marita” and “Barbarossa”. If, in what the former was concerned, Romania only had a modest role, in the latter Bucharest had a major interest, Ion Antonescu believing that the reclamation of the two provinces could only be achieved with German help. As a consequence, the General Staff, which was the structure tasked with strategic planning, followed the directives of the German High Command, taking steps to prepare the Romanian forces for action.

Keywords: *Romanian strategic planning, Germany, Operation Barbarossa, Bessarabia, Bukovina, Tripartite Pact*

Destrămarea integrității teritoriale a țării în perioada iunie-septembrie 1940, schimbările majore de pe scena politică internă in-

tervenite la începutul lunii septembrie 1940 (prăbușirea regimului instalat de regele Carol al II-lea în februarie 1938, plecarea acestuia în

* Prof. univ. dr., Președinte al Comisiei Române de Istorie Militară.

exil, urcarea pe tron a regelui Mihai I, preluarea puterii de către generalul Ion Antonescu, devenit „conducător”, ce și-a asociat la guvernare, din 14 septembrie, mișcarea legionară), intrarea României în sfera de influență a Germaniei, concretizată în sosirea în țară a unei Misiuni Militare (12 octombrie 1940) și aderarea la Pactul Tripartit (23 noiembrie 1940) au avut profunde consecințe asupra potențialului militar, modificând radical poziția geopolitică și geostrategică a statului român.

În aceste condiții, se impunea cu necesitate reorganizarea rapidă a organismului militar¹ și regândirea din temelii a procesului planificării strategice. În anii interbelici modelul securității naționale se baza pe legăturile tradiționale cu Franța, deși România nu a avut un tratat militar cu ea², pe alianțele regionale, edificate cu deosebire la începutul deceniului al treilea al secolului al XX-lea – alianța cu Polonia (3 martie 1921)³, Mica Înțelegere (1920-1921)⁴, Înțelegera Balcanică (9 februarie 1934)⁵.

Cum România era potențial amenințată din trei direcții – est, vest și sud –, modelul strategic părea viabil. La est, împotriva pericolului sovietic, apreciat drept vital, România beneficia de alianța cu Polonia, intrarea Ungariei în acțiune se lovea de blocul Micii Înțelegeri, iar o eventuală agresiune bulgară determina aplicarea prevederilor Înțelegerii Balcanice. La aceste aranjamente de securitate cu caracter regional se adăuga ajutorul țărilor occidentale, în primul rând al Franței.

Evenimentele din anii 1938-1940 au spulberat această construcție strategică, România ajungând izolată pe plan politic și militar, mai ales după încheierea pactului Ribbentrop- Molotov din 23 august 1939⁶.

Restructurarea dispozitivului strategic

O prioritate a noii guvernări în plan militar a fost restructurarea dispozitivului strategic. În ședința Consiliului de Miniștri din 18 septembrie 1940, generalul Ion Antonescu aprecia că armata trebuia adusă la posibilitățile statului român din acel moment. „România, declara el, a pierdut 33% din suprafața ei și a pierdut aproape 7 milioane de locuitori. Am rămas cu 13 milioane de locuitori și 33% mai puțin din suprafața dinainte”⁷.

Prin urmare s-a procedat desconcentrarea și demobilizarea armatei, efectivele sub arme ridicându-se, în acel moment, la 1 014 315 militari, din care la 33 014 ofițeri, 35 279 subofițeri și 946 022 soldați⁸. Această măsură se impunea datorită diminuării resurselor materiale și financiare ale statului român. Practic, statul român, în conformația politico-teritorială de după rapturile teritoriale, nu mai putea susține armata în stare de mobilizare, acest lucru afectând evoluția economiei naționale. Ion Antonescu a spus-o răspicat în ședința Consiliului de Miniștri din 18 septembrie 1940: „Nu putem întreține în tot cursul iernii 800 de mii de soldați. Este o imposibilitate pentru bugetul Statului...”⁹.

De asemenea, odată cu impunerea Dictatului de la Viena din 30 august 1940, Germania și Italia, autoare ale acestui act, au garantat frontierele României. Gestul în sine a nemulțumit profund Uniunea Sovietică, aceasta apreciind că garanția era, în fapt, îndreptată împotriva ei. Grigore Gafencu aprecia că gestul Berlinului a provocat prima fisură în acordul germano-sovietic din 23 august 1939¹⁰.

Reducerea efectivelor s-a făcut treptat în lunile septembrie-noiembrie 1940, ea încheindu-se la 10 decembrie același an. Regimul de efective a fost diferențiat în raport de zona de dislocare a marilor unități. Astfel, pe frontul de Vest, de Sud și în zona interioară, efectivele au fost reduse până la nivelul celor din timp de pace, în timp ce în Moldova unitățile au rămas cu efective de pace întărite. La încheierea demobilizării se mai aflau sub arme 377 957 militari¹¹.

Ion Antonescu a reorganizat și administrația centrală. El a desființat ministerele Aerului și Marinei și Înzestrării Armatei, create în 1936 și 1938 și a revenit la formula unui singur departament de resort – Ministerul Apărării Naționale. A creat, în schimb, patru secretariate de stat – al Armatei de Uscat, al Aerului, al Marinei și al Înzestrării Armatei, care au funcționat, însă, cu același personal¹².

Marele Stat Major și-a păstrat, în general, atribuțiile anterioare, respectiv cele de pregătire operativ-strategică a armatei și de echipare operativă a teritoriului, întocmind planurile de mobilizare, de operații, de instruire a trupeii și de pregătire a corpului ofițeresc, de fortificații

etc. Pentru a realiza o unitate de doctrină la nivelul întregii armate s-au creat două state majore, pentru marină și aviație, subordonate șefului Marelui Stat Major. Șefii statelor majore ale aviației și marinei erau subșefi ai Marelui Stat Major. În ședința de colaborare a Ministerului Apărării Naționale din 25 septembrie 1940 s-a hotărât ca Marele Stat Major să fie degrevat de sarcinile administrative și să se ocupe doar de sarcinile specifice. Funcția de șef al Marelui Stat Major, respectiv al Marelui Cartier General, a fost îndeplinită în perioada 6 septembrie 1940 – 17 septembrie 1941 de generalul Alexandru Ioanițiu¹³.

Marele Stat Major a continuat să aibă în componere secțiile organizare, informații-contrainformații, operații, dotare, instrucție, transporturi. Venirea în țară a misiunilor militare germane și italiene a impus transformarea Secției 7 învățământ superior în Secția 7 – leături armate aliate¹⁴.

Concomitent s-a procedat la restructurări de comandamente și reorganizări de unități și mari unități. Astfel, la 19 septembrie 1940, a fost desființat Grupul de Armate nr.1, creat cu un an înainte, și care coordona marile unități dispuse în partea de est a țării, între Carpații Orientali și Nistru. Pierderea Basarabiei și a nordului Bucovinei a impus restrângerea dispozitivului numai la spațiul dintre Carpații Orientali și râul Prut. Prin urmare, existența lui în toamna anului 1940 nu se mai justifica, cele două armate, 3 și 4, fiind subordonate direct Marelui Stat Major, fără să restructureze dispozitivul de apărare. La 25 septembrie 1940, a fost desființat și comandamentul Armatei 2, dispusă în partea de sud a țării, atribuțiile fiind preluate de Armata 1 și de Corpul 2 armată.

La sfârșitul lunii octombrie 1940, a fost demobilizat și comandamentul Armatei 3, marile unități subordonate fiind preluate de Armata 4, care a primit sarcina să asigure cu forțele la dispoziție ce totalizau 15 mari unități (nouă divizii de infanterie, două de cavalerie, două brigăzi de munte, două brigăzi de fortificații) apărarea Moldovei. Totodată, s-au desființat sau demobilizat și alte comandamente și unități¹⁵.

Apărarea Moldovei

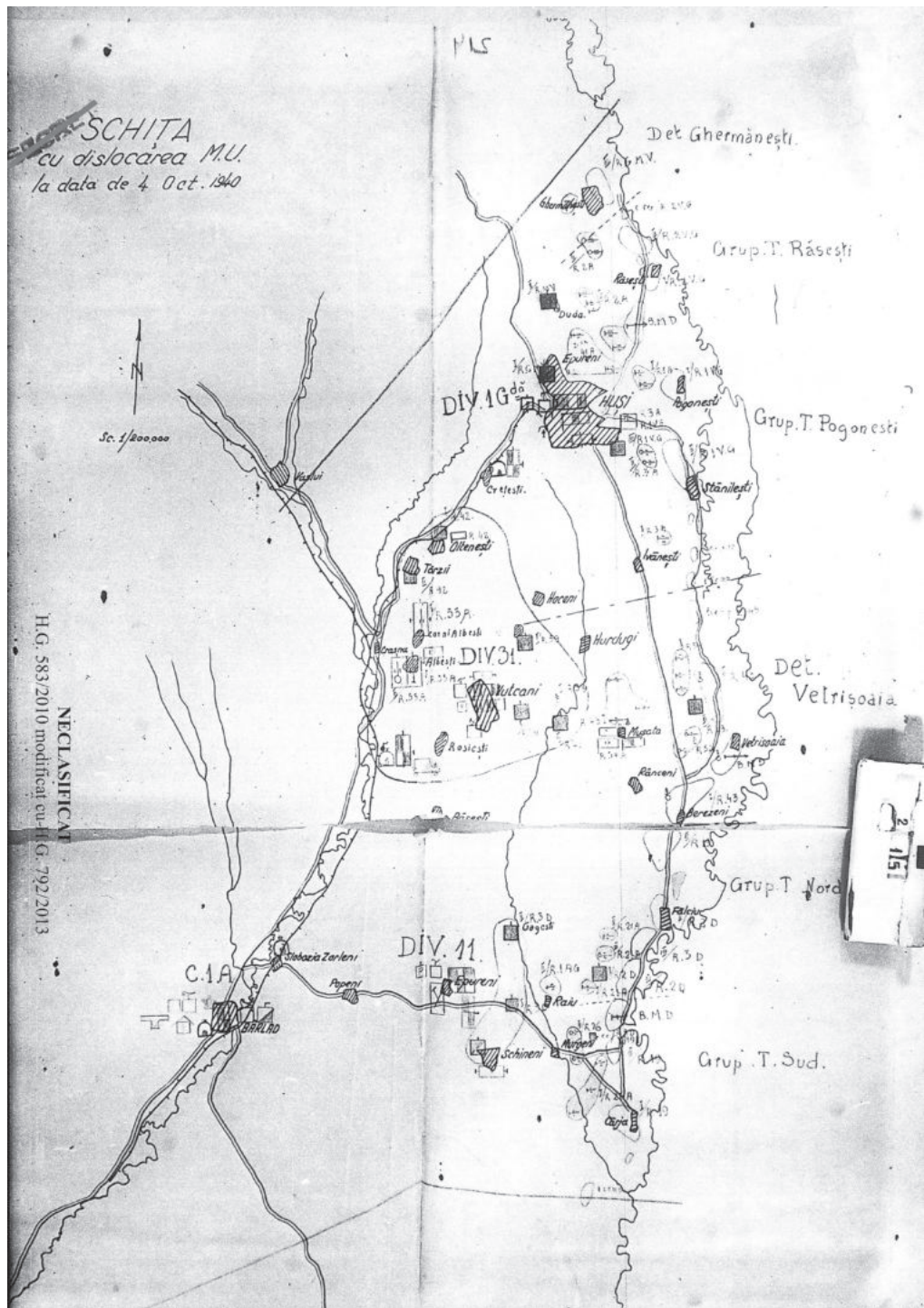
Prin decizia funestă din palatul Belvedere din Viena (30 august 1940), Germania și Italia

au rezolvat diferendul româno-maghiar și au îndepărtat perspectiva unui conflict armat între cele două țări. Cu toate acestea, tensiunile între București și Budapesta au rămas foarte puternice, dar atât timp cât ele se găseau în sfera de influență germană posibilitatea reizbucnirii lui era cvasiexclusă¹⁶.

Ca atare, Ion Antonescu și Marele Stat Major și-au concentrat atenția asupra apărării Moldovei, a spațiului dintre râul Prut și Carpații Meridionali și a gurilor Dunării, regiuni vitale, atât pentru România, cât și pentru Germania, aceasta urmând fiind extrem de interesată să protejeze perimetrul petrolifer din sudul țării. De altfel, unul din obiectivele Misiunii Militare, alături de instruirea armatei române, era tocmai asigurarea securității regiunii petrolifere față de atacul unei terțe puteri sau de distrugerea a acesteia¹⁷.

Cu toată garanția dată de Germania, materializată prin prezența unei Misiuni Militare, ale cărei efective vor crește la începutul anului 1941, apărarea Moldovei a reprezentat o preocupare majoră a autorităților militare române din cauza tensiunilor dintre Germania și Uniunea Sovietică. Moscova a fost foarte nemulțumită de avansul Berlinului, fapt puternic evidențiat de vizita lui V. Molotov, ministrul de externe, în Germania (12-13 noiembrie 1940). Discuțiile au relevat caracterul ireconciliabil al intereselor celor două mari puteri, oficial aliate, ceea ce va contura mai pregnant rolul României în planurile germane.

Temperatura raporturilor bilaterale sovieto-germane s-a putut constata și în timpul Conferinței pentru reglementarea navigației pe Dunăre și lichidarea Comisiei Europene a Dunării, desfășurată în două faze – 24 octombrie-16 noiembrie și 5-20 decembrie și la care au participat Germania, Uniunea Sovietică, Italia și România. Reprezentanții Moscovei au propus înființarea unei administrații mixte, româno-sovietice, pentru sectorul cuprins între Brăila și Sulina și interzicerea navigației navelor militare, în afara celor ale riveranilor. Delegația română, condusă de Vespasian V. Pella, a respins propunerile sovieticilor, întrucât o asemenea formulă ar fi afectat grav suveranitatea statului român, sovieticii obținând controlul deplin asupra navigației pe întregul sector maritim al Dunării.

În timpul conferinței, Germania a adoptat o conduită conciliantă față de pretențiile sovietice, fapt care a generat îngrijorări în cercurile politice și militare de la București. În cele din urmă, conferința a fost amânată *sine die*, ceea ce a provocat o a doua fisură în raporturile germano-sovietice¹⁸.

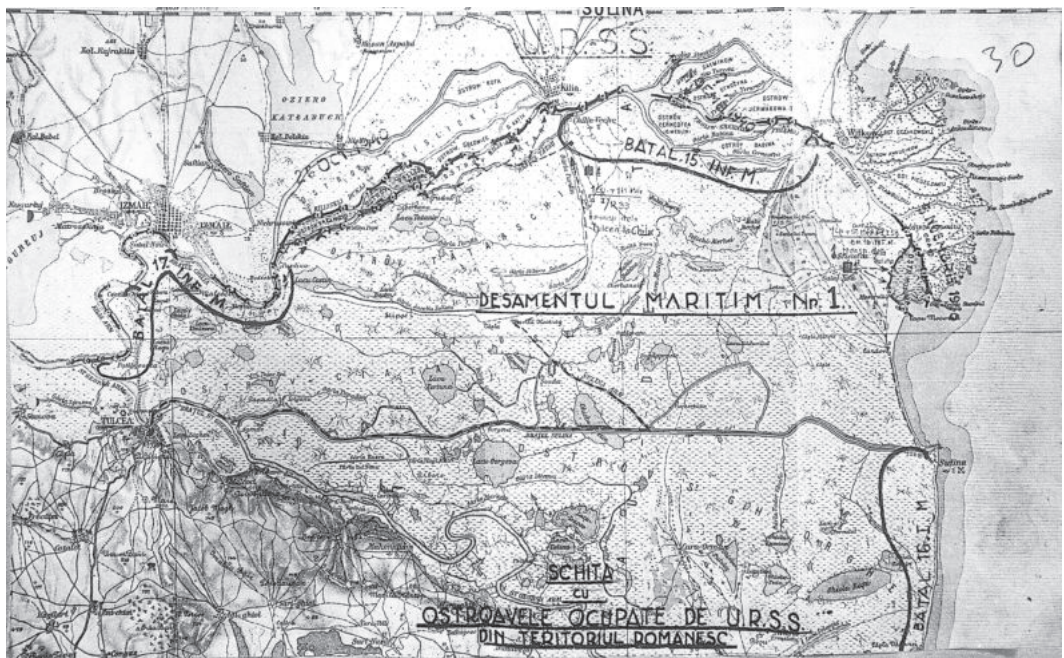
Mai mult, în noaptea de 25/26 octombrie, în preziua deschiderii conferinței, Uniunea Sovietică a trecut la acte de agresiune împotriva României. O companie de infanterie, întărită cu mitraliere, a ocupat, după o scurtă confruntare, ostroavele românești Salangic, Dalerul Mare și Dalerul Mic, ocupate de o subunitate de grăniceri, situate pe malul sudic al brațului Chilia¹⁹. Marele Stat Major a dispus întărirea dispozitivului militar în Delta Dunării și a înaintat un raport către Consiliul de Miniștri pentru a stabili conduita din punct de vedere politic.

Ministrul de Externe, Mihai Sturza, a sugerat Marelui Stat Major să ia măsuri pentru reocuparea acestor ostroave, ceea ce ar fi putut duce la declanșarea unui conflict militar cu Uniunea Sovietică, fapt care contravenea intereselor din acel moment al Berlinului și Bucureștilor. Ion Antonescu a amendat

prompt o asemenea intenție, iar legația germană, prin vocea lui W. Fabricius, a cerut prudență maximă²⁰.

Realizarea unui dispozitiv defensiv în Moldova prezenta dificultăți serioase din cauza conformației terenului. Uniunea Sovietică avea posibilitatea să atace de la nord, din Bucovina spre sud, punând astfel în primejdie întregul dispozitiv român. De asemenea, din sudul Basarabiei, forțele sovietice puteau ataca orașul Galați, și prin regiunea dintre Dunăre și Carpați aveau posibilitatea să pătrundă în sudul României, amenințând direct zona petroliferă. Concomitent, pe direcția est – vest nu exista adâncime operativă, astfel că adversarul avea posibilitatea să realizeze manevre de întoarcere pe aproape întreaga lungime a cursului râului Prut. În concluzie, zona cea mai sensibilă era cea a cursului inferior al râului Prut, care se cerea acoperit cu forțe suficiente.

Imediat după preluarea puterii, respectiv la 15 septembrie 1940, Ion Antonescu a examinat dispozitivul Grupului de armate nr. 1 și a constatat că acesta era peste tot în cordon, fiind lipsit orice concepție strategică și tactică. Nu se asigurase pe Prutul inferior pivotul necesar unei manevre strategice care să asigure

Ostroavele ocupate de URSS din teritoriul românesc

apărarea Moldovei și Munteniei.” În cazul în care, preciza generalul Antonescu, inamicul ar reuși să pătrundă în Moldova de jos, campania pe frontul de est s-ar încheia cu un dezastru, iar restul teritoriului național ar rămâne deschis invaziei inamice”²¹.

Două zile mai târziu, Ion Antonescu a revenit cu directive operative prin care stabilea ca armatele 3 și 4 dislocate pe frontul de est să asigure interzicerea cu orice preț a pătrunderii inamicului prin regiunea Prutului inferior, al cărui centru trebuia să-l asigure orașul Galați. De asemenea, marile unități urmau să împiedice pătrunderea inamicului prin văile Siretului și Bârladului. Această misiune se impunea materializată prin construirea de fortificații, prin densitatea forțelor pe direcțiile corespunzătoare și prin crearea de rezerve puternice dispuse în afara direcțiilor de înaintare ale inamicului. Flancul drept era asigurat de Corpul 2 armată, dispus în Dobrogea²².

Peste o săptămână, respectiv la 24 septembrie 1940, Marele Stat Major, sub semnătura generalului Alexandru Ioanițiu, a revenit cu noi instrucțiuni privind modul de organizare a apărării în spațiul dintre râul Prut și Carpații Orientali²³. Documentul reitiera faptul că armata sovietică va avea superioritatea aeriană și superioritatea mijloacelor mecanizate (unități și mari unități motorizate sau mecanizate.). Pe această bază, marile unități puteau să atace și să rupă apărarea trupelor române în anumite sectoare, cu scopul exploatării succesului în adâncime cu mijloacele mecanizate. În acest mod, inamicul avea posibilitatea să acționeze cu succes asupra rezervelor și a punctelor vitale din spatele apărării.

Pornind de aici, poziția de rezistență trebuia aleasă în fața obstacolelor naturale, iar pe direcțiile probabile de atac, apărarea se impunea să fie eșalonată în adâncime dublată de realizarea de baraje antitanc și constituirea rezervelor.

Având în vedere experiența acțiunilor militare din Polonia, nordul și vestul continentului, Marele Stat Major a acordat o atenție deosebită apărării împotriva blindatelor. În acest sens au fost emise pentru marile unități dislocate în Moldova, directivele operative nr. 29 din 12 octombrie²⁴ și 29 din 30 octombrie 1940²⁵, completate apoi cu o serie de documente²⁶.

Generalul Alexandru Ioanițiu

Scenariul preconizat de planificatorii militari români, ținând cont de prezența trupelor germane în țară, ce a determinat o reducere a posibilității unui atac prin surprindere a armatei sovietice, avea un în vedere, în primul rând, constituirea unui dispozitiv de acoperire suficient de tare care să evite realizarea de către inamic a surprinderii și să permită marilor unități intrarea în scurt timp în dispozitiv de luptă.

În acest scop se crea un eșalon de supraveghere, ce urma să acționeze în strânsă legătură cu trupele de grăniceri, format din posturi fixe și mobile și unul de rezistență, unitățile ce îl compuneau având misiunea de a ocupa aliniamentul principal, înainte ca elementele eșalonului de supraveghere să fie respinse.

O altă măsură pentru respingerea atacului purtat cu motomecanizatele (tancuri și autotunuri) a fost constituirea de zone și centre de rezistență. Ele urmau să fie formate din trei mari elemente: mijloace de foc (armament automat, grenade defensive, armament anti-tanc, artilerie de câmp, mijloace antiaeriene); mijloace pasive (șanțuri antitanc, câmpuri de

mine, baricade etc.); o rezervă mobilă cu care să reacționeze fie împotriva unor elemente mobile ale inamicului, fie împotriva parașutiștilor ce aveau misiunea de a pune stăpânire pe noduri de comunicații, puncte de comandă, puncte obligate de trecere etc. Funcție de dinamica confruntărilor, unele dintre zonele/centrelor de rezistență puteau să rămână să lupte la încercuire, întârziind acțiunile inamicului²⁷.

Marele Stat Major a stabilit, în documentele operative din toamna anului 1940, și principalele aliniamente defensive prioritare. Primul aliniament era situat pe pantele de nord ale Podișului Central Moldovenesc, reperele cele mai importante fiind: Muntele Bivol-Târgu Neamț-Strunga-Mogoșești, sud Țuțora pe Prut.

Un al doilea aliniament defensiv, cel mai important de altfel, era delimitat de Munții Vrancei-înălțimile sud Trotuș-vest Adjud-Nămoloasa-Brăila. El mai era cunoscut și sub numele de poziția fortificată Focșani-Nămoloasa-Brăila, pe care se preconiza oprirea definitivă a ofensivei inamicului.

Direcțiile de interzis în spațiul dintre Prut și Carpații Orientali erau cele date de văile râurilor Suceava, Moldova, Siret, Bârlad. În cazul în care poziția principală de rezistență Focșani-Nămoloasa-Brăila era depășită, se impuneau interzise direcțiile: Focșani-Buzău; Nămoloasa-Râmnicu Sărat; Brăila-Buzău²⁸.

Marele Stat Major era preocupat și de posibilitatea forțării Prutului, mai ales pe cursul său inferior, cele mai favorabile zone de pătrundere erau Drânceni-Albița; Fălciu-Murgeni, Oancea, Tuluțești și Galați²⁹.

Problema apărării Moldovei a fost examinată la 16 noiembrie 1940, împreună cu Misiunea Militară Germană, recent sosită în țară. Întrucât apărarea pe aliniamentul Focșani-Nămoloasa-Galați era defavorabilă din perspectiva protejării regiunii petrolifere, partea germană a cerut ca poziția principală de rezistență să fie mutată cât mai la nord, cu cedarea preconceptută a părții de nord est, din cotul Prutului. Ca urmare poziția principală de rezistență urma să fie mutată de pe aliniamentul Focșani-Nămoloasa-Galați pe linia pantele de est ale Carpaților Orientali, Târgu Neamț, Pașcani, Târgu Frumos, nord Iași, Prutul inferior până la vărsare.

Pentru apărarea acestui aliniament, trupele germane interveneau în termen de 16 ore de la declanșarea ofensivei, atât în zona Focșani-Râmnicu Sărat-râul Buzău, cât și din teritoriul românesc cedat Ungariei prin trecătorile din Carpații orientali; Vatra Dornei-Câmpulung; Ghimeș-Făget; Oituz etc³⁰. Marele Stat Major a fost de acord cu această soluție, pe care a integrat-o în documentele operative.

Întrucât marile unități urmau să intre în dispozitiv de iarnă, Marele Stat Major i-a transmis comandantului Armatei a 4-a, la 20 decembrie 1940, Directiva operativă nr. 31³¹. Documentul aprecia că forțele sovietice vor urmări cucerirea Moldovei și a Deltei Dunării și vor încerca, eventual, să pătrundă în Muntenia și Dobrogea. În operațiile din Moldova, marile unități sovietice, în special cele moto-mecanizate, vor acționa îndeosebi pe direcțiile: Cernăuți-Roman; Iași-Vaslui, Bolgrad-Râmnicu Sărat.

În consecință, scopul operațiilor Armatei a 4-a era să apere Moldova și să asigure, prin aceasta, concentrarea în această regiune a forțelor principale în vederea trecerii la contraofensivă în condiții ce se vor stabili ulterior.

Marile sale unități urmau asigura temeinic apărarea pe cursul inferior al râului Prut și să interzică pătrunderea forțelor inamice pe direcțiile Cernăuți-Roman, Iași-Vaslui, Huși-Crasna, Fălciu-Bârlad, Cahul-Bârlad. Documentul preconiza trei mari aliniamente de apărare: pantele de est ale Carpaților Orientali-Solca-Cacica-Suceava-masivul Hârlău, înălțimile sud Iași-Prut; râul Moldova-Târgu Neamț-Strunga-Dealul Mare; Focșani-Nămoloasa-Brăila.

O atenție deosebită era acordată cursului inferior al Prutului și Deltei Dunării, întrucât inamicul prin ocuparea acestor regiuni avea posibilitatea să întoarcă întregul dispozitiv, să ocupe Dobrogea și să ajungă în sudul României, în Muntenia, amenințând regiunea petroliferă.

Pentru îndeplinirea misiunii, Armata a 4-a avea în componere cinci corpuri de armată (cavalerie, munte, 3, 4, 5), 14 mari unități, două brigăzi de fortificații și primea ca mijloace de întărire, două divizii (6 și 13), brigada moto și alte formațiuni.

Corpului 2 armată dislocat în Dobrogea, i-a fost adresată Directiva operativă nr. 30³².

Misiunea sa era interzicerea forțării Dunării între gura Prutului și Tulcea, a apăra Delta și a interzice orice debarcare pe litoralul maritim. Cele mai importante direcții de interzis erau Kartal-Hârșova și Ismail-Babadag.

Directivele operative din toamna anului 1940 concretizau viziunea strategică a Marelui Stat Major și aveau ca obiectiv major respingerea unei eventuale ofensive sovietice asupra României. În cazul când acest lucru nu era posibil, se avea în vedere abandonarea Moldovei și apărarea pe regiunea întărită dintre Carpați și Dunăre.

Dacă proiecția strategică a fost coerentă, nu același lucru se poate spune despre nivelul de operativitate al marilor unități din componență, acestea având serioase deficiențe în ceea ce privește dotarea și instruirea. Surprinde faptul că documentele și în principal cel din 20 decembrie nu stipulau cooperarea trupelor germane aflate în țară în apărarea Moldovei, deși Misiunea Militară Germană se implicase în procesul de planificare strategică. O explicație ar fi aceea că, la data respectivă, Înaltul Comandament German aprobase planul „Marița” de atacare a Greciei, efortul fiind canalizat în această direcție. Autoritățile române, așa cum vom vedea, nu au primit de la început informații complete despre intențiile germane. Ulterior, Berlinul a decis ca Divizia 13 infanterie moto, mare unitate destinată instruirii trupelor române, să sprijine efortul defensiv³³. În acest caz, Marele Stat Major a decis că apărarea Moldovei continuă să fie un obiectiv prioritar pentru armata română, scenariile configurate în toamna anului 1940 rămânând valabile și în primele luni ale anului 1941.

Fortificațiile în procesul de planificare strategică. Aliniamentul fortificat Focșani-Nămoloasa-Brăila

Deși confruntările de până atunci pe diverse teatre de operații (Polonia, Finlanda, Belgia, Olanda, Franța) au arătat faptul că fortificațiile nu au avut rolul scontat, fiind fie străpunse („linia Mannerheim”), fie ocolite („linia Maginot”), totuși România le-a dat o atenție destul de mare atât în perioada interbelică, cât și anii războiului mondial.

Iată, de exemplu, la mijlocul deceniului al patrulea, pe fondul creșterii tensiunilor în viața

internațională, ce accentua pericolul unui nou război mondial, autoritățile politice și militare de la București au decis fortificarea graniței de vest cu Ungaria. Cu eforturi financiare și umane destul de mari s-a construit aliniamentul fortificat, ce a primit numele „regele Carol al II-lea”. El a devenit complet inoperant în contextul cedării către Ungaria a regiunii de nord-vest a României, prin decizia din 30 august 1940 a Germaniei și Italiei. Lucrările au fost abandonate și apoi distruse în lunile ce au urmat³⁴.

Izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial și agresivitatea în creștere a Uniunii Sovietice au determinat reluarea în forță a lucrărilor la aliniamentul Focșani-Nămoloasa-Brăila. Regiunea dintre Cotelul Carpaților și Dunăre, cunoscută generic sub numele de „Poarta Focșanilor”, a jucat un rol foarte important în istoria românilor și a sud-estului european. A fost poarta de intrare a popoarelor stepei, a migraților, care au afluiri timp de secole în Balcani, în sudul continentului european, vizat fiind Imperiul roman, devenit apoi Imperiul bizantin. Conștienți de valoarea strategică a regiunii, romanii, spre exemplu, au construit fortificații importante, cum ar fi castrul de la Barboși.

În timpul regelui Carol I, în contextul aderării României (1883) la Puterile Centrale, compuse din Germania, Austro-Ungaria și Italia, s-a construit, în anii 1887-1898, după planurile inițiale ale maiorului german Maximilian Schumann, „Regiunea întărită Focșani-Nămoloasa-Galați”, cu scopul respingerii unei eventuale agresiuni a Imperiului rus³⁵.

Intrarea României în război alături de Antantă (15/28 august 1916) a făcut inutilizabil aliniamentul fortificat, astfel că armamentul greu a fost demontat și cu el s-a constituit artileria grea.

În planurile de operații ale armatei române din perioada interbelică, linia fortificată dintre cotelul Carpaților și Dunăre, ce fusese prelungită până la Brăila, reprezenta ultimul și cel mai important obstacol în fața amenințării sovietice. Cu toate acestea, fiind o perioadă de pace, lucrările au stagnat.

În contextul izbucnirii celui de-al Doilea Război Mondial, la 21 octombrie 1939, prin ordinul nr 73110, Marele Stat Major a decis reorganizarea defensivă a frontului Focșani-Nămoloasa-Brăila. Inițial, urmau să se

construiască fortificații de campanie, cu adăposturi de lemn, pentru ca apoi să fie completate cu lucrări betonate care să reziste la loviturilor artileriei de calibru 150-200 mm.

Linia Focșani-Nămoloasa-Brăila a continuat să reprezinte cel mai important obiectiv defensiv al armatei române și după rapturile teritoriale. La 11 septembrie 1940, Direcția de fortificații a Ministerului de Război, structura ce avea în responsabilitate amenajarea defensivă a teritoriului național, a hotărât programul de lucru pentru toamnă.

S-a decis să se organizeze două poziții de apărare. Prima dintre ele era delimitată de localitățile Cotu Lung-Corbii Vechi-Nănești-Colieni-Suraia-Străjescu-Diochești-Ruginești-Cași. A doua avea traseul Vulturești-Focșani-Jariștea-Baldovinești-Muchea-Crăciuna-Verzea³⁶.

Condițiile de timp și anotimp, lipsa efectivelor, determinată de demobilizarea armatei, tensiunile din viața politică a țării etc. au determinat ca ritmul lucrărilor să nu fie prea ridicat, astfel că, la sfârșitul anului 1940, ele au fost practic sistate. Totuși, în campania de lucru din toamna anului 1940 au fost construite 1200 de obiective.

În primăvara anului 1941, respectiv la 18 martie, după consultări cu Misiunea Militară Germană, s-a decis reluarea lucrărilor de fortificații. Prima urgență o reprezenta continuarea acestora pe aliniamentul din centrul Moldovei: Târgu-Neamț-Strunga-sud Iași. Pe aliniamentul fortificat Focșani-Nămoloasa-Brăila s-a hotărât finalizarea lucrărilor între Nănești și Buzău și întărirea construcțiilor din jurul Galațiului³⁷.

La sfârșitul lunii martie 1941, Marele Stat Major a inspectat stadiul lucrărilor executate, concluziile fiind departe de așteptări. Generalul Nicolae Tătăranu, subșeful Marelui Stat Major și colonelul Alexandru Gavrilescu, șeful Secției operații, apreciau că frontul fortificat M-ții Vrancei-Focșani-Brăila nu va putea primi bătălia. Între lipsurile constatate, comisia de control menționa: lipsa totală a camuflării și a ventilării, aparatele fiind pe cale să sosească din Germania; iluminarea total deficitară a cazematei în interior; legăturile de transmisiuni erau fie aeriene, fie îngropate în șanțuri de campanie, ceea ce crea pericolul

de a fi distruse; nu toate cazematele erau dotate cu armament antitanc; cazarea trupelor în apropierea cazematei în condiții improprie; inundarea unor cazemate; inexistența în fața unor poziții a șanțurilor antitanc; alegerea neinspirată a unor poziții fortificate; nedefrișarea unor suprafețe împădurite, ceea ce afecta considerabil vizibilitatea etc³⁸.

Inspecțiile au avut drept consecință intensificarea lucrărilor, astfel că până la 22 iunie 1941, pe aliniamentul Focșani-Nămoloasa-Galați s-au construit 1623 de obiective³⁹. La 18 iunie 1941, prin ordinul nr. 288 786 al Marelui Stat Major, toate lucrările au fost sistate⁴⁰. La acea dată, dispozitivul româno-german pentru materializarea „planului Barbarosa” era deja încheiat.

În ansamblul planificării strategice din toamna anului 1940 și primăvara lui 1941, fortificațiile au avut rolul de întări dispozitivul defensiv românesc. Cel mai important dintre aliniamente a fost Focșani-Nămoloasa-Brăila. Cu toate eforturile el avea serioase lipsuri, care îl făceau inapt pentru a-și îndeplini menirea pentru care a fost construit – acela de a bloca o ofensivă sovietică spre sudul României. Lucrările au rămas abandonate circa doi ani și jumătate, ele fiind reluate în primăvara anului 1944, când armata sovietică era deja pe teritoriul românesc.

Planificarea strategică în timpul operației „Marița”

În primul an al celui de-al Doilea Război Mondial, regiunea balcanică a fost ferită de flagelul războiului, dar a fost cuprinsă de el datorită deciziei unilaterale a liderului italian Benito Mussolini de a ataca Grecia. Nemulțumit de faptul că Hitler nu îl consulta, el a dorit să-și ia revanșa și, la 28 octombrie 1940, a declanșat ofensiva, în pofida avertismentelor generalilor săi.

După cum scria Galeazzo Ciano, ministrul de externe italian, „Ducele” a fost indignat trimiterea Misiunii Militare Germane în România, acțiune pe care o considera drept o ocupație. Acest gest al Führer-ului l-a determinat să exclame: „Hitler mă pune mereu în fața faptului împlinit. De data aceasta am să-i răspund prin aceeași monedă. O să afle din ziare că am ocupat Grecia. Astfel se va restabili un echilibru”⁴¹. Armata italiană nu a fost

NECLASIFICAT

H.G. 583/2010 modificat cu H.G. 792/2013

376

~~SECRET~~

T A B E L

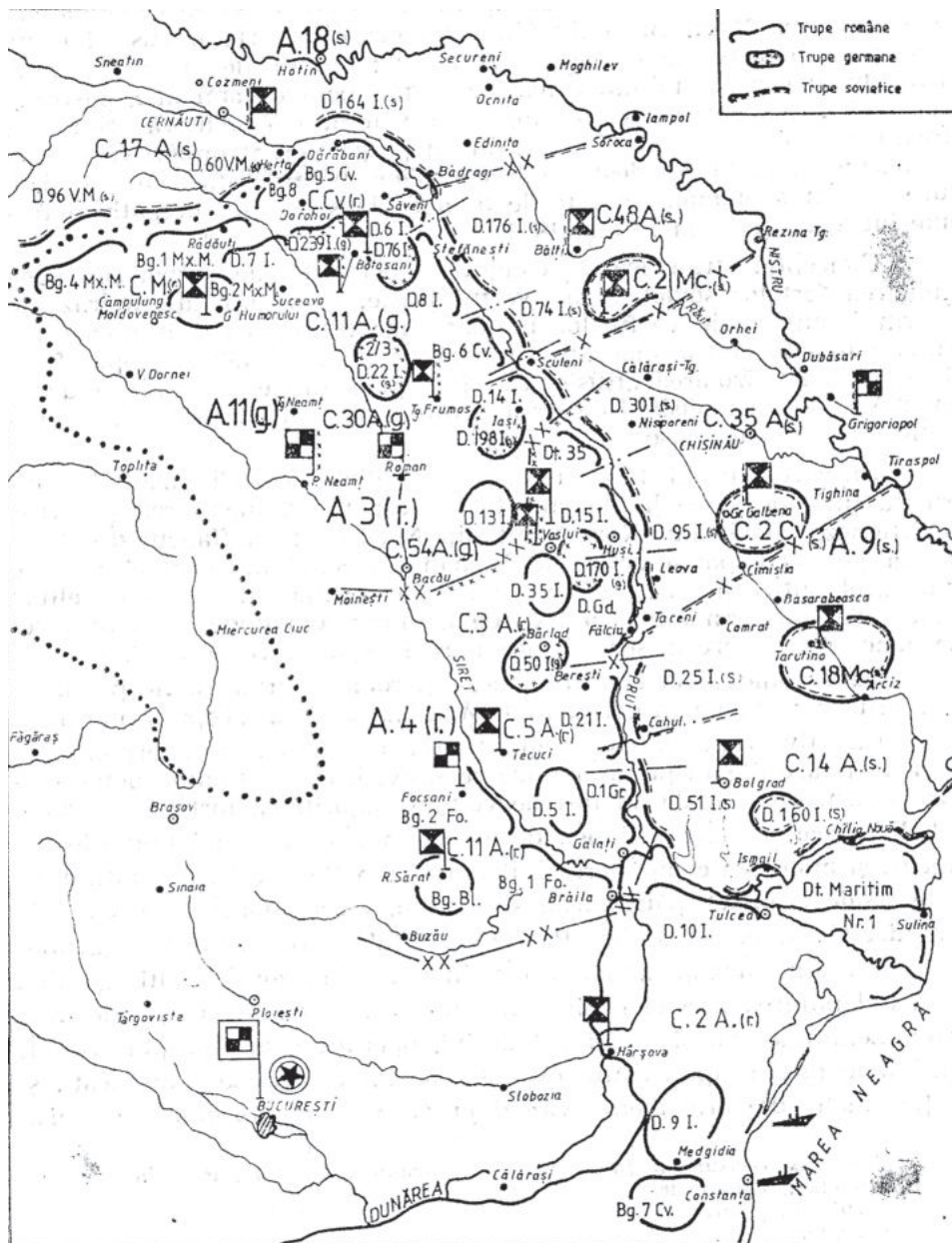
cu situația cazematelor pe sectoare la data de 21 Dec.1940

Sectorul	Prevăzute	Balizate	Executate	Rămas a se executa din cele prevăzute.	Observații
1 Roman	293	248	162	131	Se adaugă la Prevăzute și Balizate și cele 14 cazem.dela Mogoșești.
6 Focșani	1217	1003	706	511	
8 Brăila	351	351	164 ✓	187 ✓	
9 Adjud	338 ✓	334 ✓	209 ✓	129	
10 Tg.Ocna	205 ~	203 ✓	28 ✓	177	1004
11 P.Neamț	191? 144-71	191	150	41	
TOTAL	2595	2330	1419	1176	

/SEFUL SECȚIEI TECHNICE
Maior ing.*G. Popescu*
G. Popescup.SEFUL BIROULUI 3 EXECUTIE
Cpt.ing. *N. Novacovici*

N. Novacovici

Tabel cu situația cazematelor pe sectoare la data de 21 decembrie 1940

Dispozitivul forțelor româno-germane și sovietice la 22 iunie 1941

capabilă să înfrângă armata greacă, aceasta rezistând cu înverșunare. Mai mult, a trecut la ofensivă, respingând trupele italiene spre Albania.

Hitler s-a infuriat, întrucât Mussolini i-a stricat planurile în Balcani, regiune care reprezenta grâнарul Germaniei, iar regiunea petroliferă din Valea Prahovei era singura sursă de petrol, aflată sub controlul Berlinului. În consecință, forțat de aliatul său incomod, el a decis să intervină pentru a-și proteja interesele economice și strategice, fapt care i-a modificat proiectele. Mai trebuie spus că din momentul eșecului ofensivei italiene în Grecia, Mussolini a încetat să mai fie un lider important în război⁴².

Intervenția germană în Balcani a oferit posibilitatea Marii Britanii de a reveni pe continent, Londra fiind dispusă să ofere Greciei un important ajutor. Armata britanică a și ocupat insula Creta.

În atari condiții mult schimbate au avut loc evenimente importante, vizita lui Ion Antonescu la Berlin (22-23 noiembrie 1940) și aderarea României la Pactul Tripartit (23 noiembrie 1940), care a fixat cadrul relațiilor bilaterale româno-germane timp de aproape patru ani, până la 23 august 1944⁴³.

Problematica discutată a fost largă: perspectivele războiului în curs, raporturile germano-sovietice; anularea dictatului de la Viena, refacerea economică a României, natura și amploarea relațiilor bilaterale, programul de reorganizare a armatei române etc.

Ion Antonescu a criticat dur decizia de la Viena și a declarat că țelul guvernării sale vor fi „reîntoarcerea la patria mamă a Basarabiei și a regiunilor nordice din Bucovina și Transilvania”⁴⁴.

Problemele militare au fost abordate în întreprinderea cu mareșalul Keitel, Antonescu solicitând ajutor în privința dotării cu armament și tehnicii de luptă și a instruirii trupelor române. Antonescu a acceptat venirea în România a unei noi divizii germane, dar a pus condiția suportării de către guvernul german a tuturor cheltuielilor de întreținere. Keitel l-a informat pe conducătorul statului român că primise dispoziție de la Hitler să studieze ce forțe germane ar fi necesare în România și Bulgaria, în eventualitatea că englezii ar obține un cap de pod în Grecia, cerându-i să accepte staționarea

și încartiruirea lor. Toate cheltuielile urmau să fie suportate de partea germană⁴⁵. Ion Antonescu s-a declarat de acord în principiu cu aceste solicitări, deși Keitel nu i-a dezvăluit planurile germane, aflate în curs de definitivare.

Pe baza înțelegerii dintre Antonescu și Keitel, între 13 și 23 decembrie 1940, au sosit în țară, prin Ungaria, unitățile Diviziei 16 tancuri, comandate de generalul Hans Hube, statul său major fiind afectat Misiunii Militare Germane. Garnizoana principală a fost Sibiul până în martie 1941, când a trecut în Bulgaria împreună cu celelalte trupe destinate operației „Marița”, ce avea drept scop ocuparea Greciei. La 13 decembrie 1940, Hitler a semnat Directiva nr. 20, care stabilea concepția operației, iar la 21 decembrie a aprobat și planul calendaristic⁴⁶.

Aceste documente conțineau prevederi și pentru România, dar armata nu avea sarcini operative în viitoarele confruntări. Deși Antonescu și Marele Stat Major nu au primit informații complete de la început, și-au dat seama de scopul concentrării pe teritoriul românesc a unor numeroase efective germane. Grupul de forțe, respectiv Armata a 12-a, era comandat de feldmareșalul Wilhelm List, care și-a stabilit reședința la Predeal, nu departe de vila lui Ion Antonescu.

Începând cu luna ianuarie 1941, pe teritoriul românesc au sosit și alte mari unități germane, numărul militarilor ajungând la 170 639 la sfârșitul lunii ianuarie 1941 și la 367 744 la sfârșitul lunii februarie 1941. Ele au început să treacă pe teritoriul bulgar către sfârșitul lunii februarie, forțele principale traversând fluviul în ziua de 2 martie 1941. În aceeași zi, a avut loc la Giurgiu o ceremonie la care au participat feldmareșalul List și generalii Iosif Iacobici, ministrul Apărării Naționale, și Alexandru Ioanițiu, șeful Marelui Stat Major. Într-o scrisoare ulterioară, care avea ca amintire și o fotografie de la întâlnire, List a ținut să mulțumească lui Ioanițiu pentru „energicul sprijin” dat la construcția podului⁴⁷. Impresionanta construcție inginerească a trezit și interesul mareșalului Constantin Prezan, care a cerut permisiunea lui Antonescu și Marelui Stat Major să-l viziteze.

Trecerea trupelor germane în Bulgaria s-a realizat după ce această țară, în urma unor

tratative dificile și a unor presiuni, a aderat la Pactul Tripartit (1 martie 1941)⁴⁸. Dar situația s-a complicat foarte mult datorită evenimentelor din Iugoslavia. Berlinul a forțat guvernul D. Cvetković să adere la Pactul Tripartit la 25 martie 1941, printre stimulente fiind și Salonul, oraș dorit și de italieni și de bulgari⁴⁹. Două zile mai târziu, a avut loc o lovitură de stat a celor care se împotriveau unei asemenea decizii, puterea fiind preluată de generalul Dušan Simović⁵⁰.

Reacția lui Hitler a fost fulgerătoare, el hotărând pedepsirea drastică a Iugoslaviei. În consecință a modificat proiectul operației „Mărița” și, la 6 aprilie 1941, armata germană a început operațiile.

Operația „Mărița” nu prevedea participarea directă a României⁵¹, rolul ei fiind acela de a asigura flancul stâng al armatei germane ce opera în Iugoslavia și Grecia. Acest lucru i-a fost adus la cunoștință generalului Alexandru Ioanițiu de către generalul Erik Hansen, șeful Misiunii Militare Germane pentru armata de uscat. „Interesele Axei – se preciza de către Misiunea Militară Germană – cer ca România să ia măsuri de siguranță la Est. Nu sunt indicațiuni materiale că URSS va ataca. Totuși, ea ar putea profita de situația creată în Balcani de Iugoslavia pentru a încerca să pună stăpânire pe Moldova și gurile Dunării”⁵².

În consecință, la 9 martie 1941, Marele Stat Major a hotărât ca diviziile din estul țării din Moldova să completeze efectivele, ducându-le la nivelul de „întărite”. Ele urmau să intre în dispozitiv de așteptare de la care să poată trece în maxim 12 ore în dispozitiv operativ. Rechizițiile necesare marilor unități s-ar fi realizat în mod progresiv pentru a nu alarma populația și a nu da motive de suspiciune Uniunii Sovietice. Totodată, se dispuneau măsuri pentru accelerarea lucrărilor de fortificații pe râul Prut, în special pe cursul lui inferior⁵³.

În același timp, Misiunea Militară Germană informa că o divizie germană va fi deplasată începând chiar din ziua de 9 martie în regiunea Galați-Brăila-Buzău, iar o alta va fi concentrată în nordul Moldovei. În sfârșit, o a treia mare unitate se va menține la vest de Siret cu posibilități de a intervenție spre nord și spre sud. Prin aceste măsuri, scria generalul Nicolae Tătăranu, subșeful Marelui Stat Major,

„germanii își afirmă prezența în Moldova și materializează garanția teritorială ce ne-au dat prin arbitrajul de la Viena”⁵⁴.

Importante au fost și măsurile de ordin logistic întreprinse de autoritățile militare românești în cadrul concentrării trupelor germane participante la operația „Mărița”. Între 27 februarie și 4 martie 1941, pe șoselele și căile ferate de la sud de Carpații Meridionali circulația a fost oprită în vederea deplasării diviziilor germane, s-a asigurat paza și siguranța transporturilor germane, au puse la dispoziție circuitele telefonice interne și internaționale⁵⁵ etc.

Măsurile luate de România în sprijinul operației „Mărița” s-au luat într-un context intern foarte tensionat din cauza disputelor dintre Ion Antonescu și Mișcarea legionară, ultima încercând în zilele de 21-23 ianuarie 1941 să preia întreaga putere în stat.

Evenimentele din Iugoslavia de la sfârșitul lunii martie și începutul lunii aprilie 1941 au ridicat mari probleme diplomației românești și planificării strategice. Ion Antonescu nu dorea să implice țara în războiul împotriva Iugoslaviei, un vecin și un aliat important în perioada interbelică. El a cerut ferm lui Hitler ca trupele ungare să nu fie folosite la est de Tisa, amenințând că, dacă Ungaria ocupă Banatul sârbesc, regiunea promisă liderilor de la Budapesta de către conducerea germană, armata română va interveni.

Intervenția fermă a lui Antonescu a modificat planurile germane, preconizata concentrare a trupelor ungare în regiunea Timișoara fiind anulată. Concomitent, Banatul iugoslav a intrat sub administrație germană. Conducătorul statului român nu s-a limitat doar la demersuri diplomatice și a dispus măsuri militare în consecință. La 18 aprilie 1941, Marele Stat Major a trimis Corpului 6 armată, comandat de generalul Corneliu Dragalina, Instrucțiunea operativă nr. 33, în care i-a fixat drept misiune pregătirea operațiilor „de ocupare a Banatului de sud-vest, cuprins între frontiera fostului stat iugoslav, Tisa și Dunăre”⁵⁶. Materializarea ordinului urma să facă la dispoziția Marelui Stat Major.

La 13 mai 1941, generalul Corneliu Dragalina a înaintat Marelui Stat Major un studiu privind regiunea Timoc, propunând anexarea acestei regiuni la Banat întrucât din punct de vedere militar se asigura securitatea Porților de Fier⁵⁷.

Desființarea de către Germania, printr-o campanie fulger, a Iugoslaviei și Greciei, țări foste aliate, a modificat situația geostrategică a României. În consecință, Ministerul de Externe român a remis Berlinului, la 23 aprilie 1941, un Memorandum în care se avansau soluții pentru organizarea politico-teritorială a regiunii. România se pronunța împotriva unui imperiu bulgar și a pretențiilor teritoriale ale Ungariei, propunând o Macedonie liberă, un condominiu germano-italian-român asupra Timocului etc. Se reafirmau, concomitent, revendicările românești asupra Cadrilaterului și Banatului iugoslav. Demersul diplomatic al Bucureștilor nu a avut nici un rezultat, Germania hotărând amânarea reglementării problemelor teritoriale în Balcani la sfârșitul războiului.

Armata română în „planul Barbarossa”

La 18 decembrie 1940, Hitler a aprobat Directiva operativă nr 21 (planul „Barbarossa”), de atacare a Uniunii Sovietice în primăvara anului viitor. Raporturile dintre cei doi parteneri de alianță depășiseră faza de conclurare, iar contradicțiile s-au adâncit în a doua parte a anului 1940. Anexarea nordului Bucovinei de către Uniunea Sovietică, „arbitrajul” de la Viena, garanția teritorială dată României în urma acestuia, trimiterea în țară a Misiunii Militare Germane, conferința Dunării, convorbirile dintre V. Molotov și liderii germani din zilele de 12-13 noiembrie 1940, au fost reprezentat majore fisuri în relațiile dintre Berlin și Moscova⁵⁸. Toate acestea l-au convins pe Hitler să ia decizia rezolvării problemei sovietice, prin atacarea aliatului, care îi contesta hegemonia în regiuni vitale. Prețul prieteniei cu Sovietele era prea ridicat, mai ales că Stalin depășise cu mult cadrul înțelegerii din 23 august 1939, iar pretențiile lui se dovedeau a fi foarte mari.

La 4 noiembrie 1940 generalul Franz Halder nota: „Rusia: Rămâne cea mai mare putere europeană. Trebuie să luăm toate măsurile, să fim pregătiți”⁵⁹. În consecință, operațiunea „Leul de Mare” de ocupare a Angliei a fost amânată, ea urmând a fi materializată într-un moment de „slăbiciune” al adversarului⁶⁰. Evident că zdrobirea Uniunii Sovietice se subordona obiectivului înfrângerii Imperiului britanic. Numai astfel, Hitler căpăta liberta-

te de acțiune și dispunea de imensele resurse ale spațiului sovietic. Liderul german repeta aceeași eroare ca și odinioară Napoleon, care a luat o decizie asemănătoare.

Această hotărâre punea Germania în postura de a lupta pe două fronturi, o situație pe care Înalțul Comandament German a încercat să o evite și în Primul Război Mondial, adoptând la începutul ostilităților celebrul „plan Schlieffen”, eșuat de altfel.

Dacă în operația „Mărița”, România a avut un rol relativ modest, prin excelență defensiv, lucrurile s-au schimbat în cadrul pregătirilor pentru atacul împotriva Uniunii Sovietice. Hitler a luat în calcul de la început implicarea României și a Finlandei în această uriașă operație, mai ales că și Ion Antonescu arătase foarte clar că recuperarea Basarabiei și a nordului Bucovinei, alături de anularea deciziei de la Viena, reprezintă cel mai important obiectiv al guvernării sale.

În consecință, Directiva nr 21 prevedea participarea activă a României, misiunea ei constând în a acoperi flancul sudic al dispozitivului german și de a immobiliza forțele sovietice din Crimeea⁶¹. Documentele operative ulterioare au detaliat misiunile ce urmau să revină armatei române. Dintre ele se detașa apărarea regiunii petrolifere, fapt ce impunea o înaintare rapidă a forțelor germane și române din Moldova, pentru a o scoate din raza de acțiune a aviației sovietice și a elimina rapid pericolul unei lovituri a forțelor sovietice.

În legătură cu participarea forțelor militare românești la operațiile împotriva Uniunii Sovietice, din punctul de vedere al Berlinului se puneau cel puțin două probleme. Prima dintre ele era slaba capacitate operativă a armatei române, evidențiată, între altele, și de retragerea haotică din Basarabia și nordul Bucovinei. Hitler și comandanții germani de rang înalt, inclusiv Misiunea Militară din țară, subliniau insuficiența dotare și instruire a marilor unități române, deficiențele existente la nivelul corpului de cadre, infrastructura deficitară etc. La 12 februarie 1941, generalul Halder nota că „armata română nu poate fi privită ca o armată în adevăratul sens al cuvântului”⁶². Aceste aprecieri au influențat procesul de planificare strategică, Marele Stat Major conformându-se, așa cum vom arăta, viziunilor și solicitărilor părții germane.

O a doua problemă era aceea că Hitler a dispus ca românii să fie informați cât mai târziu de toate pregătirile subsumate „operației Barbarossa”, ceea ce l-a nemulțumit pe generalul Erik Hansen, care aprecia că aceștia își dădeau seama de sensul măsurilor luate în România. De altfel, în mediile militare pregătirile pentru „operația Barbarossa” erau considerate „secretul lui Polichinelle”. În memoriile sale generalul de corp de armată Constantin Pantazi secretar de stat al Armatei de Uscat și apoi ministru de Război în guvernul Ion Antonescu (1942-1944) relatează că în decembrie 1940, într-o ședință de colaborare, generalul Alexandru Ioanițiu, șeful Marelui Stat Major al Armatei, a informat că în nordul Moldovei a sosit o formațiune compactă a organizației TODT, cu mașini speciale și personal tehnic, care cere mână de lucru și consimțământul pentru a repara șoselele la nord de linia Iași-Pășcani și a întări podurile sau a construi altele care să suporte 25 de tone. „Era, scria Pantazi, primul semn al posibilităților unui război între Rusia și Germania, țări pe care le știam în bună prietenie”⁶³. Generalul Antonescu a aprobat cererile germane, întrucât ele aduceau un îndoit profit, îmbunătățirea căilor de comunicații și asigurarea unui venit locuitorilor din regiune care găseau mai greu locuri de muncă.

În istoriografia română s-a discutat foarte mult despre momentul în care Ion Antonescu și alți lideri militari au fost informați despre „operația Barbarossa”. Oficial, acest lucru s-a întâmplat la 12 iunie 1941, la München, în cadrul vizitei pe care Ion Antonescu a făcut-o lui Hitler⁶⁴. La acea dată, dispozitivul forțelor româno-germane din Moldova în vederea declanșării operației era, în mare parte, realizat.

Alte surse arată că generalul Antonescu a fost informat mult mai devreme de intențiile Germaniei față de aliatul său din acel moment. Gheorghe Barbul, interpretul lui Antonescu, sublinia că încă de la prima întâlnire, Hitler i-ar fi prezentat intențiile sale față de sovietici⁶⁵. Erik Hansen, a arătat, după război, că l-a informat pe generalul Antonescu despre planul de atac împotriva Uniunii Sovietice în decembrie 1940⁶⁶. Locotenentul-colonel Gheorghe Magherescu, membru al cabinetului militar al Conducătorului statului, susținea și el că Ion Antonescu ar fi primit de la Hitler informații

despre intențiile germanilor, dar că nu a fost pus la curent cu detaliile întregii operații⁶⁷.

Informații certe despre planurile Germaniei au fost oferite lui Ion Antonescu de către Herman Göring, în cursul întrevederii de la Viena din 5 martie 1941, în cadrul căreia s-au discutat probleme economice⁶⁸.

La rândul său, generalul Ion Gheorghe, atașatul militar român la Berlin, s-a străduit să afle informații despre planurile germane dar nu a reușit. Totuși, deplasările unor mari unități spre est, l-au dus la concluzia că se apropia războiul dintre Germania și Uniunea Sovietică. Opinia lui era că Berlinul ar face o mare eroare dacă ar ataca partenerul de alianță, opinie împărtășită lui Antonescu în cadrul unei audiențe acordate la vila din Predeal. Fără a-l contrazice, generalul a zâmbit indulgent. După declanșarea ostilităților, Ion Gheorghe a ajuns la concluzia că Antonescu era informat de proiectul german⁶⁹.

Mișcările trupelor germane pe teritoriul românesc și directivele primite de la Misiunea Militară Germană nu lăseau nici o îndoială asupra iminenței războiului cu Uniunea Sovietică. Dar, printr-un acord tacit, românii nu puneau întrebări, iar germanii nu erau obligați să dea explicații.

Documentația existentă și desfășurarea faptelor permit să se concluzioneze că Ion Antonescu a fost informat relativ devreme despre planurile germane, astfel că la întrevederea din 12 iunie 1941, el nu a părut surprins de comunicarea și solicitările lui Hitler. Cu toate că lua în calcul participarea României, el nu a avut în vedere încheierea unei înțelegeri cu liderii de la București pentru a stabili toate detaliile colaborării, așa cum ar fi fost normal. Hitler conta pe dorința românilor de a recupera teritoriile anexate de sovietici în iunie-iulie 1940 și pe relațiile de încredere stabilite cu generalul Antonescu. În plus, îi considera pe români parteneri de mână a doua, declarând la 30 martie 1941: „Cu România nu este absolut nimic de făcut. Poate că în spatele unui obstacol foarte puternic, ei vor fi în măsură să asigure securitatea acolo unde nu se atacă. Antonescu și-a mărit armata în loc de a o reduce și îmbunătățit. Soarta marilor unități române nu trebuie să fie dependentă de rezistența unităților române”⁷⁰.

La Stalingrad, în noiembrie 1942, germanii îi vor acuza pe români că sunt vinovați pentru grava înfrângere suferită, deși cea mai mare responsabilitate a aparținut lui Hitler și Înalțului Comandament German⁷¹.

În primele luni ale anului 1941, la nivelul Înalțului Comandament German au existat dezbateri privind misiunile ce îi vor fi încredințate armatei române în campania împotriva Uniunii Sovietice, optându-se pentru o conduită defensivă la începutul operației.

Materializarea planurilor germane pentru „operația Barbarossa” a influențat decisiv procesul planificării strategice românești în primăvara anului 1941. Deși conducerea politică și militară de la București nu era informată oficial despre aceste pregătiri, Marele Stat Major s-a conformat solicitărilor germane, privind constituirea dispozitivului româno-german pentru viitoarea operație.

În contextul atacării Iugoslaviei și Greciei, generalul Erik Hansen a cerut României măsuri speciale pentru siguranța la granița de est, comunicându-i generalului Alexandru Ioanițiu: „Interesele Axei cer ca România să ia măsuri de siguranță la est. Nu sunt indicațiuni materiale că URSS va ataca. Totuși, ea ar putea profita de situația creată în Balcani de Iugoslavia pentru a încerca să pună stăpânire pe Moldova și gurile Dunării”⁷².

Pe această bază, la 31 martie 1941, prin ordinul nr. 29 700/A al Secției operații din Marele Stat Major, condusă de colonel Alexandru Gavrilescu, marile unități ale Armatei a 4-a au trecut la efective de pace întărite⁷³. Începând cu 8 aprilie același an, când ofensiva germană împotriva Iugoslaviei era în toi, s-a decis ca ele să intre în dispozitiv de așteptare, fiind în măsură să treacă în dispozitiv operativ în 12 ore (cele din linia 1), iar ce din rezervă să se pună în marș în 6 ore⁷⁴.

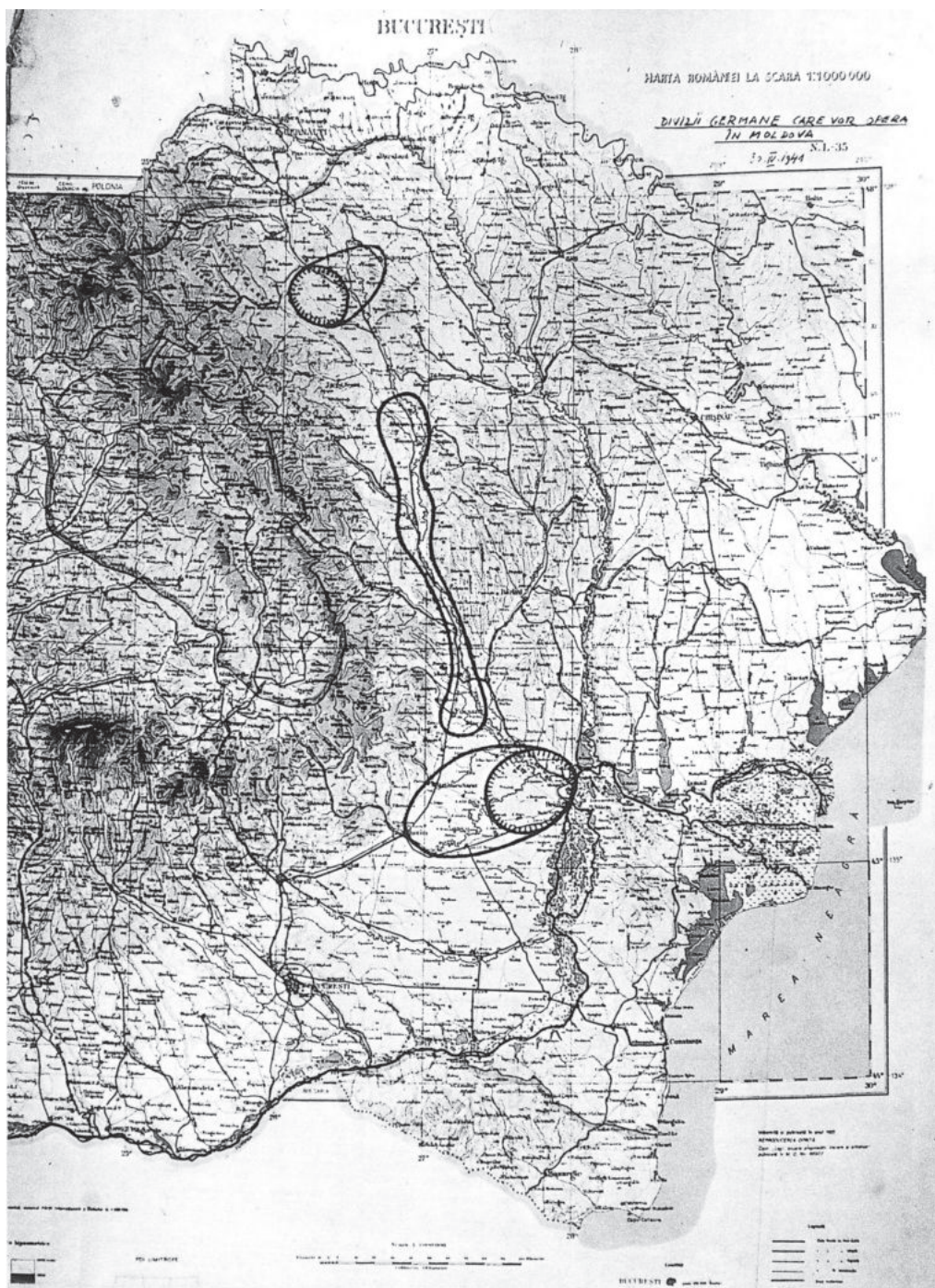
La 9 aprilie 1941 au fost emise *Instrucțiunile nr. 285 322 privitoare la funcționarea comandamentelor de armată pe frontul de est*, care precizau că, în caz de operații importante, se vor forma două armate: Armata a 3-a cu sediul la Bacău și Armata a 4-a la Focșani, linia de despărțire între ele fiind Rădăuți-Mitropoliei, Podu Iloaiei, Băcești-Parincea. Ca urmare, Marele Stat Major a remobilizat comandamentul Armatei a 3-a, care a început să funcționeze începând cu 23 aprilie 1941⁷⁵.

La 23 aprilie 1941, armatele 3 și 4 au primit Directiva operativă nr. 32, concepția acțiunilor, misiunile și ideea de manevră fiind similare celor din directivele anterioare. S-a dispus o nouă subordonare a marilor unități. Armata a 3-a avea în componere corpurile de cavalerie, de munte și 4 armată, iar Armata a 4-a corpurile 3 și 11 armată. La dispoziția Marelui Stat Major se găseau trei divizii (5, 13 și blindată)⁷⁶.

Concentrarea trupelor germane pentru viitoarea ofensivă s-a accelerat la sfârșitul lunii aprilie și începutul lunii mai 1941. La 15 mai 1941, șeful de stat major al Misiunii Militare Germane, generalul Arthur Hauffe, îi scria confidențial generalului Alexandru Ioanițiu, propunându-i ca poziția principală de rezistență în Moldova să fie împinsă pe aliniamentul Dorohoi-Botoșani, motivația fiind aceea de a se ceda cât mai puțin teritoriu românesc forțelor sovietice aflate în ofensivă. „Este în interesul armatelor aliate, continua Hauffe, ca, un eventual atac cu mijloace blindate să eșueze înainte ca acestea (marile unități sovietice – n.n.) să pătrundă în poziția principală de luptă”⁷⁷. Evident, partea germană avea în vedere constituirea dispozitivului de luptă. De altfel, generalii Ioanițiu și Hauffe au avut, la sfârșitul lunii mai și începutul lunii iunie 1941, mai multe convorbiri în care au pus la punct numeroase elemente ale viitoarei ofensive.

La începutul lunii mai a fost transferat în România statul major al Armatei a 11-a, care înlocuia Armata a 12-a destinată inițial pentru această misiune și rămasă în Grecia. Comandantul acestei armate, generalul Eugen Ritter von Schobert, a sosit și el în țară la 25 mai 1941, întâlnindu-se cu generalul Ion Antonescu două zile mai târziu⁷⁸.

La 27 mai, Misiunea Militară Germană, sub semnătura generalului Hauffe, ce a devenit la 1 iunie 1941 șeful acesteia, generalul Hansen fiind numit comandant al Corpului 54 armată, a trimis Marelui Stat Major un memorandum în care solicita luarea unor noi măsuri pentru pregătirea bazei de operații din Moldova. El solicita ca, în termen de 14 zile, marile unități să fie mobilizate la nivelul efectivilor de război, iar până la 10 iunie să fie aduse în zonă și rezervele. Misiunea Militară Germană solicita luarea măsurilor ca termenul de „mobilizare” să nu ajungă la public.

Divizii germane care vor opera în Moldova. Situația la 31 martie 1941

MISIUNSA MILITARA GERMANA
in Romania

~~Secret Comandament~~

5

C.Ou/Ou F.
Nr. 22/41 Comandament.

C.G. la 15 Maiu 1941.

7 exemplare
1 exemplar

MARELE STAT MAJOR
SECRET
INTRARE SECRET
No. 300/41
1941. Luna: 5 Ziua: 22

23.V
Christina 2 a
soluțiune de D. J.
di stana 22.V.
Subiectul: Apărarea Moldovei. Scula 3 a făcut
o listă de case apăsate
mai curând
ca să se găsească
câte un loc de
către C. C. C.

20.V

Secția 3

la 22.V Ma 9
lezi de activ. vor
făcu la misiune
cu toate căștile.
nile studiate

MARELE STAT MAJOR REGAL ROMAN
in mâna Domnului General Ioanțiu Șeful M. S. V.

Misiunea Militară Germană are onoarea a comunica Marele Stat Major Regal Român următoarele:

1/ In ideea, ca atacatorul să i-se cedeze cât mai puțin teritoriul românesc, s'a stabilit, de comun acord, că partea de Nord a poziției principale de luptă (de rezistență) în Moldova să împinsă aproximativ pe linia Nord Botoșani - Dorohoi. Este în interesul armelor Armate aliate ca, un eventual atac cu mijloace blindate să eșueze înainte ca acesta să pătrundă în poziția principală de luptă (de rezistență).

In acest scop Misiunea Militară Germană face următoarea propunere:

a/ Tunurile antitanc, noi sosite din Germania, dela data de 30 Aprilie (168 piese), și care nu sunt destinate pentru divizia motomecanizată, să fie organizate în companii și batalioane independente (trupe la dispoziția armatei) și să fie puse la dispoziția corpurilor de armată și diviziilor în focarele antitanc probabile.

b/ Mijloacele antitanc ale așa numitelor Divizii roșii (linia chtar acumă să fie puse în stare de a putea acționa și deosemena și aceste companii și plotoane să fie dislocate în focarele probabile și puse la dispoziția diviziilor din Moldova.

2/ Noua poziție principală de luptă (de rezistență) reclamă o nouă grupare (organizare) a bazei de aprovizionare române, care să permită pregătirea unei conduceri elastice (ușoare) a apărării bazată pe posibilitățile de aprovizionare.

Noua bază, după părerea Misiunii Militare, trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

a/ Micșorarea lungimei drumurilor de aprovizionare, având în vedere, înainte de toate, numărul mic și capacitatea de transport a mijloacelor de transport și a drumurilor.

DECLASIFICAT

H.G. 583/2010 modificat cu H.G. 792/2013

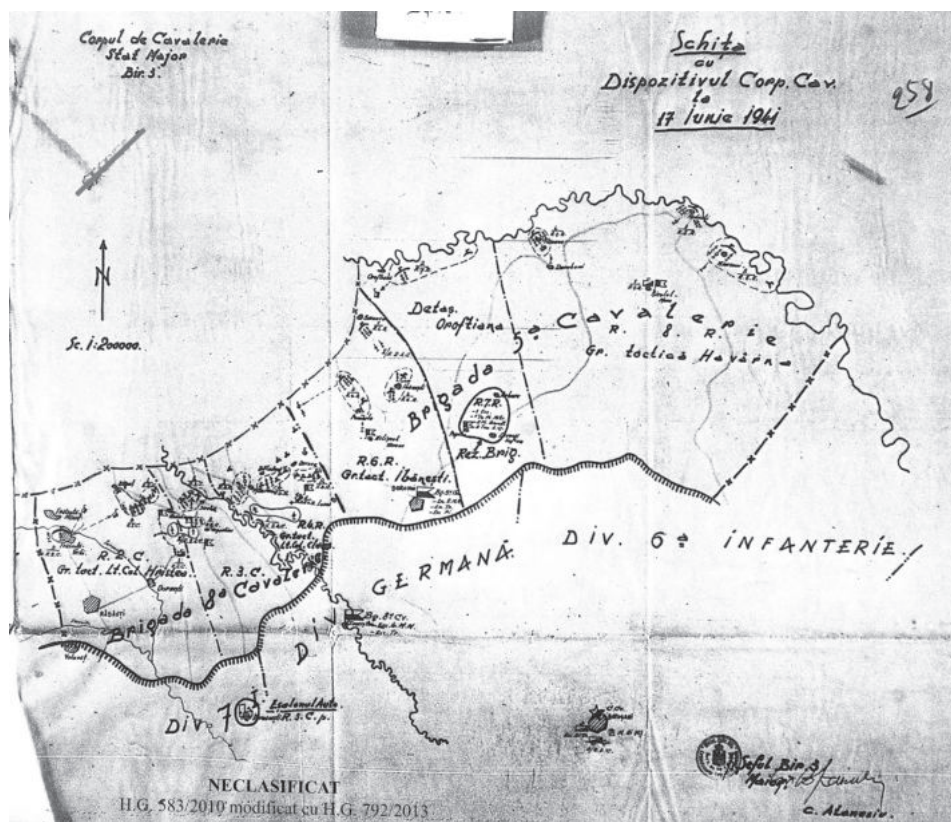
Pe baza observațiilor generalului de divizie Johannes Zukertort, care efectuase o călătorie de recunoaștere în Moldova, se recomanda ca poziția principală de rezistență să fie ocupată mai puternic, să se constituie mai multe rezerve tactice și mai puține rezerve operative, să nu se păstreze rezerve de artilerie, artileria la dispoziție urmând a fi întrebuințată în prima linie. Misiunea mai cerea trimiterea detașamentelor de legătură române la marile unități germane, iar Directiva operativă de către Marele Stat Major să fie discutată, în prealabil, cu partea germană⁷⁹.

Pe această bază, la 1 iunie 1941, Marele Stat Major a emis Directiva nr. 34 pentru armatele 3 și 4⁸⁰. Scopul operațiilor rămânea defensiv, dar poziția principală de rezistență era împinsă până aproape de granița româno-sovietică, respectiv pe aliniamentul Măgura, pâraul Brodina, Vicovu de Sus, masivul păduros Călinești, Cuparencu, nord Broscăuți, Dumeni, Vorniceni, Bașeul între Negreni și Hănești, Movila Ruptă, Prutul până la vărsare.

Limita dinainte a apărării în fâșiile de acțiune ale armatelor era stabilită astfel: pentru Armata a 3-a – Cârlibaba-Comarna (inclusiv), iar pentru Armata a 4-a – Comarna (exclusiv)-gura Siretului.

Directiile principale de interzis erau: Cernăuți-Paşcani; Tarutino-Botoșani; Bălți-Iași; Chișinău- Huși- Bârlad; Tarutino-Râmnicu Sărat. Armata a 3-a dispunea de trei comandamente de corp de armată cavalerie, munte, 4 armată), zece mari unități (patru divizii de infanterie, trei brigăzi de cavalerie și trei brigăzi de vânători de munte). Armata a 4-a avea tot trei comandamente de corp de armată (8, 5, 11) cu opt mari unități (cinci divizii de infanterie, una de grăniceri și două brigăzi de fortificații). Dispozitivul trebuia finalizat până la 10 iunie 1940, ora 6.00.

Pentru prima dată într-un document operativ românesc erau inserate și prevederi privind intervenția marilor unități germane în apărarea Moldovei. Potrivit instrucțiunilor speciale ane-

Schița cu dispozitivul corpului de cavalerie la 17 iunie 1941

xate directivei⁸¹, se lua în calcul declanșarea unui atac rusesc la sfârșitul lunii iunie 1941. Conduita trebuia să fie deosebit de activă astfel încât să-i fie anihilată intenția de atac și a-l nimici din primul moment „printr-o intensă activitate de cercetare și concentrare de foc a armelor”.

Trupele germane constituiau rezerva mobilă a apărării, având misiunea de a-i imprima un caracter activ și a-l nimici. Acolo unde situația o cerea, trupele germane puteau să intervină în sprijinul marilor unități germane. Corpul 54 armată, cu sediul la Vaslui, constituia rezerva frontului defensiv de la Galați la Drânceni, Corpul 30 sprijinea apărarea pe aliniamentul Comarna-Popricani și avea punct de comandă la Strunga, iar Corpul 11 apăra poziția Movila Ruptă-Călinești-Cuparencu, punctul de comandă fiind la Botoșani.

Rezervele Comandamentului german se găseau dispuse la Hârlău și Suceava pentru a putea apăra, în caz de nevoie, atât frontul de la Prut, de deasupra Iașiului, cât și cel din văile Siretului și Sucevei. Cooperarea cu trupele române se realiza prin detașamentele de legătură germane ce funcționau începând de la brigadă și divizie în sus⁸².

Eșalonul înaintat al Marelui Stat Major urma să fie dislocat la Piatra Neamț, iar cel al Comandamentului superior german, inițial la Timișul de sus, ulterior, tot în regiunea Piatra Neamț, dar nu în aceeași localitate⁸³.

Ultimul document de acest gen emis înainte de începerea conflictului a fost Directiva operativă nr. 35 din 14 iunie 1941 pentru armatele 3 și 4. Ea era semnată de Ion Antonescu, comandant de căpetenie al armatei, și generalul Alexandru Ioanițiu, șeful Marelui Stat Major⁸⁴. Se aprecia că desfășurarea forțelor sovietice se apropia de sfârșit, un atac al acestora fiind oricând posibil. Gruparea marilor unități ducea la concluzia că Înaltul comandament sovietic preconiza un atac în clește al frontului român, pe două direcții principale: o ofensivă pe cursul inferior al râului Prut, combinată cu una de-a lungul văii Siretului. Concomitent erau de așteptat puternice raiduri aeriene și lansarea de parașutiști.

Concepția operației, dispozitivul și misiunea armatelor erau aceleași ca și în documentul

anterior. Foarte important era articolul opt, care preciza: „*Armata germană în România are misiunea, ca în cazul unui război contra Sovietelor, să lupte împreună cu Armata Română, până la victoria finală*” [sublinierea noastră – n.n.].

Cooperarea de comandament româno-germană

După informarea lui Ion Antonescu, realizată la 12 iunie 1941, pregătirile pentru realizarea dispozitivului de luptă româno-german s-au intensificat considerabil, rolul hotărâtor avându-l partea germană. De altfel, organizarea cooperării militare româno-germane avea la bază două principii: controlul absolut al comandamentului german asupra proiectării și conducerii operațiilor; păstrarea aparențelor pentru partea română, prin investirea lui Antonescu în calitate de comandant de căpetenie al armatelor româno-germane ce acționau în spațiul dintre Prut și Carpații Orientali.

În scrisoarea din 18 iunie 1941, adresată generalului Ion Antonescu, Adolf Hitler se vedea foarte preocupat pe de o parte de conducerea unitară a acestei operațiuni grandioase de atac, ea urmând a fi concentrată într-o singură mână, iar „pe de altă parte a ține socoteala ca independența și prestigiul personalităților conducătoare ale aliaților noștri față de poporul și armata lor, să fie respectate în cel mai înalt grad”⁸⁵.

În consecință s-a creat grupul de armată Ion Antonescu, în compunerea căruia au intrat Armata 11 germană, armatele 3 și 4 române, precum și alte unități și formațiuni de diferite arme. Comandamentul Armatei 11 germane funcționa ca un stat major al grupului de armate, care redacta toate ordinele operative, ce erau trimise marilor unități din subordine, sub semnătura lui Ion Antonescu. Acest cadru a fost a fost apoi materializat în convenția încheiată între conducătorul statului român și generalul von Schobert, comandantul Armatei 11 germane. Legătura era realizată prin Misiunea Militară Germană din România. Începând cu 22 iunie 1941, șeful Misiunii Militare Germane a preluat sarcina de ofițer de legătură între Armata 11 și comandamentul suprem al armatei române. Generalul Arthur Hauffe a devenit consilierul lui Antonescu în problemele tactice și operative ale conducerii războiului.

COMANDAMENTUL
TRUPELOR GERMANE ALE ARMATEI
DE USCAT
în
ROMANIA

C.G. la 9.VI.1941 ⁷⁶

I-a No. 0078/41
~~Secret~~ Op. Șef St.M.

~~STRICT SECRET~~

15 Exemplare
Exemplarul No. 2

MARELE STAT MAJOR
SICILIA 7
INTRARE ~~SECRET~~
No. 500.710
1941 Luna Ziua

INSTRUCIUNI

Pentru siguranța și apărarea frontierelor

României contra Rusiei .

(Harta 1:20.000)

1.- SITUAȚIA GENERALĂ .

În urma concentrărilor de forțe rusești mai puternice la frontierele române, este posibil ca, Rusia să încerce în acest an să exploateze situația Germaniei, care se află angajată în lupta cu Anglia, în scopul de a pune stăpânire -printr'un atac în Moldova- pe frontiera Carpatică la care râvnește de mult timp .

Din informațiile primite până acum rezultă că, un astfel de atac este de prevăzut către sfârșitul lunii Iunie .

Credincios angajamentelor luate de Reichul German, Führerul și Comandantul Suprem al Armatei Germane a trimis forțe puternice în România .

Aceste forțe au misiunea, ca în cazul unui războiu impus României de către Rusia, să lupte cot la cot cu Armata Română până la victoria definitivă .

În calitate de Comandant Superior al trupelor germane din Armata de uscat am răspunderea ca operațiunile Armatelor aliate să se desfășoare fără lacune , Comandamentul Superior al trupelor Armatei Germane în România va transmite, cererile și măsurile necesare de luat, Comandamentului Armatei Române -întotdeauna- prin Misiunea Militară Germană .

NECLASIFICAT
H.G. 583/2010 modificat cu H.G. 792/2013

Instrucțiunile pentru siguranța și apărarea frontierelor României contra Rusiei

O problemă amplu analizată în istoriografie națională este neîncheierea unei convenții de natură politică și militară dintre cele două țări. Adolf Hitler și colaboratorii săi nu au avut niciodată intenția de a încheia cu România un act oficial care să fixeze cadrul cooperării bilaterale, inclusiv pe plan operativ. Participarea statului român, ca și a Finlandei, era un fapt fără putință de tăgadă, viitoarea campanie era considerată a fi de scurtă durată, iar valoarea militară a partenerului român era îndoielnică.

De cealaltă parte, Ion Antonescu și-a propus ca obiectiv fundamental al guvernării sale reîntregirea granițelor țării, care nu putea fi materializat decât cu ajutorul Germaniei. El considera că fidelitatea față de ea, coroborat cu un sprijin consistent în multe domenii, inclusiv militar, va asigura, la finalul războiului, rezultatul dorit. Pe această bază n-a încercat să propună lui Hitler, șansele oricum erau ca și inexistentă, parafarea unei convenții. El considera că angajamentul său de recuperare a Basarabiei și a nordului Bucovinei, ce avea susținerea cvasi unanimă a opiniei publice românești, era suficient pentru viabilitatea cooperării cu Germania.

Lipsa unui document oficial care să fixeze obligațiile părților prezenta un avantaj evident. Nelegat de un tratat, Antonescu putea refuza îndeplinirea unor cerințe germane, să se oprească acolo unde dorea, să evite situațiile delicate. Dar și reversul lucrurilor era la fel de valabil. Lipsa unor angajamente precise, a unor limite și criterii clare putea să determine aliatul german să ceară, să pretindă oricât, să angajeze statul român dincolo de legitimitatea revendicărilor sale. Din nefericire, acest lucru s-a și întâmplat. Germania, având la dispoziție rivalitatea româno-maghiară pe care a jucat-o cu abilitate în propriul interes și forțată de puținătatea resurselor în comparație cu adversarul, a cerut României o participare din ce mai consistentă. Neputându-se sustrage exigențelor războiului de coaliție, Ion Antonescu a acceptat solicitările Berlinului, astfel că armata română a ajuns la Stalingrad, înregistrând aici o înfrângere militară de proporții.

Preocupare pentru alte direcții

Planificarea strategică începând cu luna septembrie 1940 a avut ca obiectiv apărarea

Moldovei, respectiv regiunea dintre Prut și Carpații Orientali, și implicit securitatea arealului petrolifer românesc, vital pentru Germania.

Dar, în atenția Marelui Stat Major s-au aflat și alte teatre de acțiuni militare. În vestul țării și la nord de Carpații Meridionali, de-a lungul liniei demarcaționale impusă prin Dictatul de la Viena se afla dispusă Armata 1, cu punctul de comandă la Sibiu, care avea în componere corpurile 6, cu sediul la Timișoara, 7, cu punctul de comandă la Sibiu și, ulterior 1 cavalerie de la Craiova.

La 21 septembrie 1941, după finalizarea retragerii trupelor din nord-estul Transilvaniei, Marele Stat Major a transmis Armatei 1 Directiva operativă nr. 27. Misiunea încredințată era apărarea frontierei între Orșova și Zagon și interzicerea, în special, a direcțiilor: Szeged-Caransebeș; Valea Mureșului; Valea Crișului Alb; Dej-Sibiu; Târgu Mureș-Sibiu; Odorhei-Brașov; Sfântu Gheorghe-Ploiești. Dispozitivul urma să fie realizat până la 6 octombrie⁸⁶. Având în vedere faptul că un război româno-maghiar era foarte puțin probabil, Armata 1 română n-a mai primit nici o directivă operativă până la 22 iunie 1941.

La 11 noiembrie 1940 s-a dispus ca unitățile să fie dislocate în garnizoanele de pace și să aibă efective reduse. În atari condiții, Marele Stat Major, prin ordinul nr. 15 248, preciza că misiunea Armatei 1 este de a întări la nevoie paza grănicerilor și de a asigura navigația pe Dunăre între Baziaș și Turnu Severin⁸⁷.

În perioada constituirii dispozitivului româno-german din Moldova, Armata 1 a primit, prin ordinul nr. 40672 din 5 iunie 1941 al Marelui Stat Major, sarcina ca în ipoteza unor operațiuni pe alt front, să întărească la nevoie paza granițelor, să asigure ordinea internă în Transilvania, Oltenia și județele Argeș și Muscel, să distrugă și să captureze forțele inamice ce ar fi aeropurtate în regiunea de responsabilitate⁸⁸.

Litoralul românesc al Mării Negre a stat în atenția Marelui Stat Major. La 12 noiembrie 1940 s-a transmis Directiva specială nr. 1 pentru comandantul marinei. Forțele fluviale trebuiau să asigure flancul drept al Armatei 4 în perspectiva unui atac inamic pe direcția Reni-Galați, să interzică o debarcare în regiunea

resort, alți oficiali. Linile directoare și măsurile stabilite în urma discuțiilor se regăseau în documente de planificare care erau transmise marilor unități, sub forma directivelor operative, instrucțiunilor operative, ordinelor etc.

În toată această perioadă, obiectivul fundamental al planificării strategice a fost apărarea fațadei estice a României, Uniunea Sovietică, în pofda garanției germane și italiene acordate la 30 august 1940, renunțând, într-o primă fază, la ocuparea Moldovei și a Deltei Dunării și ulterior, la avansarea în sudul României, atracția principală fiind regiunea petroliferă.

În spațiul dintre Prut și Carpații Orientali au fost concentrate cele mai importante forțe și au fost executate importante lucrări de fortificații, cu deosebire pe aliniamentele Târgu Neamț-Strunga-Târgu Frumos-sud Iași, Focșani-Nămoloasa-Galați și cursul inferior al râului Prut.

Documentele de planificare strategică nu menționau participarea unităților germane la apărarea acestei regiuni, în primul rând datorită necesității menajării susceptibilităților partenerului de alianță și păstrării secretului, dar implicarea lor reprezenta o condiție *sine qua non* pentru succesul operației defensive. Abia la începutul lunii iunie, pentru realizarea dispozițiilor prevăzute în „planul Barbarossa”, concursul marilor unități germane apare explicit.

După 22 iunie 1941, trupele române au fost subordonate comandamentelor germane, acestea având rolul conducător în planificarea strategică. Este, de altfel, un aspect definitoriu al războiului de coaliție, ca hegemonul alianței să aibă rolul hotărâtor în pregătirea, conducerea și ducerea acestuia. România, partener secund, în această „coaliție de voință”, a fost obligată să se conformeze acestui principiu, cu toate că Ion Antonescu s-a bucurat de încrederea și aprecierea lui Hitler.

NOTE

¹ Imediat după preluarea puterii, Ion Antonescu a adoptat un ambițios program de reformă pe plan militar, concretizat în formula „o armată mică, dar puternică”. Pentru detalii a se vedea Petre Otu (coordonator), *Reforma militară și societatea în România. Relaționări externe și determinări naționale*, Editura Militară, București, 2009, p.191-214.

² Traian Sandu, *La France, la Roumanie et la sécurité en Europe de 1919 à 1933*. Villeneuve d'Ascq, Presses universitaires du Septentrion, 2002; Maria Georgescu, *România, Franța și securitatea europeană în anii '20. Speranțe și iluzii*, Editura Militară, București, 2004, etc.

³ Pentru alianța dintre România și Polonia a se vedea recentul volum *Jeden naród a dwóch sztan-darach. Przymierze polsko-rumuńskie (1918) 1921-1926 Dokumenty i materiały / Un singur popor cu două drapele. Alianța polono-română (1918) 1921-1926. Documente și materiale*, Redakcja naukowa / Redactarea științifică Krzysztof Nowak, Henryk Walczak, Warszawa/Varșovia, 2020 (ediție bilingvă).

⁴ Take Ionescu, *La Petite Entente*, București, 1922; Constantin Xeni, *Take Ionescu*, ediția a 2-a, București, 2002; Florin Codrescu, *La Petite Entente*, tom I, Paris, 1930; Eliza Campus, *Mica Înțelegere*, București, 1968, Editura Politică; Mihai Retegan, *În balanța forțelor. Alianțe românești interbelice*, Editura Semne, București, 1997 etc.

⁵ Eliza Campus, *Înțelegerea Balcanică*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1972; Cristian Popișteanu, *România și Antanta Balcanică. Momente și semnificații*, Editura Științifică, București, 1977; Alexandru Oșca, Gheorghe Nicolescu, *Tratate, convenții militare și protocoale secrete(1934-1939)*, Editura Vlasie, 1994 etc.

⁶ Florin Constantiniu, *Între Hitler și Stalin. România și pactul Ribbentrop-Molotov*, Editura Danubius, București, 1991; Emilian Bold, Ilie Sef-tiuc, *Pactul Ribbentrop-Molotov. Antecedente și consecințe*, Institutul European, Iași, 1998; *Relațiile româno-sovietice. Documente, vol II, 1935-1941*, responsabil de volum: Costin Ionescu, autori: Vitalie Văratice, Dumitru Preda, Stelian Obiziuc, Editura Fundației Culturale Române, București, 2003, p. 314-378; Emilian Bold, Răzvan Ovidiu Locovei, *Relații româno-sovietice (1918-1941)*, Casa Editorială Demiurg, Iași, 2008, p.259-296; *De la Marea Baltică la Marea Neagră, 1939-1940 (Studii și documente privind negocierea, încheierea și aplicarea Pactului Ribbentrop-Molotov)*, editori: Ion Șișcanu, Daniela Șișcanu, Chișinău, 2019 etc.

⁷ Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Consiliului de Miniștri. Guvernarea Ion Antonescu, vol I (septembrie-decembrie 1940)*, ediție de documente întocmită de Marcel-Dumitru Ciucă, Aurelian Teodorescu, Bogdan Florin Popovici, București, 1997, p.19.

⁸ Ibidem, p. 16.

⁹ Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare A.N.I.C.), fond Președinția Consiliului de

Miniștri. Cabinet militar Ion Antonescu (în continuare P.C.M. Cabinet militar Ion Antonescu), dosar nr.10/1940, f. 16.

¹⁰ Grigore Gafencu, *Preliminariile războiului din Răsărit. De la Acordul de la Moscova (21 august 1939) și până la ostilitățile din Rusia (22 iunie 1941)*, Cuvânt-înainte de Teodor Baconschi, traducere din limba franceză de Andrei Niculescu, prefață, note și indice de Laurențiu Constantiniu, Curtea Veche, București, 2011, p. 340-353. Pentru această problemă a se vedea și Andreas Hillgruber, *Hitler, Regele Carol și Mareșalul Antonescu. Relațiile germano-române 1938-1944*, ediție și studiu bio-bibliografic de Stelian Neagoe, Humanitas, București, 1994, p. 128-29; Florin Constantiniu, *1941. Hitler, Stalin și România. România și geneza operațiunii „Barbarossa”*. București, Editura Univers Enciclopedic, 2002, p. 27-29; Ottmar Trașcă, *Relațiile politice și militare româno-germane septembrie 1940 – august 1944*, Argonaut, Cluj-Napoca, 2013, p. 104-116.

¹¹ A.N.I.C., fond P.C.M. Cabinet militar Ion Antonescu, dosar nr. 242/1940, f.15. General de corp de armată Constantin Pantazi, *Cu mareșalul până la moarte. Memoriile ministrului de război al României în anii 1942-1944*, text stabilit, ediție de Alexandru Diță, studiu introductiv și note de Adrian Pandeă,, cuvânt înainte de Dan Pantea,, Editura Publiferom, București, 1999, p. 112-113.

¹² Arhivele Militare Naționale Române (în continuare A.M.N.R.), fond 948, Secția 7, dosar nr. 2, f.28 (Decretul Lege nr. 34 888 din 16 octombrie 1940).

¹³ *Șefii Marelui Stat Major Român 1941-1945. Destine la răscruce*, coordonator: general-colonel Dumitru Cioflină, Editura Militară, București, 1995, p.47-72. La declanșarea războiului, Marele Stat Major s-a divizat în două componente – Marele Cartier General, ce avea drept misiune conducerea operațiilor, și Marele Stat Major – Partea Sedentară.

¹⁴ A.M.N.R, fond 948, Secția 1, dosar nr. 1068, f. 47.

¹⁵ Ibidem, dosar nr. 2.154, f. 602.

¹⁶ Beni L. Balogh, *The Second Vienna Award and the Hungarian-Romanians Relations 1940-1944*, Translated by Andrew Gane Copiedited by Matthew Suff, Social Science Monographs, Boulder, Colorado Atlantic Research and Publications, Inc. Highland Lakes, New Jersey, 2011, p. 265-270.

¹⁷ A.N.I.C. fond P.C.M.. Cabinet militar Ion Antonescu, dosar nr.28/1940, f.6-11; Andreas Hillgruber, *op. cit.*, p. 134-135; Ottmar Trașcă, *op. cit.* p. 149-159.

¹⁸ Grigore Gafencu, *op. cit.*, p. 354-368.

¹⁹ A.M.N.R., fond Microfilme, rola 1. 997, cadrul 546. Au fost capturați cinci marinari și un grănicer, aflați pe ostrovul Salangic. La 5 noiembrie 1940 ora

10, trupele sovietice au ocupat cu două vedete torpiloare și o șalupă ostrovul Musura și gura brațului Stari Stambul (Ibidem, cadrul 547).

²⁰ Detalii în Mihail Studza, *Amintiri din țara pierdută*, Rio de Janeiro-Madrid, 1966, p. 199-200; Ottmar Trașcă, *op. cit.* p. 197-198.

²¹ A.M.N.R., fond 948, Secția a III-a, dosar nr. 594, f. 2.

²² Ibidem, f. 5-6.

²³ Ibidem, Secția III-a, dosar nr. 562, f. 86-88 (*Instrucțiuni generale asupra principiilor și procedurilor tactice de apărare contra atacurilor armatei sovietice*).

²⁴ A.M.N.R. , fond 948, Secția a III-a, dosar nr. 1068, f.36-38.

²⁵ Ibidem, dosar 1908, f. 37-42.

²⁶ *Instrucțiuni pentru apărarea Moldovei contra motomecanizatelor și contra parașutiștilor* (Ibidem, f.99-111); *Instrucțiuni complimentare referitoare la măsurile ce trebuiesc luate pentru a face față unui atac prin surprindere* (dosar nr. 594, f. 31-32).

²⁷ A.M.N.R., Secția a 3-a, dosar nr. 562, f.178.

²⁸ Ibidem f. 55-56.

²⁹ Ibidem, f. 37-42.

³⁰ A.N.I.C. fond P.C. M. Cabinet militar Ion Antonescu, dosar nr 148/1940, f. 85.

³¹ A.M.N.R, fond 948, Secția III-a, dosar nr. 562 f. 37.

³² Ibidem, dosar nr. 504, f. 126-128.

³³ Andreas Hillgruber, *op. cit.*, p 164.

³⁴ A.M.N.R., fond Microfilme, Rola P. II. 2.2015, cadrele 82-83.

³⁵ Constantin Hârjeu, *Istoria armeei geniuului*, I.V. Socec, București, 1902, p. 393-429. Cornel Scafeș, *Regiunea întărită Focșani-Nămoloasa-Galați (1888-1916)*, Editura Alpha MDN, Buzău, 2014.

³⁶ A.M. N. R., fond Microfilme, rola P. II. 2. 2015, cadrul 57.

³⁷ Ibidem, cadrele 89-90

³⁸ A.N.I.C., fond P.C. M. Cabinet militar Ion Antonescu, dosar nr. 126/1941 f. 2-15.

³⁹ A.M.N.R., fond Microfilme, rola II. 2. 2015, cadrul 99.

⁴⁰ Ibidem, cadrul 101.

⁴¹ Conte Galeazzo Ciano, *Jurnal politic*, traducerea: Dragoș Nedelescu, Editura Elit., f.a, p. 229.

⁴² *Al Doilea Război Mondial*, Paul Collier, Alastair Finlan, Mark J. Grove, Philips D. Grove, Russel A. Hart, Stephen A. Hart, Robin Havers, David Horner și Geoffrey Jukes, cuvânt înainte de Sir Max Hastings, traducere din limba engleză: Cora Radulian, Litera, București, 2020, p.154.

⁴³ Pentru aceste evenimente din bogata istoriografie reținem: *Antonescu-Hitler. Corespondență și întâlniri inedite (1940-1944)*, vol I, ediție alcătuită

ită de Vasile Arimia, Ion Ardeleanu, Ștefan Lache, Cozia, București, 1991, p. 24-53; Gheorghe Barbul, *Memorial Antonescu. Al treilea om al Axei*, ediție pregătită pentru tipar de V. F. Dobrinescu, traducere: George Miclăuș, Editura Pro Historia, București, 2001, p. 19-30; A.N.I.C., fond P.C.M. Cabinet militar Ion Antonescu, doar nr. 167/1940- f. 441-496; Ottmar Trașcă, *op. cit.* p.239-244 etc.

⁴⁴ *Antonescu-Hitler. Corespondență și întâlniri inedite (1940-1944)*, vol I, ..., p.35.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 43-44.

⁴⁶ Adolf Hitler, *Directive de război*, versiunea românească : Dragoș Nedelescu, Editura Elit, f.a., p. 116-120; Ottmar Trașcă, *op. cit.* p.245.

⁴⁷ A.N.I.C., fond P.C.M. Cabinet militar Ion Antonescu, dosar nr.39/1940, f. 3.

⁴⁸ Pentru această problemă a se vedea, între altele, Grigore Gafencu, *op. cit.*, p. 402-410.

⁴⁹ Ceremonia semnării la Raoul Rossy, *Jurnal (2 noiembrie 1940 – 9 iulie 1969)*, prefață de Florin Constantiniu, membru corespondent al Academiei Române, ediție îngrijită de Ion Mamina, Editura Enciclopedică, București, 2001, p.29-30.

⁵⁰ În legătură cu lovitura de stat de la Belgrad persistă o serie de controverse. Cu o zi înainte de semnarea Pactului, s-a aflat pe teritoriul iugoslav Bill Donovan, trimisul președintelui F. D. Roosevelt. El a fost primit de regentul Pavle, pe care l-a atenționat asupra consecințelor aderării la Pactul Tripartit, fără a putea să-l determine să renunțe. Donovan s-a întâlnit și Dušan Simović, șeful de stat major al forțelor aeriene iugoslave. Acesta a cerut un sprijin material consistent pentru a face față unui atac german. Pe marginea acestei vizite s-a acreditat ideea că lovitura de stat ar fi fost opera serviciilor secrete americane și britanice (Winston Churchill, *Al doilea Război Mondial*, vol. 1, traducere de Any și Virgil Florea, cu un cuvânt înainte de Florin Constantiniu, Editura Saeculum, I.O, București, 1996, p. 398-401; Misha Glenny, *Balcanii. Naționalism, război și Marile Puteri 1804-2012*, traducere din engleză de Livia Szasz, Editura Trei, București, 2020, p. 499-500 etc.) În schimb, Pavel Sudoplatov, unul dintre șefii serviciilor secrete sovietice, afirmă că Uniunea Sovietică a fost implicată masiv în organizarea loviturii de stat de la Belgrad: „În martie 1941, rezidențele GRU și NKVD, scrie Sudoplatov, au sprijinit activ o lovitură de stat împotriva guvernului progerman de la Belgrad. Molotov și Stalin sperau să întărească poziția URSS în Balcani” (Pavel și Anatoli Sudoplatov împreună cu Jerold L. și Leona P. Schechter, *Misiuni speciale. Memoriile unui maestru al spionajului sovietic*, traducere din limba engleză: Corina Hădăreanu, Litera, București, 2013, p.190.) La câteva zile după lovitura de stat, respectiv

la 6 aprilie 1941, Iugoslavia și URSS au încheiat un tratat de asistență militară. Grigore Gafencu, ministrul României în acel moment, aprecia că Moscova nu a avut un rol decisiv în rebeliunea de la Belgrad: „Rebeliunea care a izbucnit în Serbia, scria diplomatul român, cu o violență și spontaneitate uimitoare, nu se datora nici unei influențe străine și nici acțiunilor sovietice sau pretinselor mașinațiuni ale Intelligence Service-ului, ci unui sentiment unanim de mândrie națională care determina un popor întreg să se ridice împotriva promisiunilor cu prețul cărora fusese obligat să renunțe la o parte din suveranitatea sa” (Grigore Gafencu, *op. cit.*, 415).

⁵¹ Andreas Hillgruber, *op. cit.*, p.161.

⁵² A.N.I.C., fond P.C.M. Cabinet militar Ion Antonescu, dosar nr 148/1941, f.65-66.

⁵³ *Ibidem*, p. 26-27.

⁵⁴ *Ibidem*, f. 32.

⁵⁵ A.M.N.R., fond 948, Secția a 3-a. dosar nr. 1908, f. 28-30 (*Notă. Sprijinul și înlesnirile acordate trupelor germane din România*).

⁵⁶ A.M.N.R., fond 948, dosar nr 614, f. 125-128.

⁵⁷ *Ibidem*, fond Microfilme, rola 1.145, cadrele 800-839.

⁵⁸ Pentru geneza „operației Barbarossa” există o consistentă bibliografie, din care reținem; Grigore Gafencu, *op. cit.*, 340-395; David E. Murphy, *Ce que savait Staline, L'énigme de l'opération Barbarossa*, traduit de l'anglais (Etats-Unis) par Jean-Francois Sené, Stock, Paris, 2006. David M. Glantz,, *Barbarossa. Hitler's Invasion of Russia 1941*, Tempus Publishing Ltd, 2011; Christian Hartmann, *Operațiunea Barbarosa. Războiul german din răsărit*, traducere din limba germană de Dragoș Dinulescu, All, 2012 etc.

⁵⁹ Franz Halder, *Jurnal*, versiunea românească: Corina George-Pintilie, Editura Elit,, f. a, p. 257.

⁶⁰ *Ibidem*, p.273.

⁶¹ Detalii Andreas Hillgruber, *op. cit.* p. 165; Ottmar Trașcă, *Relațiile politice și militare româno-germane....*, p. 266-272.

⁶² Franz Halder, *op. cit.* p.284. Pentru acest aspect a se vedea Andreas Hillgruber, *op. cit.* p. 166-167; Ottmar Trașcă, *Relațiile politice și militare româno-germane....*, p.273-274.

⁶³ General de corp de armată Constantin Pantazi, *op. cit.*, p.111.

⁶⁴ Raoul Bossy, *op. cit.*, p. 52-54.

⁶⁵ Gheorghe Barbul, *op. cit.*, p. 40.

⁶⁶ Andreas Hillgruber, *op. cit.* p. 29.

⁶⁷ *Antonescu. Mareșalul României și războaiele de întregire....* p. 225.

⁶⁸ Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, ediția a IV-a, revăzută și adăugită, Uni-

vers Enciclopedic, București, 2011, p. 388. Goering ar fi cerut lui Antonescu pentru viitoarea campanie 20 de divizii.

⁶⁹ Ion Gheorghe, *Un dictator nefericit. Mareșalul Antonescu (Calea României spre statul satelit)*, ediție și studiu introductiv de Stelian Neagoe, Editura Machiavelli, București, 1996, p. 180-183.

⁷⁰ Apud Ottmar Trașcă, *op. cit.*, p. 277-278; Andreas Hillgruber, *op. cit.*, p. 167.

⁷¹ Pentru perspectiva românească asupra confruntărilor din regiunea de la Stalingrad a se vedea: Adrian Pandea, Eftimie Ardeleanu, *Românii la Stalingrad. Viziunea românească asupra tragediei din Cotul Donului și Stepa Calmucă*, Editura Militară, București, 1992; Mihai Vasile-Ozunu, Petre Otu, *Românii la Stalingrad. Înfrânți și uitați*, Editura Ion Cristoiu, București, 1999.

⁷² A.N.I.C., fond P.C.M. Cabinet militar Ion Antonescu, dosar nr 148/1941, f. 85.

⁷³ A.M.N.R., fond 948, Secția a 3-a, dosar nr. 1068, f. 52.

⁷⁴ Ibidem.

⁷⁵ Ibidem, dosar nr. 594, f. 106.

⁷⁶ Ibidem, f. 233-234.

⁷⁷ Ibidem, Secția a 3-a, dosar nr. 1908, f. 7.

⁷⁸ Apud Ottmar Trașcă, *Relațiile politice și militare româno-germane...*, p. 280; Andreas Hillgruber, *op. cit.* p. 168.

⁷⁹ A.M.N.R., fond 948, Secția a 3-a dosar nr. 1908, f.56-60.

⁸⁰ Ibidem, dosar nr. 1907-, f. 2-15.

⁸¹ Ibidem, dosar nr. 1908, f. 76-84 (*Instrucțiuni pentru siguranța și apărarea frontierelor României contra Rusiei*).

⁸² Ibidem, f. 80.

⁸³ Ibidem, f. 84.

⁸⁴ Ibidem, dosar nr. 594, f. 328-336.

⁸⁵ Ibidem, dosar 1908, f. 184.

⁸⁶ Ibidem, fond 1, dosar nr 208, f. 218.

⁸⁷ Ibidem, f. 256.

⁸⁸ Ibidem, dosar nr 210, f. 94.

⁸⁹ *Ibidem, fond 948, Secția a 3-a, dosar nr. 581, f. 264-265.*

⁹⁰ *Directiva pentru întrebuințarea forțelor fluvi-ale din 23 aprilie 1941; Instrucțiunea operativă nr. 8 din 20 iunie 1941 etc.*

⁹¹ Ottmar Trașcă, *op.cit.*, p.154-156; Andreas Hillgruber, *op. cit.*, p. 136.

THE MURDERS OF JEWS BY THE 707TH INFANTRY DIVISION IN BELARUS IN 1941/42. THE DIARY OF A REGIMENTAL COMMANDER*

PETER LIEB **

Abstract

The Wehrmacht as institution was involved in the murder of the Jews during Operation Barbarossa. However, it was very rare that individual units participated directly in the genocide. The 707th Infantry was an exception though as approximately over 10,000 Jews were killed under its command in Belarus in 1941/42. The personal diary of Colonel Carl von Andrian, a regimental commander in this division, gives insight into the mindset of a perpetrator. Andrian harboured strict anti-semitic views and did not protest when a limited number of Jews were shot as 'reprisals'. However, he rejected systematic genocide, particularly the murder of women and children, and forbade his regiment to participate in these killings.

***Keywords:** Wehrmacht, Holocaust, German occupation of Belarus, 707th Infantry Division, Colonel Carl von Andrian*

Before the invasion of the Soviet Union, Hitler had decided to task four competing institutions with the occupation policy: The Wehrmacht, Hermann Göring's "Four Year Plan", Heinrich Himmler's SS and Alfred Rosenberg's Reich Ministry for the Occupied Eastern Territories. The main task of the Wehrmacht was to "defeat the enemy"¹, as a general staff officer in the Army High Com-

mand (OKH) put it in a nutshell. According to this, the National Socialists had originally not planned to make the Wehrmacht the executive body of their extermination policy towards the Jewish population. In reality, this was different; the military-ideological division of responsibilities between Wehrmacht and SS was often violated. From the late 1970s and in the early 1980s, research exposed the agree-

* This article is an abbreviated and updated version of: Peter Lieb, "Täter aus Überzeugung? Oberst Carl von Andrian und die Judenmorde der 707. Infanteriedivision 1941/42". In: *Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte* 50 (2001), 523-557.

** Senior Researcher at the Centre for Military History and Social Sciences of the Bundeswehr, Potsdam.

ment and cooperation of the Wehrmacht with Himmler's death squads in many ways – beginning with the works by Christian Streit and Krausnick/Wilhelm.² This cooperation extended, for instance, to cordoning detachments of the Wehrmacht for mass shootings or to logistic assistance for the *Einsatzgruppen*. It was, however, a comparatively rare occurrence that Wehrmacht units carried out mass executions of Jews on their own – in particular in view of the size of the organisation.

The 707th Infantry Division is a special case in this context; it has gained much attention from researchers so far.³ During its occupation period in Belarus in 1941/42, it was some kind of connecting link between the Wehrmacht and the *Einsatzgruppen* of the Security Police and the Security Service (SD), and actively participated in the Holocaust with mass shootings. Apart from some units in Serbia, it is the only Wehrmacht formation that has been proven to have organised and carried out “independently and systematically large massacres of Jews with many thousand victims.”⁴ For that reason alone, the 707th was not an ordinary infantry division of the Wehrmacht. The extent of the unit's participation in the Holocaust in the rural areas of Belarus in the autumn of 1941, however, continues to remain “largely in the dark.”⁵

As many orders confirm, its commander, *Generalmajor* Gustav Freiherr von Mauchenheim, called von Bechtolsheim, was a radical anti-Semite.⁶ He bears a high degree of responsibility for this formation's participation in the mass murders. However, who were the other responsible agents in addition to Bechtolsheim? In this context, the private diary of a regimental commander of this division is of particular interest; its author was Colonel Carl von Andrian, Commander of 747th Infantry Regiment. These personal accounts offer an opportunity to learn more about the disposition of a “perpetrator” and an entire unit.⁷ While Andrian primarily noted military and tactical issues that seem relatively trivial to outsiders and have probably served him as a memory aid, he also plainly describes the crimes of German troops in the Soviet Union with his own share becoming evident, albeit indirectly. Therefore, the diary of Andrian

is suitable to answer more than one question regarding the highly controversial topic of Wehrmacht and Holocaust.

The 707th Infantry Division came as occupation force to Belarus in August 1941; Andrian's regiment was deployed to the Minsk area. Consisting of only 5,000 service members, it was a particularly small division with completely overaged personnel. The division was therefore at the very low end in terms of the Wehrmacht's military effectiveness. It remained in Belarus until March 1942 when it was deployed to the Army Group Centre Rear Area to fight partisans.

The division had obviously never been given a directive to commit the genocide, neither from the OKH nor from any other authority, which means that the local officials acted on their own initiative.⁸ A decisive role fell to *Generalmajor* Bechtolsheim. As far as his orders and directives regarding the Jewish population are concerned, those were unparalleled among Wehrmacht generals in their frequency and radical nature.⁹ They all conveyed the same message: he considered the Jews “mortal enemies” of the Germans who had to be annihilated. In total, units of the 707th Infantry Divisions probably killed more than 10,000 Jews just in the autumn of 1941.¹⁰ In addition, there were several thousand victims of police units and of the Lithuanian Auxiliary Police that had been temporarily put under the command of 707th Infantry Division in its additional capacity as territorial command in White Ruthenia. Bechtolsheim apparently gave his own units some scope of action since no specific order is known detailing how to carry out the “complete eradication of this foreign element”¹¹. The example of Andrian gives an idea of the extent of this flexibility.

When Andrian arrived in the East in August 1941, his first descriptions of the “dirty” local towns were accompanied by a subtle mistrust of the Jews living there.¹² When he was given his first briefing in Minsk, the field commander, *Generalmajor* Wilhelm Stubenrauch explained to him the position of the Jews in Belarus. According to him, they had eliminated “their opponents and almost the whole intelligentsia” through denunciations and kept “the other population in fear”. The Belorussians

had continued to be “afraid of the Jews to this day”.¹³ For Andrian, this must have confirmed his previous ideas as well as the official Nazi propaganda. Therefore, he had no doubt that mainly “the” Jews were to blame for the resistance against the Germans.¹⁴ He was completely convinced of the contemporary stereotype enemy image that Jew was equal to partisan or partisan supporter.¹⁵ Therefore, his diary accounts lack any criticism of Bechtolsheim’s radical anti-Semite orders. After all, the latter had also recommended to immediately “annihilate” the local Jews if acts of sabotage were carried out in villages, because this would lead to a “gasp of relief” among the population.¹⁶

In Andrian, these “pacification measures” did not raise any moral concerns about the killings.¹⁷ Scornfully, he wrote about a search of a village by members of the Reich Labor Service (RAD) and the *Luftwaffe*: “They found 2 male [and] 3 female Jews, who made a dismal impression. No wonder, if death is imminent.”¹⁸ He supported subordinates showing anti-Semitic attitudes. For instance, he was full of praise for the commander of his 2nd Company and did not forget to emphasise the latter’s anti-Jewish actions: “First Lieutenant Müller [...] rules diligently, he has created a ghetto, bakes very good bread and is on busy patrol duty.”¹⁹ When Andrian’s regiment killed Jews, these were almost exclusively “repressive measures”. This also includes the shootings of Jews in the small village of Cieplen on 5 December 1941, incidentally the only massacre of the regiment that has so far definitely been proven by research.²⁰ The carnage was caused by assaults on two patrols of the regiment, in which three people were killed and two wounded.²¹ Andrian therefore assumed: “Whether it was known that the patrol of the 11th Company was attacked in surprise the second time?”²² The “culprits” were soon found in the Jews of Cieplen. It is no longer possible to reconstruct the number of Jews members of 747th Infantry Regiment shot within the scope of such repressive measures. Several hundred victims are conceivable.

It is remarkable, however, that Andrian accepted the shootings of Jews as hostage and repressive measures, whereas he took up a completely different attitude regarding the

systematic mass shootings by SS and police personnel.²³ Research correctly established the smooth transition from repressive and hostage shootings to systematic shootings of Jews. For Andrian, however, a limit had been reached exactly at this point. For him, it was a great difference whether the Jews were shot as “enemies” of the Germans or “simply drug out in the street and eliminated without any obvious reason”²⁴. In this case, murder could not be justified in his opinion because there was no causal link to “anti-German” actions. For the anti-Semite Andrian, Jews were a population group that was to be used as preferred victims for hostage and repressive shootings, but it was not necessary to kill them per se. Andrian’s attitude was probably rather typical of the Wehrmacht officer corps and the reason for its partial involvement in, support of, and even participation in the Holocaust.

Andrian as regimental commander had not been officially informed in advance of the killing assignment of the *Einsatzgruppen*. When he learned about systematic shootings of Jews, it was either through reports from his units or as an eyewitness in Minsk himself. He objected to these mass murders for moral but also pragmatic reasons, because otherwise the Germans would lose their most important workforce. “I cannot agree to such things”²⁵, he noted briefly but resolutely in his diary.

In the period from mid-September to early November 1941, he obviously cast aside his concerns; at least he did not seem to have much interest in the bloody proceedings. During this time, the massacres of the Reserve Police Battalion 11 and its Lithuanian Auxiliary Police units took place in the Sluck area, i.e. exactly in the security area of Andrian’s regiment. At that time, the police battalion was probably attached to the 707th Infantry Division. However, neither Andrian’s diary nor the post-1945 court proceedings against the commander of the police battalion²⁶, nor any of the preserved files on it²⁷ contain any hint that Andrian had been instructed before the killing assignment of this police unit or was in any way involved in it. Merely the number of 5900 killed Jews is mentioned in his personal notes. He apparently learned about this number only after the incidents from a written situation report.²⁸

In the end, Andrian was probably glad that the Wehrmacht was kept out of these shootings. Obviously reassured regarding a massacre in Sazk, he noted in early October 1941: "The Wehrmacht did not shoot."²⁹ He also tried to avoid "cordon duties" and wrote with relief about a request from a police unit: "Thank God, the division refuses to provide assistance by the 9th company in cordoning off for the killing of Jews."³⁰ Whenever he received an according order from above, however, he carried it out.³¹ He was obviously more able to reconcile complicity in murder with his conscience than disobedience to orders.

It was only in early November when the first deportations of Jews from Germany arrived in Belarus and in late November when 12,000 Belorussian Jews were killed in the "liquidation" of the Minsk ghetto that Andrian's unease reappeared. The genocide had reached a new level, since now Jews from his homeland were affected.³² At this moment at the latest, Andrian no longer wanted to ignore the situation, he steadfastly refused all shootings and referred to them as "a terrible matter."³³ He was not alone in this opinion. "All of us who talked about that were of the same opinion: We condemned these shootings, they are unworthy of a civilized people that we wanted to be"³⁴ Andrian recounted a talk among him and fellow officers during a dinner night. He explained his misgivings in this respect to the SS and Police Leader in White Ruthenia, SS-Brigadeführer (Brigade Leader) Carl Zenner, without being able to achieve much.³⁵ His opposition did not reach beyond these cautious interventions.

What consequences did Andrian's cautious dissociation from the massacres have for the unit subordinate to him? To what extent did his regiment carry out mass shootings, i.e. provided not only personnel for cordoning off or taking Jews "only" as preferred victims of repressive measures? Only one explicit entry has been found in Andrian's diary that proves a direct participation of his regiment. It referred to the above-mentioned First Lieutenant Müller of the 2nd Company who even went beyond a regimental order with his anti-Semite overeagerness and let his soldiers participate in actions of the security police.³⁶ Tellingly, Andrian gave Müller only a warning for this

repeated offence. In addition to the 2nd Company of 747th Infantry Regiment, there are also grounds for suspicion against the 7th Company – by the way, the only unit of the regiment that was subject to a preliminary investigation after 1945 for its participation in massacres of Jews.³⁷

It can be concluded that there is no evidence for the participation of Infantry Regiment 747 as entire unit in the systematic "cleansing the countryside" of Jews. Almost all killings of Jews by this unit were apparently carried out within the context of "pacification actions", which means that these were no systematic massacres like those of the *Einsatzgruppen*, whose objective was to execute the entire Jewish population. Andrian, however, decidedly forbade his regiment to take part in "Judenaktionen" (Jew actions).³⁸ It is no longer possible to establish exactly when he gave this order, presumably in November 1941, at the time when he was for the first time confronted with the killing of Jews from the German Reich.

Therefore, the share of 747th Infantry Regiment in the killing of more than 10,000 Jews, which the 707th Infantry Division was accused of, is relatively small; the majority of the victims was definitely caused by 727th Infantry Regiment, the other regiment in the division.³⁹ It is remarkable how differently the two regiments acted. The personality of the commanders may explain this difference. The commander of 727th Infantry Regiment, Lieutenant Colonel Josef Pausinger obviously played "a particular role" in the killing of the Jews.⁴⁰ Relatively little is known of this officer; however, Pausinger had been a member of the Nazi Party from 1 May 1933 (i.e. a so-called *Märzgefallener*) and an SA Hauptsturmführer (captain).⁴¹ But this alone does not explain his conduct in Belarus. It is striking that the killings of Jews by 727th Infantry Regiment stopped around the turn of 1941/42.⁴² One of the reasons is undoubtedly that in early November Bechtolsheim had ordered that the "conduct of *major*⁴³ Jew actions [...] was not the task of the units of the division", while at the same time he did not raise general concerns about the murders.⁴⁴ But more important for the cessation of the large-scale killings of Jews by the 707th Infantry Division

was probably the change of command of 727th Infantry Regiment. From January 1942, Colonel Maximilian Lasalle von Louisenthal took command of this regiment. He had moral scruples “in particular about shooting at women and children”⁴⁵ and forbade his regiment, as Andrian did, to participate in the massacres.⁴⁶

This allows for only one conclusion: Each commander had considerable influence on whether and to what extent “his” soldiers participated in the mass murders or not. This scope of action was used in different ways, even within the same division, such as the 707th. In that respect, Andrian was a rather moderate element and tried to keep his unit out of massacres, as far as it seemed possible to him. In contrast, the commander of 727th Regiment, Lieutenant Colonel Pausinger, obviously had no moral scruples about the murder of Jews. He rather let his subordinates do as they liked so that the individual company commanders became the masters over life and death in remote places.⁴⁷ Many of the ordinary soldiers did not even have to be motivated to commit the murders: “The Jew-baiting at home has born fruit, nobody feels that the Jew is also a human being.”⁴⁸ This was Andrian’s description of the mindset of his troops.

Andrian could probably be best described as a “grey zone-perpetrator.”⁴⁹ In any case, he did not have the character of a cold-blooded mass murderer. Heinrich Himmler said to the *Reichsleiters* and *Gauleiters* in 1943: “The sentence: The Jews must be exterminated with its few words [...] is easily pronounced. For him who must carry out what is required it is the toughest and most difficult thing there is.”⁵⁰ During revolution in Germany in 1918, Andrian had “easily pronounced” – albeit in a restrictive way – exactly this sentence when he wrote in a letter to his wife: “My point of few is actually very intolerant that the Jewish race is an alien body in our people and hence is to be exterminated.”⁵¹ In Belarus in the autumn of 1941, he would have had the “opportunity” to personally advance the “extermination of Judaism”. But when the time came, he had moral scruples and rejected at least the systematic genocide. Basically, he was one of those people who Himmler utterly despised because they did not have the necessary “stature” to fulfil

this “task”. The murderous elites of the Third Reich knew that they needed to have committed perpetrators in the key positions on the ground. Anti-Semite officers such as Andrian had few concerns about shooting Jews as “repressive measure”, they also reluctantly provided personnel to cordon off areas for the massacres. However, they shrank back from what was pure murder in their eyes. This was a decisive mental difference between Wehrmacht officer Andrian and the leaders of the *Einsatzgruppen*.

NOTES

¹ Christian Hartmann, *Unternehmen Barbarossa. Der deutsche Krieg im Osten 1941-1945*, Munich 2011, p. 51 (Romanian edition: *Operatiune Barbarossa. Razboiul German din Rasarit*, Bukarest 2012).

² Cf. Christian Streit, *Keine Kameraden. Die Wehrmacht und die sowjetischen Kriegsgefangenen 1941-1945*, Bonn 1991 (initially Stuttgart 1978). Helmut Krausnick/Hans-Heinrich Wilhelm, *Die Truppe des Weltanschauungskrieges. Die Einsatzgruppen der Sicherheitspolizei und des SD 1938-1942*, Stuttgart 1982.

³ Cf. Hamburger Institut für Sozialforschung (ed.), *Vernichtungskrieg. Verbrechen der Wehrmacht 1941 bis 1944*. Exhibition catalogue, Hamburg 1996, pp. 102-176. Hamburger Institut für Sozialforschung (ed.), *Verbrechen der Wehrmacht. Dimensionen des Vernichtungskrieges 1941-1944*. Exhibition catalogue, Hamburg 2002, pp. 136-149. Hannes Heer/Klaus Naumann (eds.), *Vernichtungskrieg. Verbrechen der Wehrmacht 1941 bis 1944*, Hamburg ³1997; Christian Gerlach, *Kalkulierte Morde. Die deutsche Wirtschafts- und Vernichtungspolitik in Weißrußland 1941 bis 1944*, Hamburg 1999. Waitman W. Beorn, *Marching into Darkness. The Wehrmacht and the Holocaust in Belarus*, Cambridge (Mass.) 2014. The theses of Hannes Heer are very controversial among scholars because of their oversimplification. The studies of Gerlach and Beorn also tend to make sweeping assumptions.

⁴ Gerlach, *Kalkulierte Morde*, p. 620. On Serbia cf. Walter Manoschek, „Serbien ist judenfrei“. *Militärische Besatzungspolitik und Judenvernichtung in Serbien 1941/42*, Munich 1993.

⁵ Gerlach, *Kalkulierte Morde*, p. 615.

⁶ For some of his orders cf. Gerlach, *Kalkulierte Morde*, p. 610 ff.; Heer, ‘Killing Fields’: In: Heer./Naumann eds.), *Vernichtungskrieg*, p. 64 f. On Bechtolsheim cf. Hannes Heer, ‘Extreme Normalität.

Generalmajor Gustav Freiherr von Mauchenheim gen. Bechtolsheim. Umfeld, Motive und Entschlußbildung eines Holocaust-Täters'. In: *Zeitschrift für Geschichtswissenschaft*, 51 (2003), pp.729 – 753.

⁷ The papers are kept at Bayerisches Hauptstaatsarchiv, Abteilung IV – Kriegsarchiv (herinafter: BayHStA-KA).

For other examples on the use of diaries for “perpetrator research” cf. Johannes Hürter, *Ein deutscher General an der Ostfront. Die Briefe und Tagebücher des Gotthard Heinrici 1941/42*, Erfurt 2001; Christian Hartmann, ‘Massensterben oder Massenvernichtung? Sowjetische Kriegsgefangene im Unternehmen „Barbarossa“’, in: *Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte* 49 (2001), pp. 97-158.

⁸ Cf. *ibid.*, p. 620.

⁹ Three examples illustrate this. On 10 September 1941 he declared: “The Jewish population is Bolshevik and capable of any anti-German attitude. No guidelines are needed to handle them.” On 16 October he ordered “to ensure that Jews are completely removed from the villages. It is repeatedly confirmed that they are the only supporters that the partisans find. Their annihilation is therefore to be completed without consideration.” And finally, on 19 October 1941 the most radical instruction: “The Jews are our mortal enemies. They are no human beings in the European understanding of culture, however, and from their youth they have been raised as criminals and trained as beasts. But beasts must be annihilated.” Cited in Hannes Heer, ‘Nicht Planer, aber Vollstrecker: Die Mitwirkung der Wehrmacht beim Holocaust’. In: Stig Förster / Gerhard Hirschfeld (eds.): *Genozid in der modernen Geschichte Münster*, 1999, pp. 60-100, here: p. 82.

¹⁰ Cf. Gerlach, *Kalkulierte Morde*, p. 619, referring to the undated so-called “Burkhardt-Bericht” (Report of the Commander of the Security Police Minsk). Cf. also Archiv des Instituts für Zeitgeschichte/Munich (herinafter: IfZ-Archiv), Fb 104/2.

¹¹ Bundesarchiv (herinafter: BArch), RH 26-707/2, Kommandant in Weißruthenien des Wehrmachtbefehlshabers Ostland, Abt. Ia. Minsk, den 10 November 41, Monatsbericht vom 11 October – 10 November 1941.

¹² BayHStA-KA, NL Carl v. Andrian 4/1, Entries of 8 and 9 August 1941 as well as Entry of 2 October 1941.

¹³ *Ibid.*, Entry of 23 August 1941.

¹⁴ Cf. in general Jürgen Förster, ‘Das Unternehmen „Barbarossa“ als Eroberungs- und Vernichtungskrieg’. In: *Das Deutsche Reich und der Zweite Weltkrieg*, vol. 4, edited by Militärgeschichtliches Forschungsamt, Stuttgart 1983, p. 413-447, here p. 427 f (English edition: Germany and the Second

World War), as well as Heer, ‘Killing Fields’, in: Heer./Naumann (eds.), *Vernichtungskrieg*, p. 68 f.

¹⁵ BayHStA-KA, NL Carl v. Andrian 4/1, Entries of 10 and 12 October 1941.

¹⁶ Cf. Situation report by the Commandant of White Ruthenia of 19 October 1941, printed in extracts in: *Verbrechen der Wehrmacht*, Exhibition catalogue 2002, p. 138.

¹⁷ Cf. in particular the relevant entries in October 1941 in BayHStA-KA, NL Carl v. Andrian 4/1.

¹⁸ *Ibid.*, Entry of 24 October 1941.

¹⁹ *Ibid.*, Entry of 1 September 1941. Cf. also *ibid.*, Entries of 26 August and 24 September 1941.

²⁰ Cf. Martin Dean, ‘Jewish property seized in the occupied Soviet Union in 1941 and 1942: The records of the Reichshauptkasse Beutestelle’, in: *Holocaust and Genocide Studies* 14 (2000), pp. 83-101, here p. 88. The number of victims of this massacre is unknown.

²¹ BayHStA-KA, NL Carl v. Andrian 4/1, Entries of 28, 29 and 30 November as well as of 1 and 10 December 1941.

²² *Ibid.*, Entry of 30 November 1941.

²³ On this differentiation see also Förster, *Sicherung des „Lebensraumes“*, p. 1044.

²⁴ BayHStA-KA, NL Carl v. Andrian 4/1, Entry of 3 September 1941.

²⁵ *Ibid.*, Entries of 3 and 14 September 1941.

²⁶ Hessisches Staatsarchiv Marburg, 274 Kassel Acc. 1996/57, Nr. 65.

²⁷ On the murders of the Reserve Police Battalion 11 including the command relationships cf. Gerlach, *Kalkulierte Morde*, p. 611-614. Wolfgang Curilla, *Die deutsche Ordnungspolizei und der Holocaust im Baltikum und in Weißrussland. 1941–1944*, 2nd revised edition, Paderborn et al. 2006.

²⁸ BayHStA-KA, NL Carl v. Andrian 4/1, Entry of 6 November 1941. The number is identical to the one indicated by the division in the monthly report. Cf. BArch, RH 26-707/2, Kommandant in Weißruthenien/Abt. Ic, Anlage 4 zum Monatsbericht vom 11 October - 10 November 41, Minsk 10 November 1941.

²⁹ BayHStA-KA, NL Carl v. Andrian 4/1, Entry of 5 October 1941.

³⁰ *Ibid.*, Entry of 7 November 1941.

³¹ *Ibid.*, Entry of 4 October 1941, as well as BayHStA-KA, NL Carl v. Andrian 4/2, Entry of 4 February 1942.

³² The German Jews in Minsk were mostly killed only in the spring of 1942. Cf. on this in general Gerlach, *Kalkulierte Morde*, pp. 747-761. Andrian mentions a planned execution of 18,000 German Jews by Lithuanian Auxiliary Police forces in Koydanov as early as on 6 November 1941. Cf. BayHStA-KA,

NL Carl v. Andrian 4/1, Entry of 6 November 1941.

³³ Ibid, Entry of 28 November 1941.

³⁴ Ibid, Entry of 29 November 1941.

³⁵ This followed from the entry of 21 February 1942 (BayHStA-KA, NL Carl v. Andrian 4/2).

³⁶ Ibid, Entry of 3 February 1942.

³⁷ BArch, 202 AR 1407/68.

³⁸ BayHStA-KA, NL Carl v. Andrian 4/2, Entry of 4 February 1942.

³⁹ For the murders of Infantry Regiments 727 cf. Gerlach, *Kalkulierte Morde*, p. 617 f.; Heer, *Nicht Planer*, p. 90. Beorn, *Marching*, pp. 135-205. This difference within the division was already cautiously hinted at. Cf. *ibid* as well as Gerlach, *Kalkulierte Morde*, p. 615 f. However, neither of the two tried to explain this difference.

The difference between the two regiments was also proven in the investigations of the German post-war judiciary. The only known case for 747th Regiment is mentioned above, for 727th Regiment eight cases are known. Cf. BArch Ludwigsburg, 202 AR 2134/66, 202 AR-Z 67/60, 202 AR-Z 60/60, 202 AR-Z 94e/59, 202. AR 116/57, 202 AR 2403/65, 202 AR 1837/69, 202 AR-Z 337/67.

⁴⁰ Cf. Gerlach, *Kalkulierte Morde*, p. 616, note 647.

⁴¹ BArch, Party service record of Josef Pausinger. *Märzgefallene* was the term used for persons who entered the Party in March 1933, i.e. a few weeks after the seizure of power of the national socialists;

they were often accused of doing so for opportunistic reasons.

⁴² The regional commissar of Slonim, Gerhard Erren, noted in his situation report of 25 January 1942 that the “Wehrmacht is no longer ready to carry out actions in the rural countryside [against Jews]”. Slonim was situated in the security area of 727th Infantry Regiment. The report is printed in: Ernst Klee/Willi Dreßen/Volker Rieß (eds.), „*Schöne Zeiten*“. *Judenmord aus der Sicht der Täter und Gaffer*, Frankfurt 1988, p. 168.

⁴³ Italics added by the author.

⁴⁴ Cited after Gerlach, *Kalkulierte Morde*, p. 618.

⁴⁵ BayHStA-KA, NL Carl v. Andrian 4/2, Entry of 4 February 1942.

⁴⁶ BArch Ludwigsburg, 202 AR 2134/66, Bl. 34/35. Witness interrogation Kurt K. of 4 April 1967.

⁴⁷ A good insight into the microcosm of individual companies in 727th Infantry Regiment is provided in Beorn, *Marching*, pp. 135-205.

⁴⁸ *Ibid*, Entry of 24 October 1941.

⁴⁹ In this context cf. also Christopher Browning, *Ordinary Men. Reserve Police Battalion 101 and the Final Solution in Poland*, New York 1992.

⁵⁰ Heinrich Himmler. *Geheimreden 1933 bis 1945 und andere Ansprachen*, edited by Bradley F. Smith and Agnes F. Peterson, Berlin 1974, p. 169, Speech addressing the Reichs- and Gauleiters in Posen on 6 October 1943.

⁵¹ BayHStA-KA, NL Carl v. Andrian 3/9, Letter to his wife from 22 November 1918.

ÎNAINTE ȘI DUPĂ 22 Iunie 1941 ÎN PRESA ȘI MEMORIALISTICĂ ROMÂNEASCĂ

Dr. SORIN CRISTESCU *

Abstract

After analysing the Romanian press and various memoirs from the spring and summer of the tragic year of 1941, it is evident that almost all people realized that a war will likely follow between Germany and Soviet Russia. Under this conditions, General Ion Antonescu tried to adopt a number of measures destined to gain the sympathy of the people in general and of the peasants in particular.

Keywords: *Soviet Union, rumours, campaign, retaliations*

Studiul nostru își propune să prezinte modul în care evenimentul crucial al istoriei contemporane românești – participarea armatei române *din primul moment*¹ la atacul Germaniei hitleriste asupra URSS – a rămas în memoria contemporanilor, pe de o parte, și pe de altă parte să releve câteva lucruri mai puțin cunoscute dintre cele apărute în presa de atunci.

Pentru înțelegerea contextului acestui eveniment extraordinar cea mai bună lucrare rămâne cea a istoricului german Andreas Hillgruber, *Hitler, Regele Carol și mareșalul Antonescu. Relațiile româno-germane 1938-1944*, în care se arată pe larg că Germania și România au dus „*un război paralel împotriva URSS*”² și apoi la fel de amplu părerea defavorabilă a generalilor germani despre valoarea combativă a armatei române în condițiile războiului modern, constatându-se că armata română „nici nu putea fi apreciată ca armată.”³

După lovitura de stat de la Belgrad (27 martie 1941), Hitler a luat hotărârea definitivă de a ataca Uniunea Sovietică; la 30 martie el a explicat comandanților de armate și grupuri de armate sarcinile ce le reveneau. Armata 11 trebuia „să realizeze dispozitivul de acoperire pe trei grupări pentru a da trupelor române sprijinul de care aveau nevoie”. În cadrul acestei consfătuiri Hitler a criticat foarte aspru armata română; nimeni să nu-și facă „iluzii asupra aliaților. Cu românii nu se poate face nimic. Poate că, în spatele unui obstacol foarte puternic (fluviu), ei ar putea asigura apărarea acolo unde nu se atacă. Antonescu și-a mărit armata, în loc de a o reduce și îmbunătăți. Soarta unor mari unități germane nu trebuie să fie dependentă de rezistența unităților române.”⁴

Decisivă a fost discuția Hitler-Antonescu de la München, la 12 iunie 1941, în care generalul

* Cercetător științific gr. III, Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară.

De la stânga la dreapta: Ion Antonescu, Adolf Hitler și generalul Franz Halder

a oferit dictatorului nazist participarea României din primul moment la atacarea URSS:

„La o remarcă a *Führer*-ului, că el se întrea-bă, dacă România ar urma chiar începând din primele zile să colaboreze la acțiunea împotriva Rusiei sau dacă o rămânere a României în afara conflictului n-ar determina rușii la o anumită reținere față de teritoriul românesc, Antonescu a răspuns că el însuși dorește să lupte alături din prima zi. Rușii vor bombarda zonele petrolifere chiar și în cazul unei neagresiuni inițiale din partea României și *România nu i-ar ierta lui Antonescu niciodată, dacă ar lăsa armata română cu arma la picior, în timp ce trupele germane ar fi în marș prin România împotriva rușilor*. De aceea el este de părere că România din prima zi trebuie să participe activ la luptă. La sfârșit s-a abordat problema Comandamentului suprem din România. *Führer*-ul i-a explicat lui Antonescu, că el (*Führer*-ul) intenționează să-l lase să apară în fața poporului român drept comandant suprem în acest spațiu⁵. El a explicat metoda prin care și în alte ocazii comandantii supremi ai

armatei au procedat potrivit unor linii direc-toare elaborate, în general, la nivel central, dar individual posedau o libertate de acțiune relativ mare.”⁶

Memorialiștii cercetați de noi consemnează pe larg zvonurile privind atacarea URSS de către Germania răspândite în rândul civililor. Asemenea zvonuri ajung la cunoștința istoricului Ioan Hudiță⁷, secretarul general al Partidului Național Țărănesc, care consemnează în jurnalul său surprinzătoarele declarații ale unor cetățeni evrei din Fălticeni:

„Miercuri, 26 februarie 1941

La ora două, când am ajuns acasă, mă așteptau bunii mei prieteni din Fălticeni, farmacistul Ghelberg și doctorul Schwarz. I-am reținut la dejun. Mi-au povestit amândoi cum au decurs evenimentele din Fălticeni, Lespezi și Pașcani în cele 3 zile de rebeliune...

Trecând la politica externă, aflu de la ei o informație interesantă. Toate scrisorile pe care evreii din Fălticeni le primesc de la rudele și prietenii lor din America sunt unanime în trei puncte: 1) Hitler se pregătește de zor să atace

Ioan Hudiță

Sovietele, poate chiar în primăvara aceasta; evreii din Rusia știu acest lucru și spun că Sovietele se pregătesc să reziste, însă nu fac nimic pentru a da vreun pretext lui Hitler să le atace; 2) În Statele Unite, nimeni nu pune bază pe asigurările pacifiste ale Japoniei, care se pregătește de război; îndată ce Hitler va ataca Sovietele, va intra în război și Japonia; 3) Nu numai că Anglia și Statele Unite nu vor sta de vorbă cu Hitler și Mussolini, dar de îndată ce izbucnește războiul germano-rus, ele vor încheia alianță cu Sovietele, trecând peste orice considerații de ordin ideologic; americanii detestă pe Hitler și imperialismul japonez. Le-am răspuns evreilor mei că toate aceste informații le găsesc întemeiate, întrucât la fel judec și eu situația internațională.⁸

La fel de interesantă este discuția purtată de dr. Lupu⁹ și Ioan Hudiță cu generalul Antonescu la vila generalului de la Predeal, unde generalul și-a expus convingerile și aprecierile pentru viitor:

„Sâmbătă, 5 aprilie 1941

D-voastră pretindeți că toate acestea sunt planuri himerice pe care le fac Hitler și Mussolini, care vor pierde războiul; din păcate azi toate lumea pretinde că se pricepe în chestiuni de război, așa cum faceți d-voastră în frunte cu domnul Maniu. Aș vrea să-mi dați un singur nume de om serios, competent în astfel

de probleme și care să susțină în fața mea că Hitler va pierde războiul. De când [e] lumea și cât va mai fi lume nu va mai exista o armată ca cea germană de astăzi, care funcționează ca un ceasornic și care a făcut praf toți adversarii ei, în câteva săptămâni. Vă repet încă o dată convingerea mea adâncă, adevăr matematic, că mergând alături de germani noi mai putem salva din țara noastră; în contra lor, noi dispărem de pe hartă; d-voastră contați pe intrarea în război a Statelor Unite, ca și în 1917; de data [aceasta] vă înșelați profund; japonezii sunt destul de puternici pentru a le da de lucru în Pacific, ca să le ardă cheful de a intra în război pentru salvarea Angliei. De altfel, eu sunt convins că cercurile oficiale din Washington de-abia așteaptă prăbușirea Imperiului britanic pentru a pune ele mâna pe moștenirea lui; faptul că Roosevelt ajută azi Anglia este o simplă abilitate din partea lui pentru a câștiga opinia publică la planul său de înghițire a coloniilor britanice. Desigur eu nu neglijez importanța potențialului industriei americane și a economiei ei, însă până când se va pune în mișcare acest colos ca să devină primejdios, Hitler va fi lichidat poate chiar și Sovietele, încât Anglia, izolată, zadarnic ar mai putea fi ajutată pentru a nu capitula.¹⁰

Următoarele însemnări ale lui Hudiță de-a lungul lunilor mai și iunie întăresc zvonurile și arată că cei mai mulți dintre membrii marcanți partidului sunt convinși de dezastrul care va surveni pentru Hitler și Germania în cazul atacării URSS. Oricât ar fi de pasionantă lectura lor, din motive de spațiu nu putem oferi ample citate¹¹. Totul merge într-un crescendo care culminează cu însemnarea din ziua de sâmbătă, 21 iunie 1941:

„Presa noastră publică zilnic tot felul de comunicate referitoare la camuflaj și la modul cum trebuiesc făcute șanțurile și adăposturile în contra bombardamentelor aeriene... La 1 trece pe la noi colonelul Mișu Marinescu, însoțit de cumnatul său, Petre Mihăilescu, pentru a-mi încredința «un mare secret: în noaptea aceasta începe atacul germano-român asupra Sovietelor.» Informația o deține de la Inspectoratul Jandarmeriei și de la Statul Major unde are un prieten. Nu prea iau în serios această informație, întrucât de multe ori el mi-a spus lucruri neadevărate. Totuși,

preciziunea cu care vorbește mă lasă pe gânduri. Aș vrea să-i comunic această știre lui Maniu, dar n-o pot face prin telefon și nici la el nu mă pot duce. [...]

La ora unu noaptea sunt trezit din somn de Lugoșianu¹², care vrea să știe unde este Maniu, căci telefonul lui nu răspunde și vrea să-i comunice ceva foarte important. I-am spus că e plecat de azi-dimineață la Snagov, unde va rămâne până luni dimineață. Lugoșianu îmi spune că la această oră, la tipografia ziarului *Universul*, sub pază strict militară, se tipărește declarația de război contra Sovietelor¹³, care va deveni publică în cursul dimineții, printr-o ediție specială. El mă roagă să-l informez eu pe Maniu, întrucât, personal, nu are nicio posibilitate. N-am mai putut închide ochii tot restul nopții.¹⁴

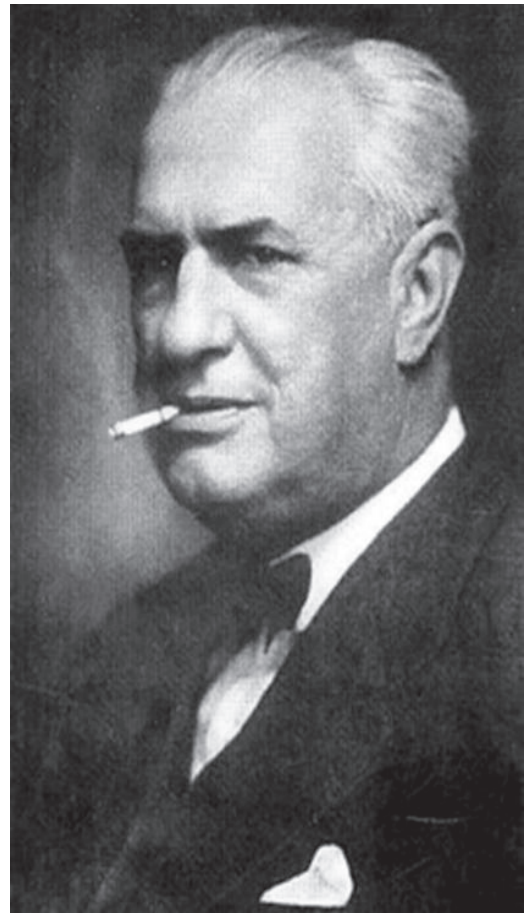
Nu mai puțin interesante sunt însemnările zilnice din luna iunie ale lui Constantin Argetoianu¹⁵, care sunt similare cu cele ale lui Hudiță:

„Luni, 2 Iunie 1941 [...] Vorbind cu ministrul de Finanțe, general Stoenescu¹⁶, despre recoltă, și fiind de acord cu dânsul că recolta de grâu se arată cam slabă, simpaticul general m-a întrerupt: «Poate găsim una mai bună în Basarabia...» *Er hatte sich Überschnappt*¹⁷, dar eu l-am apucat de scurt: «Ce? intram în război?». Stoenescu a priceput că spusese prea mult, și a intrat în reticențe...¹⁸.

Să reproducem pasajele cele mai interesante:

„Duminică, 15 iunie. Situație neschimbată... Pe când lumea e în freamăt, augurii tac și ziarele sunt insipide... Din informațiile culese până aseară ar putea să rezulte: 1) că generalul Antonescu s-a înapoiat de la München nu numai încântat, dar «în al noulea cer», expresia e a lui Mareș¹⁹, prietenul lui Antonescu, care a avut prilejul să-l vadă chiar ieri sau alaltăieri... și, 2) că «acțiunea» împotriva Rusiei ar fi amânată cu 8-10 zile, și ar urma să se declanșeze după 20 curent... Întârzierea ar fi datorată faptului că nemții nu sunt încă «gata de atac» cel puțin așa pretind oameni din jurul Legației germane, de obicei bine informați...²⁰

„Marți, 17 iunie. Aflu dintr-un izvor sigur, din anturajul lui Antonescu, știri lămuritoare asupra călătoriei generalului la München și asupra evenimentelor în curs. Deși izvorul

Constantin Argetoianu

este de așa natură încât nu-mi permite să mă îndoiesc de exactitatea informațiilor, nu-mi vine să le cred... Le însemn totuși aci și vom vedea dacă viitorul le va confirma... Antonescu s-a înapoiat de la Hitler, nu numai cu Bucovina și Basarabia în buzunar, dar și cu tot Ardealul afară de o strâmtă zonă la granița de vest, care ar cuprinde orașele Oradea Mare, Careii Mari, Satu Mare și Sighetul Marmăției lăsate ungurilor... Vom primi, în plus, Torontalul sârbesc, în care se va transfera populația românească din Timoc; apoi Pocuția (dincolo de Nistru) (??) și tot dincolo de Nistru, la sud, o bună porțiune din Ucraina... Scriu, și mă întreb dacă sunt treaz!...

Intrarea în acțiune este hotărâtă pentru sfârșitul săptămânii...²¹

Merită arătat și modul în care vede situația un om departe de politică, un neinițiat în secretele zeilor. Scriitorul Mihail Sebastian²² nu

Mihail Sebastian

crede multă vreme în zvonurile legate de izbucnirea unui război germano-sovietic, deși toată lumea îl așteaptă cu înfrigurare:

„Duminică, 1 iunie [1941]

Dar Rusia? E cu puțință un război ruso-german? De trei zile toată lumea îl crede iminent. De ieri suntem aici, în București, în atmosferă de mobilizare. Vineri a fost «black-out»²³. Ieri s-a ordonat săpare de șanțuri antiaeriene în fiecare curte, trebuind să fie gata în maximum două săptămâni. Astăzi s-au suprimat o serie de trenuri. Se fac probabil noi deplasări de trupe. E un val de concentrări și rechiziții. În plină perioadă de munci agricole, se iau caii și boii oamenilor. În Moldova cei care vin de acolo (G. M. Cantacuzino, de ex.) povestesc că regiunea Prutului este în mod vizibil zonă de război. În tramvaie, pe stradă, în restaurante se vorbește despre război, război, război. Politic judecând, este neprobabil. Dar starea de fapt e incontestabilă. Să fie din nou un mare bluff?

Dar punerea în scenă ar fi prea costisitoare și în fond inutilă.”²⁴

„Luni, 2 iunie [1941]

Război, război, război... Nu se vorbește decât despre asta. Fiecare om întâlnit are să-ți dea o informație în plus: Armata IV și V sunt mobilizate, administrațiile financiare din Moldova sunt refugiate în Oltenia, mobilizarea generală va fi decretată în ziua de 5... Nu știi ce să crezi, cum să verifici, pe cine să întrebi. Începe panica și totul scapă de sub controlul judecății moderate... (ce se va întâmpla oare cu noi, evreei? Care va fi situația noastră militară în caz de mobilizare generală?)”²⁵

„Miercuri, 11 iunie [1941]

Aseară, la Alice, sună telefonul. Cineva care comunică din partea colonelului Lovinescu că s-a fixat data ofensivei asupra Basarabiei: 20 iunie.”²⁶

„Joi, 12 iunie [1941]

Mai mult decât ieri, mai mult decât ori-când, toată lumea crede în război. Aseară am auzit de câteva ori, din câteva locuri: «...astă-noapte expiră ultimatumul». Era lume care aștepta un bombardament pentru noaptea trecută... Generalul Antonescu e de ieri în Germania. Întrevederi cu Ribbentrop și Hitler. S-ar părea că se iau deciziuni ultime.

– Tot nu crezi ? tot nu crezi ? – mă întreba azi-dimineață Eugen Ionescu²⁷, descompus de panică.

Se fac pe stradă arestări de evrei care, se zice – vor fi trimiși în lagăre. Nu știu după ce criteriu. Am văzut și eu pe Lipscani, între baionete, o coloană întreagă de oameni de tot soiul, cei mai mulți bine îmbrăcați.²⁸

„Joi, 19 iunie [1941]

Carandino, venind de la *Curentul*, îmi spune că după toate probabilitățile războiul va izbucni la noapte. [...]

Pippidi²⁹, la telefon îmi spune că războiul va începe mâine dimineață, dacă va înceta ploaia. Doctorul Weber știe cu precizie că toate ministerele au alcătuit liste de funcționari care urmează să fie numiți în Basarabia. Tot el știe că generalul a decis să intre în Chișinău în ziua de 27 iunie, când se împlinește un an de la pierderea provinciei. Aristide îmi povestește că toate fabricile (inclusiv fabrica lui de hârtie – deci informația e sigură și faptul riguros exact) au primit instrucțiuni să-și pregătească rezervele necesare pentru a fi duse și distribuite în Basarabia.³⁰

„Sâmbătă, 21 iunie [1941]

Telefoanele particulare blocate. Impresie ciudată de primejdie, de izolare, de asediu. Ți se pare că nu mai poți comunica cu nimeni. Autobuzele nu mai merg. Se zice că au fost transformate în automobile-sanitare. Poate mă înșel, de străzile mi se păreau azi mai pustii decât altădată. Adania³¹ îmi spune că Teatrul Național a pus în repetiție piese pentru teatrele din Chișinău și Cernăuți.³²

*

Luna iunie a anului 1941 a fost o lună fierbinte în presa românească.

Încă din 2 iunie (ziua de naștere a lui Ion Antonescu pe stilul vechi) ziarul *Universul* anunța pe prima pagină un comunicat prin care: „Conducătorul Statului e hotărât să stârpească trândăvia”, dar de fapt era o înegală

măsură o amenințare cu sancțiuni drastice la adresa refugiaților din Transilvania și Basarabia care se duceau să primească ajutoare din mai multe locuri: „Toți aceștia, după identificarea lor, care este în curs, vor fi pedepsiți după cum merită.”³³

Duminică 15 iunie, gazeta *Vremea*, consemnează pe un ton laudativ faptul că s-au împlinit 70 de ani de la nașterea savantului Nicolae Iorga. Se publicau articole elogioase și se oferea o listă exhaustivă a tuturor cărților publicate de marele istoric³⁴.

Toată presa se ocupă pe larg de rezultatele recensământului din 6 aprilie 1941. Iată ce scrie ziarul *Universul* la 15 iunie 1941:

„Conducerea lucrărilor recensământului efectuat la 6 Aprilie, comunicându-ne datele provizorii ale rezultatelor preliminarilor... a ținut să precizeze că ele rezultă din totalizarea cifrelor, fără verificarea sistematică a materialului în curs de efectuare.

Populația țării la 6 Aprilie 1941 este, potrivit acestor date, de 13.492.933 suflete. În România întregită aveam aproape 20 milioane locuitori, dar numai pe teritoriul cuprins în fruntariile de azi aveam la 1930, 11.895.711 locuitori, deci un spor de 14% datorit vitalității poporului român și deplasărilor de populație pricinuite mai ales de refugiu... Aproape trei milioane constituie populația orașenească (23%) din care în cele 11 municipii trăiesc 1.876.674 de suflete. Bucureștii au astăzi 999.658 locuitori față de 639.040 câți erau în 1930. [...]

Populația țării trăește în 3.202.604 gospodării și locuște în 2.700.685 clădiri.

Sunt 2.305.708 exploatari agricole din care numai 95.195 lucrează mai mult de 10 ha sau posedă vii, grădini de zarzavat, crescătorii de vite, oi și păsări.

Concluziile arată că România devenind o țară suprapopulată în agricultură și lipsită de deusee pentru brațe de lucru în industrie, se impune o intensificare în primul rând a culturii agricole. Ceea ce nu e greu, pentru că noi în dese rânduri, pe baza cifrelor comparative, am arătat ce se face pe acest teren în alte țări.

Germania produce 27,4 chintale de grâu la hectar, Anglia 25,6, Franța 18,6, Italia 16,1, Bulgaria 15,4, iar România numai 12,5 chintale la hectar.

România produce 10,4 chintale porumb la hectar, pe când Italia 22,6; Danemarca produce 34,2 chintale de orz la hectar, Germania 25,3, Turcia 12,2, iar România 6,6 chintale la hectar...³⁵

Tot ziarul *Universul* din 18 iunie 1941 dă publicității un document extraordinar, „Chemarea Generalului Antonescu către săteni”, în esență o chemare la colectivizare *avant la lettre*:

Mai jos de această proclamație ziarul anunță „Camuflarea luminilor pe tot cuprinsul municipiului București și suburbane: De-aseară s’a revenit la camuflarea completă a luminilor pe întreg cuprinsul Capitalei... Organele de control militare și polițienești ale Capitalei vor sancționa pe loc orice abatere”³⁶.

Tot ziarul *Curentul* anunță la 17 iulie 1941 „Asimilarea cercetașilor din războiul 1916 – 1919 ca ofițeri de rezervă.” În aceeași perioadă e interesantă însemnarea generalului Halder, șeful Marelui Stat Major al Armatei de uscat germane (OKH) din 9 iulie 1941: „The Romanians are fighting surprisingly well”³⁷.

O relatare cu totul specială atrage atenția la fine lunii iulie:

„Festivalul artistic dat de «Corpul luptătorilor» în folosul soldaților de pe front

Eri după amiază la ora 6, «Corpul luptătorilor» a dat un festival artistic în folosul ostașilor în sala Teatrului «Vasile Alecsandri» (Studio)...

După aceste imnuri pe care publicul le-a aplaudat frenetic, manifestând pentru puterile Axei, a luat cuvântul d. G. I. Rădulescu, comandantul Corpul luptătorilor.

Ce este «Corpul luptătorilor»?

În cuvântarea sa d. ing. Rădulescu a arătat că actualul «Corp al luptătorilor», care numără 600 de mii de oameni în toată țara, este format din foști combatanți și din urmași ai lor, acei care în războiul cel mare au sângerat pentru întregirea patriei. Ei nu au așteptat nimic de la patrie pentru jertfa lor. Și acum când un nou război a început, când hotarele trebuiesc din nou întregite și asigurate contra năvălitorilor, foștii luptători, din propriul lor îndemn s’au readunat pentru a se pune la dispoziția țării.

Unii luptă pe front, alții la serviciile armatei, alții formează armata din interior a țării. În acest corp au venit oameni din toate fostele partide politice, înfrățindu-se acum definitiv

sub un singur steag, steagul tricolor al Regelui și al Conducătorului.

Dar nu numai bărbați: 12 mii de femei, având ca președintă pe d-na Maria general Antonescu s’au înrolat în această armată de interior, și fiecare după putință ajută la desrobirea patriei. Prin străduința acestor femei vor lua în curând ființă încă trei spitale, din cele mai moderne utilate, în care își vor găsi alinare sute de răniți eroi.

Corpul luptătorilor se gândește în primul rând la acei care și-au dat viața pentru patrie. În amintirea lor, pe cara Țara o va cinsti veșnic, publicul, emoționat până la lacrimi, păstrează un moment de reculegere.

În încheiere d. ing. Ionescu (sic!) a urat viață lungă și glorie M. S. Regelui, Conducătorului, marelui Fuehrer al Germaniei, Adolf Hitler, Ducelui Mussolini și armatelor lor. Pentru fiecare publicul a aplaudat frenetic, dând gestului lor caracterul unei adevărate manifestații patriotice”³⁸.

Această relatare ne face să gândim la faptul că exista o lege internațională a statelor europene adoptată în 1870 la Geneva privitoare la statutul veteranilor de război. Conform acelei legi veteran era orice supraviețuitor al unui război din momentul în care se împlineau 25 de ani de la ziua în care se declarase mobilizarea. Cercetând presa românească din lunile iulie – august 1938 am constatat că nu a existat nicio referire atunci la faptul că se împliniseră 25 de ani de la declararea mobilizării pentru participarea armatei române la războiul balcanic din 1913. Dacă reținerile oficiale le putem înțelege prin faptul că la sfârșitul lunii iulie 1938 Bulgaria a fost cooptată ca membru al Înțelegerii Balcanice – pentru a beneficia de egalitatea înarmărilor, după cum a consemnat atunci Nicolae Iorga – este totuși straniu faptul că nu există nicio referire la acel eveniment extraordinar din istoria României în însemnările memorialistice din vara lui 1938 ale lui Nicolae Iorga, Constantin Argetoianu, regele Carol al II-lea sau Ioan Hudiță.

La 27 august 1941 se împlineau 25 de ani de la ziua în care, în 1916, România declarase război Austro-Ungariei și intrase în războiul de Întregire Națională. Cum nici acest eveniment nu se putea consemna în vreun fel decât prin comemorarea în zilele de 18-20 iulie a

decesului Reginei Maria și a regelui Ferdinand, „eroi ai războiului de întregire”, înțelegem că formarea aceluia „Corp al luptătorilor”, pus sub conducerea unei personalități obscure, era singura modalitate găsită de autoritățile românești de a se referi la cei care ar fi trebuit să primească statutul de veterani ai războiului de Întregire.

La 2 august ziarele publicau „Decretul lege pentru statutul urmașilor celor morți sau dispăruți în război, invalizilor și accidentaților de război și urmașilor acestora.”, evident cu mai multe drepturi decât se prevăzuse celor din războiul de Întregire.

Tot în acele zile aflăm că justiția și-a rostit în cele din urmă cuvântul în privința celor care s-au făcut vinovați de crimele din vremea rebeliunii legionare de la 21 – 23 ianuarie 1941:

„Dela tribunalul militar

Tribunalul Militar al Capitalei a judecat – în ședința de la 29 Iulie – 58 de persoane implicate în rebeliunea de la 21 – 23 Ianuarie, pronunțând 43 de sentințe de condamnare și 15 achitări.³⁹

La 7 august se publică statutul evreilor români apți de serviciu militar:

„Înscrierea evreilor la Cercul de recrutare în registrele speciale.

În conformitate cu Regulamentul asupra Decretului Lege relativ la Statutul Militar al evreilor, publicat în Monitorul Oficial Nr. 164 din 14 Iulie 1941; urmând ca fiecare evreu, în vârstă de 18 – 30 ani să aibă viza Cercului de Recrutare de pe teritoriul unde domiciliază:

– Se face cunoscut tuturor evreilor cu domiciliul în Municipiul București că trebuie să se prezinte la Cercul de Recrutare București în Strada Sf. Ioan Nou Nr. 45, în zilele arătate mai jos, pentru a fi înscrisi în registrele speciale și a li se face vizele prescrise de regulament.

În ziua de 7 și 8 August evreii al căror nume de familie începe cu literile A și B;... 2 și 3 Octombrie X, Y și Z.

Odată cu prezentarea vor aduce și următoarele acte:

– Buletinul de înscriere dela Biroul Populației;

– Acte relative la starea civilă (act de naștere-căsătorie);

– Actul de studii și profesiunea;

– Acte militare (Livret, Certificat de dispensă, reformă, etc.)

– Acte privitoare la averea sa personală și a părinților săi;

– Cei care nu vor avea viza de prezentare la Cerc, după data de 8 Octombrie 1941, vor fi arestați de către organele de control ale Comandurii și Prefecturii Poliției Capitalei ca infractori și trimiși în judecata instanțelor militare.

Evreii care în termenul arătat mai sus sunt la muncă de folos obștesc se vor prezenta la terminarea ei⁴⁰.

În aceeași perioadă se precizează regimul evreilor din Bucovina care precizează obligația acestora de a purta steaua galbenă, despre care știm însă că nu se va respecta; cel mai important era însă faptul că liber profesioniștilor (medici, dentiști, avocați, ingineri etc.) nu li se interzicea practicarea profesiilor respective și în plus nu li se aplicau niciun fel de restricții privind cumpărarea de alimente sau spațiile de locuit, având același statut ca al evreilor din restul țării⁴¹.

În luna august, presa din România a relatat despre luptele purtate de armata română la est de Nistru ca despre o continuare firească a eliberării Basarabiei și Bucovinei de nord și anunțând faptul că, la 21 august, generalul Ion Antonescu, la Sinaia, a fost avansat la gradul de mareșal și a fost decorat cu ordinul „Mihai Viteazul” cl. I.

În concluzie, se poate spune că starea de spirit a opiniei publice nu a fost deloc favorabilă deciziei pe care Ion Antonescu a luat-o singur de a angaja România în război alături de Germania împotriva colosului sovietic, iar măsura pe care generalul a încercat să o ia în favoarea țărănimii prin finanțarea obștilor sătești ce urmau a se crea nu putea avea rezultate care să schimbe soarta țaranilor. Remarcabil este însă faptul că declanșarea războiului nu a determinat adoptarea vreunor măsuri clare de limitare a consumului de alimente sau a spațiilor de locuit nici în ceea ce îi privește pe cetățenii români și nici pe evrei. Cu toate acestea nimeni nu putea privi spre viitor cu încredere.

NOTE

¹ De menționat că în afară de România, niciuna dintre țările aliate Germaniei nu a participat la atacarea URSS în ziua de 22 iunie 1941. Toate celelalte

au declarat război URSS și au trecut la operațiuni militare în zilele următoare: Italia la 23 iunie, Finlanda la 25 iunie, Ungaria, la 27 iunie. Unitățile militare formate ad-hoc în Spania, Slovacia, Franța, Belgia și Olanda și trimise la luptă împotriva URSS nu au angajat declarații formale de război ale țărilor respective. De asemenea, dintre aliatele Germaniei, România a angajat cele mai numeroase efective umane: 325.685 militari în prima zi plus 207 avioane, în total, în decursul celor trei ani, conform publicațiilor existente, efectivele au atins cifra de 911.193 militari (27.480 ofițeri, 21.824 subofițeri și 861889 trupă), dintre care s-au pierdut 71.585 de morți, 243.622 răniți și bolnavi și 309.533 de dispăruți, în total 624.740 de militari, așadar mai mult decât ceilalți aliați ai Germaniei luați la un loc.

² Andreas Hillgruber, *Hitler, Regele Carol și mareșalul Antonescu. Relațiile româno-germane 1938-1944*, Editura Humanitas, București, 1994, pp. 150-151.

³ Vezi textul în Franz Halder, *Jurnal 1939 – 1942*, Editura Elit, Iași, f. a., pag. 284: „Gehlen raportează despre observațiile făcute în urma turului din România... Armata română nu poate fi privită ca o armată în adevăratul sens al cuvântului.” De menționat că pe coperta IV a volumului editorii arată că ceea ce au publicat ei reprezintă o sinteză din însemnările scrise de Halder care sunt mult mai ample.

⁴ Andreas Hillgruber, op. cit., pp. 164-167.

⁵ Așadar, Hitler era dispus să treacă sub tăcere faptul că în realitate generalul Antonescu subordonează armatele române comandamentului suprem german.

⁶ *Antonescu-Hitler. Corespondență și întâlniri inedite. 1940 – 1944*, ediție alcătuită de Vasile Arimia, Ion Ardeleanu, Ștefan Lache, Editura Cozia, București, 1991, vol. 1, doc. Nr. 15, pag. 102-103.

⁷ Ion Hudiță (1896-1976) a fost un istoric, profesor universitar și om politic român, membru marcant al Partidului Național Țărănesc, cunoscut pentru amplele sale memorii care cuprind perioada 1938-1947.

⁸ Ioan Hudiță, *Jurnal politic*, vol. III 9 februarie – 21 iunie 1941, Institutul European, Iași, 2002, pag. 39.

⁹ Nicolae Lupu (1876–1947) a fost un politician român, de profesie medic, activ în Partidul Țărănesc, la vremea respectivă ministru de Interne în guvernul condus de Alexandru Vaida-Voevod (27 decembrie 1919 – 12 martie 1920). Ulterior membru în conducerea Partidului Național-Țărănesc. S-a separat de PNTȚ în două rânduri, constituind mai întâi în 1927 o aripă dizidentă de stânga, iar apoi în 1946 când a creat Partidul Țărănesc Democrat, formațiune care s-a coalizat cu Partidul Comunist din România.

¹⁰ Ibidem, pp. 90-91.

¹¹ Ibidem, pp. 140-195.

¹² Ion Lugoșianu (1890 – 1957), om politic și diplomat, ministru de mai multe ori în perioada interbelică, ministru plenipotențiar la Roma (1 iulie 1933 – 15 noiembrie 1937), codirector al ziarului *Universul* din 1938. Arestat la 16 august 1949, condamnat la muncă silnică pe viață, a decedat în penitenciarul de la Râmnicu Sărat.

¹³ Declarația de război a Germaniei a fost comunicată la Moscova de ambasadorul Schulenburg ministrului de Externe, V. M. Molotov, la ora 2 dimineața, iar germanii și românii au declanșat operațiunile militare la ora 3.15.

¹⁴ Ioan Hudiță, *Jurnal politic...* pag. 197-199.

¹⁵ Constantin Argetoianu (1871-1955), om politic român, care și-a început cariera în Liga Populului a lui Al. Averescu, fiind ministru în guvernarile generalului din anii 1918 și 1920-1921, apoi în Partidul Național Român (1925-1926), apoi în Partidul Național Liberal (1927-1930), va fi ministru de Finanțe în guvernul condus de Nicolae Iorga (aprilie 1931 – mai 1932), și-a înființat un partid propriu, Uniunea Agrară, în iunie 1932; susținător al regimului de autoritate monarhică al regelui Carol al II-lea, prim-ministru (28 septembrie – 23 noiembrie 1939). Arestat de regimul comunist în noaptea de 5/6 mai 1950, a încetat din viață în închisoarea de la Sighet. Celebru memorialist.

¹⁶ Nicolae Scarlat Stoenescu (n. 21 februarie 1890, Craiova – d. 2 martie 1959, colonia de muncă Culmea) a fost un general român, creatorul primei divizii blindate românești și om politic – ministru de finanțe în guvernul Ion Antonescu (27 ianuarie 1941 – 2 noiembrie 1942). De la 7 iunie 1938 a comandat Brigada 4 artilerie. La 27 februarie 1939 a fost avansat la gradul de general de brigadă și numit la 1 iulie 1939 comandantul Brigăzii 1 fortificații. După ce în 1940 a îndeplinit funcția de secretar general al Ministerului Apărării Naționale, la 10 ianuarie 1941 a fost numit prin Înalt Decret comandantul diviziei 1 blindate.

¹⁷ „Îl luase gura pe dinainte” în limba germană.

¹⁸ Constantin Argetoianu, *Însemnări zilnice*, ediție îngrijită de Stelian Neagoe, vol. IX, 21 aprilie – 31 decembrie 1941, Editura Machiavelli, București, 2008 pag. 90-91.

¹⁹ Nicolae Mareș (1887- ?), inginer, ministru secretar de stat la Agricultură în guvernarea lui Ion Antonescu, condamnat la 10 ani de detenție la procesul din 1946.

²⁰ Ibidem, pp. 127-128.

²¹ Ibidem, pp. 140-143.

²² Mihail Sebastian (1907-1945) scriitor, jurnalist și dramaturg roman de origine evreiască, cunoscut pentru piesele sale de teatru care se joacă și astăzi.

²³ Exercițiu de camuflare a luminilor.

²⁴ Mihail Sebastian, *op. cit.*, pag. 339-340.

²⁵ Mihail Sebastian, *op. cit.*, pag. 340.

²⁶ Mihail Sebastian, *op. cit.*, pag. 343.

²⁷ Eugen Ionescu (1909-1994), celebru scriitor român de limbă franceză, s-a stabilit la Paris inițial ca atașat cultural la legația României din Paris în 1942, prin bunăvoința vice-premierului Mihai Antonescu de a salva mai mulți intelectuali români, trimițându-i să lucreze în diplomație în țările de care erau legați sufletește.

²⁸ Mihail Sebastian, *op. cit.*, pag. 344.

²⁹ Dionisie M. Pippidi (1905-1993), arheolog, epigrafist, istoric al antichității greco-romane, membru titular al Academiei Române. În 1943 s-a căsătorit cu Liliana Iorga, una din fiicele lui Nicolae Iorga, fiul lor este istoricul Andrei Pippidi.

³⁰ Mihail Sebastian, *op. cit.*, pag. 348.

³¹ Alf Adania, scriitor și traducător.

³² Mihail Sebastian, *op. cit.*, pag. 348.

³³ *Universul*, anul 58, nr. 146, Luni, 2 Iunie 1941, pag. 1.

³⁴ *Vremea*, Anul XIII, No. 605, Duminică 15 Iunie 1941.

³⁵ O situație aproape identică în datele de la 1920, așadar transformarea dorită era practic irealizabilă.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ http://militera.lib.ru/db/0/pdf/halder_eng6.pdf, War Journal of Franz Halder, Historical Division SSUSA, vol. VI, pag. 214.

³⁸ *Curentul*, Anul XIV No 4831, Marți, 29 Iulie 1941.

³⁹ *Curentul*, Anul XIV No 4834, Vineri 1 August 1941.

⁴⁰ *Curentul*, Anul XIV No 4839, Miercuri 7 August 1941 pag. 3,

⁴¹ *Curentul*, Anul XIV No 4840, Joi 7 August 1941 pag. 3.

“THE ENEMY TOO FIGHTS HEROICALLY
AND WITH DEDICATION.”
THE BORDER BATTLES IN THE SOUTHERN
SECTOR OF THE EASTERN FRONT,
22 JUNE TO 2 JULY 1941

ROMAN TÖPPEL *

Abstract

On 22 June 1941, the Wehrmacht invaded the Soviet Union. Although the most important strategic targets were situated in the south of the USSR, the Army High Command believed that the campaign would be decided by the conquest of Moscow. Therefore, the focal point of the German attack was in the central sector of the Eastern Front. In the southern sector, however, the Red Army had gathered its strongest forces and offered particularly tenacious resistance. Despite heavy losses, the Soviet soldiers were able to considerably delay the offensive of Army Group South already in the border battles and thus thwart the German operational plans already in the first days of the campaign. Therefore, the border battles in the southern sector of the Eastern Front contributed significantly to the failure of Operation ‘Barbarossa’ and ultimately to the German defeat on the Eastern Front.

Keywords: *Operation Barbarossa, Wehrmacht, Soviet Union, Eastern Front, Army Group South, Border Battles, Red Army, Tank Battle, Dubno, Kiev Special Military District*

On 16 June 1941, six days before the start of Operation ‘Barbarossa’, German Propaganda Minister Joseph Goebbels wrote in his diary about the upcoming campaign against the Soviet Union: “The Führer estimates the action will take about 4 months, I estimate much less. Bolshevism will collapse like a house of cards.”¹

The Chief of the Army General Staff, Colonel General Franz Halder, believed that the campaign’s most important strategic objective was the Soviet capital; if Moscow fell, Soviet resistance would also collapse.² Therefore, with Hitler’s agreement, Halder placed the focal point of Operation ‘Barbarossa’ on the central sector of the front.

* Historian, Munich, Germany.

This was a strange decision, because 129 years earlier Napoleon Bonaparte had also assumed that the conquest of Moscow would end his Russian campaign victoriously, and every general staff officer knew that this had been a fatal miscalculation. Furthermore, the Military Geographical Department of the Army General Staff had already emphasised on 10 August 1940 that the most valuable part of the Soviet Union was the Ukraine, due to its industrial and agricultural wealth.³ Accordingly, the Red Army had gathered its strongest military forces in the Ukraine: The Kiev Special Military District was not only better equipped materially than all other military districts of the Soviet Union, it was also considered the elite cadre school of the Red Army.⁴

Fatal Underestimation

The Germans were aware that the Soviets had concentrated their strongest forces in Ukraine.⁵ But they believed that the formations of their own Army Group South (Field Marshal Gerd von Rundstedt) were strong enough to deal with the enemy quickly. About one million soldiers of the Wehrmacht were ready to attack the Soviet Union in the southern sector of the Eastern Front. They had 12,260 guns and mortars and 960 tanks and self-propelled guns.⁶ Five panzer divisions belonging to Panzer Group 1 (Colonel General Ewald von Kleist) were chosen to spearhead the attack.

The Foreign Armies East Department of the Army General Staff estimated that the Red Army had three tank divisions available in the Kiev Special Military District. However, Army Group South attacked another military district, namely the southernmost of all military districts near the border: the Odessa Military District. For both Soviet military districts, the Foreign Armies East Department calculated a total of 56 enemy rifle and eleven cavalry divisions.⁷ This estimate was significantly higher than the actual numbers. In reality, the Red Army had assembled only 45 rifle and mountain rifle divisions and five cavalry divisions in the Kiev and Odessa Military Districts. With a total of about 1.25 million Red Army soldiers in the southern border military districts, the Soviets had only relatively small personnel superiority over Army Group South.⁸

Eastern Front in 1941

The 12,260 guns and mortars of Army Group South were confronting almost twice as many guns and mortars in the two Soviet military districts, namely 23,575.⁹ With regard to the tank forces, the ratio was even worse. Instead of the five tank divisions that the Foreign Armies East Department was anticipating, the Red Army had 16 tank divisions in the Kiev Special Military District alone. Four additional divisions were positioned in the Odessa Military District.¹⁰ Including the reserves that the Soviet High Command still had deployed near Kiev, the 960 tanks and self-propelled guns of Army Group South were facing almost 7,550 Soviet tanks.¹¹

But it was not only the almost eightfold numerical superiority of the Soviet tank forces that was a nasty surprise for the Germans. The soldiers of the Wehrmacht had no idea that the Red Army now had tank types that were superior to all of the Wehrmacht's combat vehicles in terms of firepower, armour protection and mobility.¹² The introduction of the medium tank T-34 and the heavy models KV-1 and KV-2 had remained hidden from German

military intelligence.¹³ The tank units of the Kiev Special Military District alone had 774 T-34s and KVs.¹⁴

In addition, the attack sector of Army Group South included parts of the so-called Molotov Line, which were already advanced.¹⁵ This Soviet counterpart to the famous French Maginot Line was intended to secure the new Soviet western border. However, in June 1941 it was still under construction and only partially operational.¹⁶ Nevertheless, after crossing the border, the Germans were surprised at how well constructed the Soviet bunkers were – and how difficult they were to knock out.¹⁷

Waiting at River Pruth

Rundstedt's Army Group South had the task of advancing to the Dnieper as quickly as possible. The main thrust was led by Panzer Group Kleist, via Shitomir in the direction of Kiev. It was followed by the 6th Army in the same attack sector to cover it. As soon as Kleist's tanks reached the Kiev area, they were to advance southeast along the Dnieper and cut off the Soviet armies withdrawing from Galicia and Western Ukraine west of the Dnieper. At the same time, south of Panzer Group Kleist, the 17th and the 11th Armies had to advance into the Donets Basin in order to tie up the Soviet forces head-on and prevent them from rapidly retreating to the Dnieper. The Germans expected strong resistance at the Dnieper only, especially in the Kiev area.¹⁸

The attack's first objective was to break through the Red Army's border positions and to gain operational freedom of movement for Panzer Group Kleist. This task initially fell to the infantry divisions of Panzer Group Kleist as well as the 6th and the 17th Armies. The 11th Army, on the other hand, which was to advance from Romania into the Ukraine, initially had a merely defensive mission: Romania was extremely important for German war economy because of its oil wells. Of course, the Soviets knew this too. Therefore, the Foreign Armies East Department did not rule out the possibility that the Red Army would launch local counteroffensives at the lower reaches of the Pruth.¹⁹ In order to be armed against such offensives and at the same time to tie down the Soviet forces on the Pruth, the 11th Army

was ordered not to start the offensive until the forces of the Odessa Military District had begun retreating to the Dnieper.

The same applied to the Romanian armed forces. Romania had mobilised a total of about 686,000 soldiers on the eve of Operation Barbarossa. Almost 326,000 of them were ready to take part in the campaign against the Soviet Union.²⁰ Thus, from all the German Reich's allies, Romania provided the most troops.²¹ General Ion Antonescu, the Romanian Leader, insisted "that all Romanian troops be deployed under German command without any consideration. Incompetent leaders have to be removed. In particular, he asked for the Romanian armoured division to be deployed for the attack."²²

However, the Romanian troops were only marginally involved in the border battles. Until the beginning of July, their activity was essentially limited to forming bridgeheads across the Pruth together with units of the German 11th Army and defending them against Soviet counterattacks.²³

Fatal Delay

Due to the poor infrastructure in the Soviet Union, there were only a few roads on which a rapid advance of strong armoured and motorised forces to the east was possible. For the advance of Panzer Group Kleist, the High Command of Army Group South had earmarked three so-called Panzer Roads. After the tactical breakthrough through the Soviet border positions, each of the three motorised army corps of Panzer Group Kleist was assigned one of these Panzer Roads at its disposal for its unhindered advance.²⁴ Panzer Road North ran from Vladymyr-Volynskiy, via Lutsk, Rovno and Zhytomyr, to Kiev, and the III Motorised Army Corps was to take it. Panzer Road Centre began at Sokal and led via Dubno, Ostrog and Berditchev, to Belaya Tserkov. It was assigned to the XXXVIII Motorised Army Corps. Panzer Road South, which was intended for the XIV Motorised Army Corps, started at Rava-Ruskaya and ran via Tarnopol to Proskurov. The operational success of Army Group South depended to a large extent on the tactical success of clearing the three Panzer Roads as quickly as possible. For on these

roads the panzer divisions were to initiate the overtaking pursuit of the enemy.

In the early morning of 22 June 1941, it initially looked as if everything would go according to plan. Admittedly, the Red Army soldiers put up fierce resistance in the bunkers of the Molotov Line and inflicted quite heavy losses on some of the German infantry divisions.²⁵ But overall, the resistance was less than expected, and three hours after the attack started, the High Command of the 6th Army judged: "The overall picture of the situation indicates that the enemy is surprised after all."²⁶

In the belief that the tactical breakthrough through the border positions had already been achieved, Panzer Group Kleist ordered the panzer divisions of the III and the XXXXVIII Motorised Army Corps to begin their operational advance on the central and northern Panzer Roads in the morning.²⁷ In the afternoon, however, Soviet resistance stiffened at Panzer Road North west of Vladymyr-Volynskiy, and the infantry divisions of the III Motorised Army Corps were no longer able to advance.²⁸ In addition, Soviet rifle and tank units counterattacked, putting the German 298th Infantry Division in a tight spot.²⁹ The panzer forces of the III Motorised Army Corps therefore had to refrain from their operational advance to the east and intervene in the defensive fighting near Vladymyr-Volynskiy first.³⁰

Crisis at Rava-Ruskaya

As in the attack sector of Panzer Group Kleist and the 6th Army, the Red Army seemed to be completely surprised by the Wehrmacht's attack west and northwest of Lvov on the morning of 22 June 1941. The formations of the German 17th Army initially met hardly any resistance.³¹ Therefore, the German commanders hoped that it would already be possible in the afternoon to deploy the tanks of the XIV Motorised Army Corps, which belonged to Panzer Group Kleist, for the operational advance.³²

The point of main effort of the 17th Army's offensive was the attack sector of the IV Army Corps. The latter had the task of capturing the town of Rava-Ruskaya, which lies about 50 kilometres northwest of Lvov. By seizing the important cornerstone of Rava-Ruskaya, the

IV Army Corps was to open at the same time Panzer Road South for the advance of the XIV Motorised Army Corps.

A few hours after the attack began, however, the Soviet defenders had overcome the shock of the German assault. The war diary of the 262nd Infantry Division, which advanced along Panzer Road South on Rava-Ruskaya, noted: "The enemy is holding on at all spots reached so far by the division and is offering fierce resistance."³³

In the afternoon, Soviet units counterattacked northwest of Rava-Ruskaya with tank support and broke through the lines of the 262nd Infantry Division. The German soldiers panicked and retreated to the north. This created a wide gap between the 262nd and the neighbouring 24th Infantry Division, which a division previously held in reserve had to close immediately.³⁴ Although the Red Army did not exploit this tactical success further, the IV Army Corps failed to take Rava-Ruskaya that day, as well as to open Panzer Road South.

Tank Battle of Dubno

By the morning of 23 June, it was already clear that the hoped-for operational approach of Army Group South had failed. Its formations had not succeeded in quickly breaking through the Soviet border positions and deploying the tanks in pursuit of the retreating enemy before the Red Army could concentrate its forces for counterattacks near the border. The war diary of the 6th Army recorded a telephone conversation between the Army Commander-in-Chief, Field Marshal Walter von Reichenau, and the Chief of the General Staff of Army Group South stating: "The enemy stands fast and counterattacks everywhere. Therefore, the border battle must be fought to an end first, and panzer formations must also be deployed if necessary."³⁵

On the same day, major German and Soviet armoured units clashed for the first time. At Radekhov, a traffic junction about 30 kilometres east of the German-Soviet border, parts of the Soviet 10th Tank Division counterattacked and ran into the German 11th Panzer Division (XXXXVIII Motorised Army Corps).³⁶ Among the Soviet tanks were several T-34s, against which the German tanks could

Panzer III in the Ukraine

do little. However, the vanguard of the 11th Panzer Division was supported by an anti-aircraft unit with 88 mm guns. Therefore, the Germans were able to repel all Soviet counterattacks and knock out 46 Soviet tanks in the course of the day.³⁷

While the tank battle at Radekhov was still in progress, some units of the 11th Panzer Division advanced further east and reached Berestechko, about 30 kilometres east of Radekhov. Thus, on the second day of the attack, on Panzer Road Centre the German attacking spearhead stood about 60 kilometres deep in enemy territory. The High Command of Army Group South therefore hoped that the rapid advance to the Dnieper would succeed after all.

The Soviet counterattack at Radekhov, however, was only the prelude to a massive tank battle that raged in the following days in the “bloody triangle” of the towns of Lutsk, Rovno and Brody. The fiercest fighting took place near Dubno, which is why the Germans called the tank clashes in the “bloody triangle” the Tank Battle of Dubno. It was not the largest tank battle of the Second World War, as some authors have claimed³⁸, but with regard to the quantity of tanks deployed, there were indeed few battles that could compete with Dubno. While 808 tanks and self-propelled guns were available on the German side, the Red Army had 3,298 tanks at its disposal.³⁹

Although many of the Soviet combat vehicles failed due to technical defects and did not

even reach the battlefield, and although the Germans proved to be tactically far superior in the fighting and were able to destroy about 2,000 Soviet tanks without losing more than 100 of their own⁴⁰, the Soviets scored an important success: the German advance along the central and northern Panzer Roads was held up for several days. When the mechanised corps of the Red Army broke off their last counterattacks at Dubno on 2 July and retreated eastwards in accordance with their orders, Panzer Group Kleist had still not gained operational freedom of movement.

No Encirclement at Lvov

One of the reasons why the Soviet counterattacks at Dubno delayed the German advance for so long was the fact that Panzer Group Kleist and the 6th Army had to advance with their southern flank open. The 17th Army's IV Army Corps, the right-hand neighbour of Reichenau's formations, was bogged down for days at Rava-Ruskaya. For the other corps, things initially looked more favourable. The war diary of the 17th Army noted on 24 June: “The army continues to attack on the entire front, with the exception of the far left wing, despite extraordinarily tenacious defence and strong counterattacks. The enemy too fights heroically and with dedication.”⁴¹

On the same day, the Soviet defenders west of Lvov received reinforcements from parts of the 4th Mechanised Corps.⁴² It was command-

ed by Major General Andrey Vlasov, who later became famous for raising the so-called Russian Liberation Army in German captivity. On 25 June 1941, however, Vlasov's corps carried out fierce attacks against the German 17th Army south of Rava-Ruskaya and brought its advance to a halt. The 68th Infantry Division was so exhausted after the strong counterattacks on 25 June that it had to be withdrawn from battle.⁴³

On 26 June, the Soviet forces carried out further counterattacks west of Lvov and seemed to make no attempt to withdraw. The High Command of Army Group South therefore hoped that it would be possible to encircle the Soviet troops in the Lvov area. The same day the order was given in accordance with the Army High Command to turn parts of Panzer Group Kleist to the southeast in the direction of Tarnopol and Proskurov.⁴⁴ In cooperation with the 11th Army, which had to attack northwards from Romania, Kleist's panzer units were to encircle the Soviet armies in Galicia.

But the very next day, the Red Army threw a spanner in the works of the Germans by gradually withdrawing its units from the Lvov area. Frustrated, the Germans had to acknowledge that from their point of view this withdrawal came two to three days too early.⁴⁵ The 11th Army could not begin its offensive before 2 July, and Panzer Group Kleist was tied up at Dubno until then.

Conclusion

It was not until five weeks later that Army Group South succeeded in cutting off considerable Soviet forces at Uman. However, another ten days passed before the encirclement battle there was finally over.⁴⁶ By this time it was already clear that the strategic pendulum would soon swing back.

Contrary to Goebbels' belief, 'Bolshevism' had not collapsed like a house of cards. Hitler's hope of defeating the Soviet Union before the USA could bring its war potential to bear was also not fulfilled. While the forces of the German Army melted away on the Eastern Front and the losses could no longer be replaced, the Soviet Union managed to mobilise enormous quantities of men and war material from September 1941 onwards.⁴⁷

Hitler probably knew that his only chance of winning the war was to crush the Soviet Union as quickly and decisively as planned for Operation 'Barbarossa'. At the very least, the Wehrmacht would have had to conquer the oil wells in the Caucasus as early as 1941 in order to be able to continue the war successfully in the long term.⁴⁸ But the Germans failed to do so and the plan for the campaign against the Soviet Union had come to nothing by autumn 1941. This was not least due to the dogged resistance that the Red Army had put up in the border battles in the southern sector of the Eastern Front.

NOTES

¹ Joseph Goebbels, *Die Tagebücher von Joseph Goebbels*. Edited by Elke Fröhlich, Part I: Aufzeichnungen 1923-1941, Vol. 9: Dezember 1940 – Juli 1941, Munich 1998, p. 377.

² Ernst Klink, *The Military Concept of the War against the Soviet Union*, Part I: Land Warfare, in: *Germany and the Second World War*. Edited by the Militärgeschichtliches Forschungsamt (Research Institute for Military History), Potsdam, Germany, Vol. IV: *The Attack on the Soviet Union*, Oxford 1998, pp. 225-325, here p. 258-9.

³ *Ibid.*, p. 260.

⁴ Aleksei V. Isaev, *Dubno 1941: The Greatest Tank Battle of the Second World War*, Solihull 2017, p. 29.

⁵ Klink, *The Military Concept*, pp. 323-4.

⁶ Nigel Askey, *Operation Barbarossa: the Complete Organisational and Statistical Analysis, and Military Simulation*. Vol. I-III A, Morrisville (NC) 2013-2016, vol. IIIB, s.l. 2020, here vol. IIB, pp. 74-7, 79.

⁷ Klink, *The Military Concept*, p. 323.

⁸ Askey, *Operation Barbarossa*, vol. III A, pp. 603-67.

⁹ *Ibid.*, pp. 646, 667.

¹⁰ *Ibid.*, pp. 474-7.

¹¹ *Ibid.*, vol. IIB, p. 79.

¹² On the reaction of German soldiers to the new Soviet tanks, see Rudolf Steiger, *Panzertaktik im Spiegel deutscher Kriegstagebücher 1939 bis 1941*, Freiburg im Breisgau 1973, pp. 103-113.

¹³ However, the technical unreliability and design flaws of the early T-34 and KV models considerably limited their combat value. See Robert Michulec/Mirosław Zientarzewski, *T-34: Mythical Weapon*, Missisauga (ON) 2007, pp. 5, 126-46;

Boris Kavalerchik, *Once again about the T-34*, in: *The Journal of Slavic Military Studies* 28 (2015), vol. 1, pp. 186-214; idem, *The Tanks of Operation Barbarossa: Soviet versus German Armour on the Eastern Front*, Barnsley 2018, pp. 106-215.

¹⁴ Askey, *Operation Barbarossa*, vol. IIB, p. 79.

¹⁵ Isaev, *Dubno 1941*, p. 40.

¹⁶ Neil Short, *The Stalin and Molotov Lines: Soviet Western Defences 1928-41*, Oxford/New York 2008, pp. 12-5.

¹⁷ General der Pioniere beim Oberkommando der Heeresgruppe Süd, *Anlagen zum Tätigkeitsbericht*, 22.6.-22.7.1941, NARA, T-311/262/357-61; Ewald Klapdor, *Der Ostfeldzug 1941: eine vorprogrammierte Niederlage? Die Panzergruppe 1 zwischen Bug und Don*, Siek 1989, pp. 229-30.

¹⁸ Klink, *The Military Concept*, pp. 546-9.

¹⁹ *Ibid.*, p. 322.

²⁰ Mark Axworthy, *Third Axis, Fourth Ally: Romanian Armed Forces in the European War, 1941-1945*, London 1995, p. 45; Rolf-Dieter Müller, *An der Seite der Wehrmacht: Hitlers ausländische Helfer beim "Kreuzzug gegen den Bolschewismus" 1941-1945*, Berlin 2007, p. 59.

²¹ On the share of other states that participated on the German side in Operation 'Barbarossa', see for example David Stahel (ed.), *Joining Hitler's Crusade: European Nations and the Invasion of the Soviet Union, 1941*, Cambridge 2018, pp. 12, 17-189.

²² Armee-Oberkommando 11, *Kriegstagebuch*, Abteilung Ia, 15.5.1941-31.3.1942, T-312/355/7929108 (entry dated 25 June 1941).

²³ *Ibid.*, f. 7929103-23.

²⁴ A map with the marked Panzer Roads can be found in Generalkommando XXXXVIII. Panzerkorps, *Anlagen zum Kriegstagebuch*, Abteilung Ia, 22.6.-30.6.1941, NARA, T-314/1138/654-5.

²⁵ *Ibid.*, f. 779.

²⁶ Armee-Oberkommando 6, *Kriegstagebuch* Nr. 6, Abteilung Ia, 14.2.-11.7.1941, *Zweitschrift*, NARA, T-312/1455/443.

²⁷ Panzerarmee-Oberkommando 1 (bis 5.10. Pz.Gr. 1), *Kriegstagebuch* Nr. 6, Teil II, *Feldzug in Russland*, 22.6.-31.10.1941, NARA, T-313/3/7226385; Isaev, *Dubno 1941*, p. 53; Klapdor, *Der Ostfeldzug 1941*, pp. 231-2.

²⁸ 44. Infanterie-Division, *Kriegstagebuch* Nr. 7, Abteilung Ia, 22.6.-31.12.1941, NARA, T-315/911/1112-3; 298. Infanterie-Division, *Kriegstagebuch* Nr. 4, Abteilung Ia, 15.5.-29.8.1941, NARA, T-315/1984/888-90; Craig W. H. Luther, *The First Day on the Eastern Front: Germany Invades the Soviet Union, June 22, 1941*, Guilford (CT) 2019, p. 276.

²⁹ Victor J. Kamenir, *The Bloody Triangle: The Defeat of Soviet Armour in the Ukraine, June 1941*, Minneapolis 2008, p. 79; Isaev, *Dubno 1941*, p. 52.

³⁰ Heeresgruppe Süd, *Kriegstagebuch*, Teil II, Bd. 1: 22.6.-15.7.1941, NARA, T-311/260/340-2; Generalkommando III. Armeekorps (mot), *Kriegstagebuch* Nr. 6, Abteilung Ia, 22.6.-23.7.1941, NARA, T-314/182/898; 14. Panzer-Division, *Kriegstagebuch* Nr. 2, Abteilung Ia, 1.5.-15.12.1941, NARA, T-315/656/19.

³¹ Armee-Oberkommando 17, *Kriegstagebuch* Nr. 1, 15.5.-12.12.1941, NARA, T-312/668/8301921-3.

³² Generalkommando IV. Armeekorps, *Kriegstagebuch* Nr. 10, 22.6.-18.7.1941, NARA, T-314/223/979-81.

³³ 262. Infanterie-Division, *Kriegstagebuch* Nr. 2, Abteilung Ia, 15.5.-27.12.1941, NARA, T-315/1828/25.

³⁴ Generalkommando IV. Armeekorps, *Kriegstagebuch* Nr. 10, 22.6.-18.7.1941, NARA, T-314/223/985-93; Luther, *The First Day*, p. 256.

³⁵ Armee-Oberkommando 6, *Kriegstagebuch* Nr. 6, Abteilung Ia, 14.2.-11.7.1941, *Zweitschrift*, NARA, T-312/1455/469.

³⁶ 11. Panzer-Division, *Entwurf zum Kriegstagebuch*, Abteilung Ia, 1.5.-21.10.1941, NARA, T-315/2320/15-6; Kamenir, *The Bloody Triangle*, pp. 139, 144; Isaev, *Dubno 1941*, p. 81.

³⁷ Hans-Joachim von Hopffgarten/Edel-Heinrich Lingenthal, *11th Panzer Division Operations*, in: David M. Glantz (ed.), *The Initial Period of War on the Eastern Front: 22 June - August 1941. Proceedings of the Fourth Art of War Symposium, Garmisch, FRG, October 1987*, London/Portland (OR) 1993, pp. 318-338, hier p. 337; Robert A. Forczyk, *Tank Warfare on the Eastern Front, 1941-1942: Schwerpunkt*, Barnsley 2014, p. 56; Albert H. Ganz, *Ghost Division: The 11th "Gespenster" Panzer Division and the German Armored Force in World War II*, Mechanicsburg (PA) 2016, p. 65.

³⁸ See the critical remarks in Roman Töppel, *Kursk 1943: The Greatest Battle of the Second World War*, Warwick 2018, pp. 179-80.

³⁹ These figures are based on a compilation by the author from various German war diaries and from Jentz, *Panzertruppen*, p. 206; Askey, *Operation Barbarossa*, vol. IIA, pp. 386-412, 458-60, 468, 542, 549; Isaev, *Dubno 1941*, pp. 35-7.

⁴⁰ From 22 June to 5 July 1941, Panzer Group Kleist had to write off 85 tanks as total losses. In addition, there were five to eight command tanks and possibly a few self-propelled guns destroyed.

No exact figures are available for the Soviet side. Panzer Group Kleist reported a total of 2,057 captured Soviet tanks by 11 July 1941. This figure is lower than the estimates of Soviet losses in the literature and therefore fully credible. See Panzerarmee-Oberkommando 1, Abteilung Ia, Anlage 4 zum Kriegstagebuch Nr. 6, Operationssakten, 27.6.-2.7.1941, NARA, T-313/4/7226313; Panzerarmee-Oberkommando 1, Oberquartiermeisterabteilung, Anlage 1 zum Kriegstagebuch, 28.3.-30.10.1941, NARA, T-313/15/7241967; Isaev, Dubno 1941, p. 191.

⁴¹ Armee-Oberkommando 17, Kriegstagebuch Nr. 1, 15.5.-12.12.1941, NARA, T-312/668/8301937.

⁴² Isaev, Dubno 1941, pp. 34-5, 58, 104-6.

⁴³ Heeresgruppe Süd, Kriegstagebuch, Teil II, Bd. 1: 22.6.-15.7.1941, NARA, T-311/260/371;

Armee-Oberkommando 17, Kriegstagebuch Nr. 1, 15.5.-12.12.1941, NARA, T-312/668/8301941-8.

⁴⁴ Heeresgruppe Süd, Kriegstagebuch, Teil II, Bd. 1: 22.6.-15.7.1941, NARA, T-311/260/377-80.

⁴⁵ Karl Wilhelm Thilo, A Perspective from the Army High Command (OKH), in: Glantz (ed.), *The Initial Period*, pp. 290-307, here p. 298.

⁴⁶ See for example Julius Braun, *Enzian und Edelweiß. Die 4. Gebirgs-Division 1940-1945*, Bad Nauheim 1955, pp. 17-23; Hans Steets, *Gebirgsjäger bei Uman. Die Korpsschlacht des XXXIX. Gebirgs-Armee Korps bei Podwysskoje 1941*, Heidelberg 1955, pp. 78-110; Klapdor, *Der Ostfeldzug 1941*, pp. 309-34.

⁴⁷ Walter S. Dunn, *Stalin's Key to Victory: The Rebirth of the Red Army*, Westpoint (CT)/London 2006, p.

⁴⁸ Klink, *The Military Concept*, p. 320.

O ALIANȚĂ SUB SEMNUL CIRCUMSPECȚIEI. PERCEPȚII RECIPROCE ROMÂNŌ- GERMANE ÎN PRAJMA DECLANȘĂRII OPERAȚIUNII BARBAROSSA

MANUEL TĂNESCU *

Abstract

During World War II, when propaganda played a key role in the conflict, the negative features of the enemy were grotesquely exacerbated, coming to embody absolute evil. Equally, the Romanian soldier was full of qualities – courage, honour, spirit of sacrifice, all these noble qualities were found in the Romanian army.

The enemy-own forces ratio is doubled, in a coalition war, as was the Second World War for Romania, by the vision about the Allied troops. They must be as close as possible to their own image, and by August 23, 1944 the German soldier had to appear in official propaganda in positive colours. Highlighting the aspects that would shape a favourable image was a clear concern of the Romanian authorities, who used in extenso some key words: educated, belongs to a superior race, trained with the latest knowledge in the field of military art and strategy, unmatched fighter, respects hierarchies and behave civilized in relations with foreigners.

Keywords: *Romania in WW2, German-Romanian relations, German-Romanian Alliance during WW2.*

Propaganda a jucat un rol important în conflictele și războaiele din zorii epocii moderne – un truism în sensul cel mai clasic al cuvântului. Nu există o definiție ca atare a propagandei. În 1937, Institutul de analiză a propagandei din Statele Unite o definea drept „expresie a opiniilor sau acțiunilor unor indivizi sau grupuri în scopuri determinate, prin manipulare psiho-

logică”. Alți autori sunt excesiv de pragmatici („propaganda este un război dus cu alte mijloace”). Una dintre definițiile „clasice” identifică propaganda drept „o acțiune sistematică exercitată de un grup de oameni, o comunitate sau un guvern pentru impunerea unei reprezentări asupra lumii și a unei anumite viziuni asupra evenimentelor care le este favorabilă”¹.

* Cercetător științific, Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară.

În anii celui de-al Doilea Război Mondial, când propaganda a jucat un rol esențial în conflict, trăsăturile negative ale inamicului au fost exacerbate grotesc, ajungând să întruchipeze răul absolut. În egală măsură, soldatul român era plin de calități – curajul, onoarea, spiritul de sacrificiu, toate aceste însușiri nobile se găseau în armata română.

Raportul inamic-forțe proprii e dublat, într-un război de coaliție, așa cum a fost și al Doilea Război Mondial pentru România, de modalitatea de raportare la trupele aliaților. Ele trebuie să fie cât mai aproape de imaginea proprie, iar până la 23 august 1944 soldatul german trebuia să apară în propaganda oficială în culori pozitive. Evidențierea aspectelor care să contureze o imagine favorabilă a fost o preocupare constată a autorităților române, care au folosit *in extenso* câteva cuvinte cheie: educat, aparține unei rase superioare, instruit cu cele mai noi cunoștințe din domeniul artei și strategiei militare, luptător neîntrecut, respectă ierarhiile și se comportă civilizată în raporturile cu străinii².

O imagine dificil de conturat de către propaganda oficială românească. Memoria Primului Război Mondial, a teutonului însetat de sânge și barbar, adversarul de la Mărăști, Mărășești și Oituz, era încă destul de vie în memoria colectivă. Nu trecuseră decât 20 de ani de la apariția lucrării lui Virgiliu Drăghiceanu, *707 zile sub cultura pumnului german*, care zugrăvise în culori nu tocmai măgulitoare ocupația din anii Primului Război Mondial³. O notă a Serviciului de Informații român informa conducerea superioară a statului, la 13 februarie 1941, că „armata română ar fi împărțită în două tabere, în ceea ce privește sentimentele față de trupele germane din România (...). O altă parte, mai puțin numeroasă, consideră trupele germane ca o armată inamică, manifestându-și aceste sentimente chiar prin eludarea semnelor exterioare de politețe față de ofițerii germani...”⁴. Starea de lucruri era generală, ministrul Apărării Naționale fiind nevoit să interzică, printr-un ordin special, „cu desăvârșire tuturor ostașilor, de a repeta sau colporta de acum înainte glumele de prost gust brodate pe evenimente războinice ce au provocat unui aliat faze de un trecător succes”⁵.

Așa cum precizează istoricul Mioara Anton, raporturile de propagandă dintre

România și Germania au avut la bază o singură constantă: dorința autorităților din cele două țări de a cointeresa un spațiu public ostil. Firește, motivațiile erau diferite. În spațiul german, România era percepută ca o beneficiară a Tratatului de la Versailles, în timp ce imaginea Germaniei în cadrul societății românești, deja afectată, cum precizăm, de memoria primei conflagrații mondiale, se deteriorase considerabil în urma evenimentelor din vara anului 1940. Un prim pas al colaborării în domeniul propagandei a fost semnarea Protocolului adițional secret pe probleme de presă și propagandă odată cu aderarea României la Pactul Tripartit, la 23 noiembrie 1940, act prin care Germania își asigura controlul asupra mijloacelor de informare. Textul protocolului a fost semnat de ministrul german la București, Manfred von Killinger, și de către vicepreședintele Consiliului de Miniștri, Mihai Antonescu. Varianta finală a documentului a fost semnată către sfârșitul anului 1941, fiind încredințată reprezentantului român la Berlin, Raoul Bossy. Deși protocolul funcționa pe bază de reciprocitate, România continua să ocupe un spațiu restrâns în presa din Reich. Prin comparație, presa din România acorda spații largi problemelor care interesau Germania. În bună măsură, această situație se datora lipsei de inițiativă a autorităților române. În martie 1941, Nichifor Crainic arăta că „ei [germanii n.n.] au luat inițiativa de apropiere pe teren cultural de noi. Chiar ei cer să-i introducem în diferite laturi ale vieții noastre românești. [...] Am pus să se scrie o scurtă istorie a românilor, care se traduce în nemțește și va fi folosită de soldații germani în România”⁶.

La 12 octombrie 1940 sosea în gara Mogoșoaia eșalonul superior al Misiunii Militare Germane. În decembrie 1940, efectivele germane pe teritoriul României totalizau la Armata de Uscat 18 629 militari, în timp ce aviația militară însuma 6 307⁷. Autoritățile române cu atribuții în domeniul culegerii de informații și propagandei au monitorizat cu atenție relațiile româno-germane prin prisma interacțiunii militarilor germani cu populația civilă și cu membrii minorității germane. Într-un raport întocmit de Secția II din Marele Stat Major, referitor la starea de spirit în armată în legătură cu prezența trupelor germane în România în perioada 10 octombrie – 31

decembrie 1941, erau evidențiate problemele majore cu care se confruntau autoritățile militare române în relația cu proaspătul aliat. În primul rând, erau accentuate diferențele ce țineau de posibilitățile financiare. „Ostașii germani, primind solda în mărci, au o putere de cumpărare mai mare față de leul nostru pe piață, cu posibilități mai mari de satisfacerea nevoilor de trai. Condițiile civilizate de care se bucură soldații germani, din punct de vedere: echipament (având ținute speciale pentru corvoadă, instrucție și sport), repaus rațional, cazare confortabilă și igienă, influențează într-o măsură apreciabilă starea de spirit a trupei noastre”⁸. Militarii români din Divizia 4 infanterie comentau că „soldații germani au 1000 de lei soldă de lună și familiile lor primesc 8000 de lei ajutor lunar, iar cei români numai 2 lei soldă pe zi”. Nu doar ofițerii, ci și subofițerii și soldații germani frecventau doar restaurantele de lux, ceea ce stârnea comentarii negative din partea soldaților și civililor români⁹.

În privința incidentelor între trupele germane și populație, se evidențiază faptul că populația „nu privea cu ochi buni prezența trupelor germane”. Autoritățile române erau nemulțumite că „ostașii germani, veniți în țară, posedă în mare parte aparate de fotografiat și iau fotografii curioase, ca: țigani nomazi, copii goi, etc., pe care apoi le multiplică și dacă le trimit în patrie în scop de propagandă, constituie un act nemăgulitor față de populația română”¹⁰.

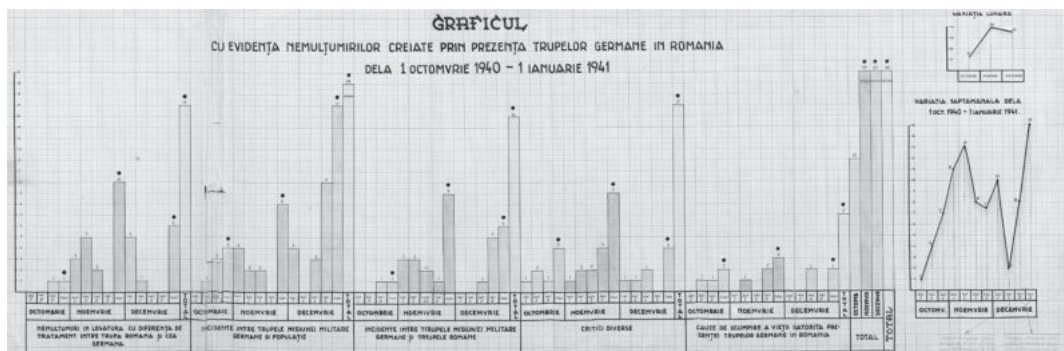
Alte nemulțumiri erau legate de minoritatea etnică germană, aflată în contact permanent cu trupele germane, care „critica armata română și caută a se eschiva de la îndatoririle

militare”. Scumpirea sau chiar lipsa de pe piață a alimentelor din cauza afluirii trupelor germane favoriza nemulțumirea populației și încuraja propaganda comunistă.

Comportamentul militarilor germani, care „acostează pe stradă doamnele din toate condițiile sociale”, provoca o „stare de spirit nefavorabilă trupelor germane”. La fel se întâmpla cu accidente provocate de automobile conduse de militari germani, care se soldau inclusiv cu pierderi de vieți omenești¹¹, șoferii conducând cu viteză și fără respectarea regulilor de circulație. O altă nemulțumire o provocau scandalurile din localuri, militarii germani fiind, de cele mai multe ori, în stare de ebrietate. În unul dintre aceste incidente, subofițerul german implicat încerca să convingă pe toată lumea că „ich bin Adolf Hitler”¹².

Într-o altă informare, venită de la Biroul Statistic Militar București, se preciza că „unii soldați germani cumpără țigări ieftine românești pe care le aruncă pe jos, acolo unde întâlnesc grupuri de ostași români. În momentul când soldații noștri se reped să culegă țigările de pe jos sunt fotografiați de ostașii germani”. „În urma aderării României la Pactul Tripartit”, se preciza în raport, „e necesar să se adâncească spiritul de camaraderie între soldatul român și cel german”¹³.

Starea de spirit a populației din regiunea Făgăraș și Sibiu era una „vădit antigermană”. Se manifestă convingerea, în special în pătura intelectuală, că războiul va fi câștigat de Anglia”¹⁴. O notă contrainformativă venită tot de la Biroul Statistic Militar București aprecia că în cercurile ofițerilor germani, privitor la

Graficul cu evidența nemulțumirilor create prin prezența trupelor germane în România de la 1 octombrie 1940 la 1 ianuarie 1941

situația din armata română, „se relevă că soldatul român este foarte bun, însă rău tratat și lipsit de considerație din partea superiorilor săi”¹⁵.

În afara organelor de informații ale armatei, și Serviciul Special de Informații a elaborat numeroase buletine informative care aveau drept subiect activitatea germană în România. Din aceste documente reieșea creșterea și diversificarea mijloacelor de propagandă utilizate de oficiile germane, existând un număr impresionant de agenții de informare și propagandă. Eugen Cristescu afirma în timpul interogatoriului din 1946 că în România activau în perioada războiului nu mai puțin de 11 servicii secrete germane, dintre care numai două erau recunoscute de statul român, la care se adăuga și serviciul propriu al ambasadorului von Killinger¹⁶. Ca o concluzie a informărilor elaborate de SSI, la originea curentului antigerman – extrem de vizibil cel puțin până în iunie 1941 – au stat mai multe cauze: rolul jucat în dezmembrarea României Mari, prezența misiunii militare germane, care a sporit ostilitatea în sânul armatei, acțiunile autonome ale GEG, abuzurile autorităților germane și ale diferitelor servicii speciale¹⁷.

Percepția germanilor referitoare la români reiese foarte limpede dintr-un memoriu al Secției 1 contrainformații externe, datat 29 noiembrie 1940 și intitulat, sugestiv, „Ce este România și ce poate deveni?”. „Carpații împart România în două zone total deosebite”, se preciza în preambulul raportului. „Transilvania și Banatul sunt marcate de influența central-europeană, Muntenia, Moldova și regiunea Deltei Dunării sunt, dimpotrivă, oriental-asiatice. Până la arcul Carpaților, de 10 secole, pătrunde civilizația imperiului. De cealaltă parte a Carpaților nu s-a putut evolua în aceeași manieră, aici începe un spațiu cu forme confuze de existență, fără trăsături specifice, depinzând de maniera colonială exercitată din exterior. Muntenia și Moldova au fost „țara nimănu” a imperiilor german, turc și rus, devenind doar la dorința acestor puteri, temporar, autonome. Națiunea română, chiar și astăzi, nu este mai mult decât o legendă a consemnărilor istorice. Până în secolul al XIX-lea a existat în Muntenia, în fapt, nu mai mult decât o viață vegetativă a țăranilor și păstorilor, populația

abia depășind un milion de persoane, neindividualizându-se în structura acesteia segmente superioare și, cu atât mai puțin, conducătoare, această manieră patriarhală de viață fiind destinată împlinirii strictelor nevoi ale individului. Modul de viață al acestui popor a fost influențat, în secolul 19 și la începutul sec. 20, de apariția sistemului industrial european care a transformat stepa în pământ arabil. Saltul economic înregistrat a dus, ca la toți primitivii, la creșterea populației. A rezultat un mare număr de mari proprietari, o clasă opresoare fără nici o legătură cu pământul sau cu masa lucrătoare, neputându-se vorbi în aceste condiții de un popor, prin urmare nici de națiune”¹⁸. Dincolo de analiza în sine, o asemenea viziune influența în mod dramatic o relație în care, în mod evident, conform concepției lui Bismarck, exista un cal și un călăreț.

În privința percepției la nivelul factorilor de decizie militari de la Berlin, opinia mai degrabă nefavorabilă referitoare la armata română și la (in)capacitățile ei operative erau o constantă în toate rapoartele elaborate de conducerea militară germană. Rapoartele elaborate de Misiunea militară germană în România în primăvara anului 1941 nu erau deloc optimiste în privința capacității de luptă a armatei române. În baza raportului generalului Arthur Hauffe, șeful Statului Major al Misiunii Militare Germane din România, generalul Franz Halder, șeful Înalțului Comandament al Armatei de Uscat a informat, la 24 februarie 1941, Grupul de armate „Sud” (ce urma să acționeze împotriva Uniunii Sovietice plecând de pe teritoriul României) că „forțele armatei române, în majoritate, nu sunt indicate pentru misiuni de luptă independente. Trei divizii de infanterie (divizii de elită) vor putea fi folosite, probabil, pentru misiuni de atac mai ușoare în condiții favorabile. Folosirea diviziei moto-mecanizate în cadrul forțelor germane în flancul stâng pare posibilă pentru misiuni mai ușoare. În afară de aceasta, pentru moment, nu se poate stabili cu precizie pe ce forțe se mai poate conta”¹⁹. La 30 martie, chiar Hitler și-a manifestat neîncrederea în capacitatea de luptă a armatei române, declarând: „Cu românii nu se poate face nimic. Poate că, în spatele unui obstacol foarte puternic (fluviu) ei ar putea asigura apărarea acolo unde nu se atacă. Antonescu și-a mărit armata,

în loc de a o reduce și îmbunătăți. Soarta unor mari unități germane nu trebuie să fie dependentă de rezistența unităților române”²⁰.

Așa cum subliniază și rapoartele la care am făcut deja referire, Grupul Etnic German a fost o permanentă sursă de iritare pentru autoritățile de la București. El reprezenta un canal important de informare asupra domeniilor de care Berlinul era interesat: starea de spirit a populației, situația economiei, orientarea guvernului, a armatei. Pentru a răspunde nevoilor strategice ale Germaniei, conducerea grupului a fost înlocuită, fiind preferat Andreas Schmidt, tânăr și fără experiență politică, dar cu relații la nivelul partidului nazist și al SS. Linia politică promovată de noua conducere a constituit o altă sursă de tensiuni permanente în cadrul relațiilor româno-germane. Minoritatea germană a refuzat constant să se supună obligațiilor civice și militare, de multe ori printr-o atitudine de sfidare la adresa statului român. Raporturile dintre populația românească și elementul german era de cele mai multe ori delicat, românii manifestându-și nemulțumirea pentru această tendință a germanilor de a ieși de sub autoritatea legilor²¹. În afară de această tendință, fără îndoială încurajată de contactul cu trupele germane, autoritățile erau deranjate și de multitudinea de zvonuri răspândite de GEG, inclusiv că „România va fi încorporată în Reich și autonomia regiunilor locuite de sași și germani”²².

Statutul GEG în România în anii 1940-1944 e un exemplu de schimbare a raportului majoritate-minoritate în favoarea celui din urmă, care deține o putere contextuală. Mihai Antonescu, vicepreședintele Consiliului de Miniștri, se pronunța pentru o intervenție pe lângă autoritățile germane pentru limitarea „tendințelor speciale ale minorității germane” care „erau de natură să tulbure raporturile româno-germane”. Se primeau rapoarte că în școli crucile și icoanele erau înlocuite cu portretele lui Adolf Hitler, iar rugăciunilor de dimineață le erau substituite texte din *Mein Kampf*. Consilierul de legație, Gerhard Stelzer, consemna tendința tot mai pronunțată antireligioasă a GEG, fapt care putea să influențeze și populația românească. Potrivit oficialului german, Ion Antonescu a atras atenția lui Andreas Schmidt că „spiritul antireligios, introdus cu

forța în grupul etnic german, se putea extinde și asupra populației românești, amplificând pericolul influenței comuniste”²³.

Declanșarea războiului a nuanțat, mai ales pentru cei aflați pe front, natura relației dintre cele două armate aflate în stare de război împotriva unui inamic comun. În linii mari, câtă vreme Germania a fost victorioasă pe frontul de Est, relațiile au fost în general cordiale, problemele apărute nefiind de natură să perturbe relațiile româno-germane. În timpul și după bătălia de la Stalingrad, însă, animozitățile au fost majore și ele aveau să caracterizeze de multe ori relațiile la nivel înalt.

Pentru perioada pe care o analizăm, a declanșării operațiunii Barbarossa și a luptelor din primii ani de război, viziunea asupra aliatului a fost una în general favorabilă, mai ales dacă ne raportăm la consemnările celor aflați în prima linie. Un document interesant îl reprezintă raportul Detașamentului 2 german de legătură din 25 octombrie 1941, cu alte cuvinte la scurt timp după intrarea trupelor române în Odessa la 16 octombrie. Acesta consemna că „la prima vedere mare parte a armatei române pare să fie improvizată”, în timp ce echipamentul precar și lipsa de înzestrare creau „o imagine bizară”. „Soldați desculți puteau fi văzuți efectuând marșuri sau călărind, puteau fi văzuți curieri călare fără șa și pătură, calul având în loc de frâu o funie. Chiar și în timpul luptelor s-a întâmplat ca soldații, de exemplu servanții de artilerie, să aibă drept unică armă o baionetă”. Căruțele folosite pentru transport erau „extrem de numeroase și deseori împodobite cu tot felul de desene”, caii fiind atașați la „atelaje rudimentare”. Pentru camuflare căruțele erau deseori garnisite în întregime cu ramuri mai înalte decât siluetele oamenilor, iar deasupra acestora flutura tricolorul românesc sau uneori „drapelul cu zvastică”²⁴.

În ceea ce privește trăsăturile de caracter ale soldatului român, aliatul german se dovedea destul de generos în aprecieri – să ținem cont că eram încă în 1941. Românii erau considerați „inimoși, săritori, veseli, unii – foarte dedicați”. Pentru cei proveniți din medii sociale ceva mai ridicate „se observă deseori o preocupare exclusivă pentru câștig care se manifestă vădit, cu toate consecințele care rezultă din acest fapt, prin căutarea profiturilor și a maniei de

a parveni a unora dintre ei”. Pe de altă parte, printre cei proveniți din rândul țărănimii (adică majoritatea) „predomină o înclinație orientală spre misticism și pasivitate. Acest mod de a gândi îl face pe omul simplu să fie gata de a recunoaște orice autoritate, spirituală sau laică, dar în același timp îl face să fie leneși în gândire și în stare de exagerări, deseori în sens bun, alteori în sens rău, începând de la fanfaronadă și până la panică”. Germanii considerau că „extremele – misticismele și goana după câștig – se reunesc, fiind amestecate în mod uimitor și în rândul masei de soldați, după cum, de altfel, peste tot în România contrastele și amalgamurile sunt prezente în toate domeniile vieții”. „Fără îndoială – concluzionau raportorii – în cazul în care poporul ar fi educat sistematic într-un spirit conștient național cu timpul, ar putea să se dezvolte reale talente și calități. Dar, așa cum statul român n-a introdus până în prezent o educație modernă a popoului, caracterele și calitățile innăscute se dezvoltă de-a dreptul la întâmplare și, în parte, în direcția unor carențe pronunțate din punct de vedere militar”²⁵.

Feldmaresalul Erich von Manstein

Unul dintre liderii militari germani cei mai îndreptățiți să ofere o caracterizare a armatei noastre, feldmaresalul Erich von Manstein, care a comandat cu regularitate pe frontul de est și mari unități românești, a făcut în memoriile sale o scurtă caracterizare trupelor noastre: „În ceea ce privește armata română, pot spune fără ezitare că avea multe slăbiciuni. Deși soldatul român – care de regulă era la origine țăran – nu cerea prea mult și era un luptător capabil și curajos, posibilitățile de a-l antrena pentru a deveni un luptător independent, care să raționeze singur în acțiune, erau mult reduse din cauza nivelului scăzut de educație a populației din România [...] Un alt factor de importanță capitală este faptul că o mare parte din ofițerii români cu grade medii și superioare nu corespundeau din punct de vedere al pregătirii [...] Conducătorii militari ai României, care erau sub influența francezilor, erau obișnuiți să raționeze în termenii Primului Război Mondial [...] În ciuda tuturor neajunsurilor și factorilor negativi menționați aici, totuși, pot afirma că trupele române și-au făcut datoria cât de bine au putut. Mai presus de orice, românii s-au supus întotdeauna fără obiecțiuni directivelor primite de la comandamentul german și, spre deosebire de alți aliați ai noștri, nu au sacrificat interesele militare pentru chestiuni de prestigiu”²⁶.

Alți lideri militari germani nu erau atât de generoși cu aprecierile. Cei mai mulți considerau că cele patru armate aliate nu au valoarea nici măcar al unui corp de armată german, împărtășind părerea feldmaresalului von Rundstedt cu privire la această „armată a Societății Națiunilor”, care cuprindea români (ai căror subofițeri și ofițeri erau, după părerea lui, „deasupra oricărei descrieri”), italieni („teribili oameni”) și unguri („nu doreau decât să plece mai repede acasă”). Printre excepțiile enumerate de mareșal să găseau slovacii („exceleți, foarte modești”) și trupele române de vânători de munte²⁷.

În acest context, al afirmațiilor feldmaresalului Rundstedt, sunt interesante mărturiile unui ofițer român de vânători de munte, care a experimentat pe front, „la firul ierbii”, colaborarea cu aliatul german. Veteran din Primul Război Mondial și schior de performanță (participant la Jocurile Olimpice de Iarnă, ediția

a 2-a, desfășurate la St. Moritz), maiorul Vasile Scârnci era ofițer în cadrul Batalionului 3 Vânători Munte, din cadrul Brigăzii 1 Mixtă Munte. Timp de un an, între iulie 1941 și iulie 1942, Vasile Scârnci și Batalionul 3 s-au găsit aproape în permanență în linia întâi, memoriile sale fiind o sursă inestimabilă referitoare la numeroase aspecte legate de efortul de război, inclusiv de relația cu trupele germane, ținând cont de faptul că unitatea s-a aflat în permanență, în acea perioadă, sub comandă operativă germană. Scârnci a fost înaintat la gradul de locotenent-colonel în timpul campaniei din est, fiind decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul” clasa a III-a și cu Crucea de Fier germană clasele II și I.

În însemnările făcute în timpul primului an de război, referirile la armata germană

sunt numeroase. La 1 august 1941, nota: „se spune că vom fi vizitați de feldmareșalul von Brauchitsch²⁸ și de generalul von Schobert²⁹, comandantul Armatei 11 germane, din care facem și noi parte. Va ploua, desigur, cu decorații. Vestea ne bucură, pentru că generalul von Schobert este un bun prieten al românilor. Pe vânătorii de munte îi apreciază în mod deosebit³⁰. Însemnarea din 19 august vine să întărească viziunea multor militari, inclusiv a lui Antonescu, referitoare la justificarea trecerii Nistrului de către armata română: „Bombă: nu mai mergem în țară, acasă, așa cum eram atât de siguri și făcusem toate pregătirile. Iluziile s-au spulberat. Personal, sincer mărturisesc că mă simțeam oarecum jignit, căci prea eram repede dați de o parte de nemți, mai cu seamă când am aflat că ungurii sunt acum la

Maiorul Vasile
Scârnci pe frontul
din Crimeea, 1942

Nikolaev (intrarea Bugului în Marea Neagră). Cu cât vom merge cu germanii mai adânc în URSS, vom putea pretinde Ardealul de Nord, care a fost rupt din trupul patriei noastre. Cred că nu mă înșel³¹.

La 28 august, dovedindu-se un fin observator al friii umane, notează: „Încet-încet, moralul ostașilor scade, cu cât ne depărtăm de țară. Țăranul român, cu toată sărăcia lui de acasă, este totuși legat de glie și de ai lui. Spre deosebire de nemți, el nu trăiește, nu prinde aventura³². La 17 septembrie, deplânge dispariția generalului von Schobert: „Cu mare durere, primim vestea că generalul von Schobert, comandantul Armatei 11 germane, din care acum facem și noi parte, a fost ucis. Plecase pe prima linie a frontului să-și vadă fiul, tânăr sublocotenent într-un regiment de infanterie. La aterizare, avionul a trecut peste o mină și a fost distrus. Deplângem adânc moartea bravului nostru comandant. Ne iubea mult. Românii au pierdut un mare prieten³³. Relația de camaraderie creată în prima linie e subliniată de însemnarea de la 24 septembrie: „Comandanții mei de plutoane și amicii germani, care au rămas o zi cu noi pentru ultimele recomandări și au trăit cu noi înfrățiți o zi de luptă, se pregătesc acum de plecare la ai lor. Ne despărțim deci cu emoție și bună prietenie³⁴.

Vasile Scărneci își exprimă nu de puține ori nemulțumirea față de superiori, de obicei în paralel cu sublinierea relațiilor mult mai camaraderești din armata germană: „Ofițerii germani s-au adunat ciopor în jurul șefului lor, care, pentru fiecare, a avut o vorbă bună, o glumă. Stima, împletită cu admirație și dragoste, formează tăria armatei germane. La plecare și-a îmbrățișat ofițerii și subofițerii, iar pentru noi, călduroasă strângere de mână și bune urări. Șeful nostru nici mâna nu ne-a întins-o, parcă am fi fost leproși³⁵.

Au existat și momente de tensiune, însemnate ca atare de Scărneci. La 8 noiembrie 1941, el nota: „Nemții, care ocupă o poziție pe un deal deasupra satului, coboară la noi, în Kuciuk-Usem, jefuiesc pe capete, trag cu pistoalele automate prin ogrăzi, după găini și după porci. Se îmbată tun, se leagă de femei etc. Spun că ei au terminat războiul și li s-a spus că vor pleca acasă. Ce nu face omul de bucurie! [...] Iau legătura cu comandantul lor, un loco-

tenent-colonel foarte simpatic, care îmi promite că va face ordine. Și s-a ținut de cuvânt³⁶. Pe de altă parte, relația bună cu aliații rămâne o constantă: „Frăția de arme se încheagă, se materializează tot mai mult. Luptăm acum numai cot la cot cu ei [cu germanii n.n.] și se poate spune... numai pentru ei. Ei știu acum aceasta. Ne admiră și ne îndrăgesc. Punem la bătaie tot ce avem ca să fim gazde bune, ospitaliere. Ei sunt în admirația ostașilor și ofițerilor noștri, pe care, acum, îi cunosc bine, știu ce pot. Ne vom bucura și noi dacă această prietenie va fi sinceră și durabilă, până la urmă³⁷.

Vasile Scărneci e deosebit de critic la adresa GEG, într-o însemnare din 11 decembrie 1941: „Am făcut o constatare: din puținii dezertori pe care-i am, cei mai mulți sunt sași. O parte sunt înapoia frontului, pe la diferite servicii, și o bună parte sunt rămași în țară camuflați în serviciul trupelor germane. Acești sași, care au beneficiat de toate bunurile pământului din Țara Bârsei, au în mână industria și comerțul Brașovului. Cu fanfare, în marș cadențat, în uniforme pompoase, făceau pe războinicii. Astăzi ne bârlesc și lingușesc oastea germană poposită în interiorul țării. Se bat cu pumnul în piept și urlă până răgușesc „Heil Hitler”, în timp ce până și țigani, ca alde Șerban, Marșavela, Gândac etc. din țigănia Gârcinului, se bat alături de trupele germane în fața cetății Sevastopol. S-au constituit în Grupul Etnic German și sunt stat în stat. Domnilor de la conducerea țării, de ce nu-i luați de urechi, de ce nu-i trimiteți aici pe front să se bată alături de cei cărora le cântă osanale?³⁸.

Și alte mărturii, atât ale militarilor, cât și ale oamenilor simpli prinși în vârtoarea războiului, sunt în general favorabile, ceea ce demonstrează că începutul războiului și victoriile de pe front au ameliorat din imaginea nu tocmai favorabilă din vara și iarna anului 1940. Tamară Lungu își amintea de primăvara anului 1944, pe când avea 15 ani: „într-una din zile, când nemții se retrăgeau, mama i-a chemat să mănânce pe câțiva soldați germani. Le-a dat mămligă cu lapte, brânză, le-a plăcut tare mult, au mulțumit și, înainte de plecare, au vrut să plătească, dar mama nici nu a vrut să audă de așa ceva. Militarii germani au fost foarte drăguți și civilizați³⁹. Ilie Suci, din Regimentul 82 infanterie, își amintea că germanii „erau

oameni curați, corecți, mi-au lăsat o impresie frumoasă⁴⁰, iar Chmara Victoria, o adolescentă în vârstă de 16 ani în 1944, mărturisea că „nemții s-au purtat foarte bine cu noi, cât au fost sub acoperișul nostru, mama le-a făcut de mâncare, i-a omenit. [...] Armata germană a cumpărat de la noi cereale (secară, grâu), dar și mulți cartofi, dar a plătit pentru găzduire și mâncarea făcută de mama⁴¹.”

Lipsa de coeziune între ofițeri și trupă din armata română a fost sesizată de aliatul german și se regăsește în multe rapoarte și memorii. Aplicarea pedepsei corporale în armata română, legiferată la 14 august 1941 de ministrul de război Iosif Iacobici, prin Ordinul General nr. 113, provoca stupeoare în rândul germanilor. Pedepsa se aplica „pentru lipsa de cinste și greșeli grave față de îndatoririle ostășești” și consta în aplicarea de până la 25 de lovituri la spate, cu cureaua, în urma primirii avizului medicului și în prezența acestuia, în fața „tuturor ostașilor egali în grad și superiori din unitate⁴².” Nicolae Frățilă, din regimentul 41 artilerie, lovit de un sergent, mărturisea că „eu la nemți n-am auzit să fi făcut așa ceva⁴³.” Von Manstein considera că „mai mult decât orice, armatei române îi lipsea acea legătură strânsă între ofițeri și trupe care era atât de caracteristică pentru armata germană⁴⁴.”

Raportul german al detașamentului de legătură deja menționat făcea o descriere exotica ofițerilor români, care purtau „caschete late de 30 cm, pantaloni de călărie croiți îngust și cizme, toate amintind de uniforme rusești din perioada țaristă: culoarea uniformelor, croiala vestoanelor, însemnele militare și multe altele, cum ar fi predilecția multor ofițeri de a aborda o anumită comportare indolentă, se aseamănă cu cele franceze”. Educația spirituală și socială era „extrem de diferită”, fapt datorită căruia în corpul ofițerilor se pot întâlni „contraste considerabile”, atât „boierul – omul de lume” cât și „tipul de țaran robust, care adesea se comportă de-a dreptul primitiv”. În privința pregătirii, aceasta era „schematică, comenzile anemice”, iar ofițerii de rezervă erau instruiți „deosebit de precar⁴⁵.”

Atitudinea propagandei oficiale a Germaniei în ceea ce privește România a avut un trend invers stării de spirit amintite din armată și din opinia publică. Dacă suspiciunile inițiale

ale militarilor și civililor români au fost înlocuite, cel puțin până la Stalingrad, cu opinii ceva mai nuanțate, datorate în totalitate camaraderiei de arme de pe front, presa și propaganda germană referitoare la România a avut un alt ritm, iar el a diferit de abordarea Ministerului Propagandei Naționale, cel care coordona, în perioada războiului din est, presa din România. Analiza principalelor cotidiene naționale sau locale, care apăreau în România în perioada Campaniei din Est, arată că, dincolo de diferențele nesemnificative, acestea s-au întrecut în elogii la adresa Germaniei și a trupelor Wehrmacht-ului care luptau pe front. Ziarul „Universul”, în perioada 23 iunie – 30 octombrie 1941, de exemplu, a publicat 2 693 de articole consacrate societății românești, din care, cu referire directă la războiul antisovietic, 297. Ziarul „Acțiunea”, în aceeași perioadă, a publicat 1461 de articole cu caracter general și 234 cu referire la război”. Informații despre armata germană apar însă în 13 articole. În ambele ziare, cuvintele cele mai des folosite aveau conotație pozitivă și răspundeau comandamentelor politice impuse de cenzura practică de Ministerul Propagandei Naționale: „apărători ai civilizației”, „cavalerism”, „disciplinat”, „înfrățire”, „neîntrecut luptător”, „spirit de sacrificiu”, „salvatorul lumii” și altele⁴⁶.

Propaganda germană fusese, spre comparație, în cursul anilor 1940-1941, destul de rezervată față de România. În a doua parte a războiului, în special după capitularea Italiei, știrile despre România și despre participarea acesteia la război au devenit tot mai numeroase. Ziarele germane subliniau că mareșalul Ion Antonescu „a pus capăt inexplicabilului proces de dezagregare, spre uimirea străinătății, dând neamului încrederea în sine însuși”. La începutul anului 1944, campaniile propagandistice germane asupra României s-au intensificat. Von Killinger ținea să-i mulțumească lui Mihai Antonescu, în februarie 1944, pentru atitudinea calmă a poporului român, precum și pentru „unitatea și liniștea din România”. Germania mulțumea pentru serviciile aduse cauzei comune⁴⁷.

Alianța româno-germană a suferit încă de la început, la nivelul percepției reciproce, de existența unor imagini negative, rezultatul unor prejudecăți, unor psihofixații istorice și

unor erori reciproce de percepție⁴⁸, în anumite situații. În perioada 1940-1942, alimentată și de evoluția general-favorabilă a războiului, alianța a funcționat, iar imaginea aliatului a fost una pozitivă, cu mici nuanțe. Înfrângerea de la Stalingrad a fost un moment de cotitură; intrată mai degrabă într-un mod de „avarie”, relația româno-germană și percepția reciprocă au cunoscut o degradare constantă. Luptele din Crimeea și din nordul Moldovei din primăvara anului 1944 au reprezentat noi episoade de colaborare militară pe câmpul de luptă, care însă nu puteau salva o relație ce se îndrepta inevitabil spre ruptură odată cu certitudinea faptului că înfrângerea Germaniei devenise doar o chestiune de timp.

NOTE

¹ Călin Hentea, *Propaganda și rudele sale. Mic dicționar enciclopedic*, Editura Militară, București, 2015, p. 186.

² Constantin Hlihor, *Răsturnarea imaginii aliat-adversar în mentalul armatei române*, în „Document. Buletinul arhivelor militare române”, An VIII, nr. 2-3 (28-29)/2005, p. 38.

³ Virgiliu N. Drăghicescu, *707 zile sub cultura pumnului german*, Cartea Românească, București, 1920.

⁴ *Apud* Constantin Hlihor, *Răsturnarea imaginii aliat-adversar în mentalul armatei române*, în „Document. Buletinul arhivelor militare române”, An VIII, nr. 2-3 (28-29)/2005, p. 38.

⁵ *Idem*, p. 39.

⁶ Mioara Anton, *Propagandă și război. Campania din Est 1941-1944*, București, Editura Tritonic, 2007, p. 263-264.

⁷ Ottmar Trașcă, *Relațiile politice și militare româno-germane septembrie 1940-august 1944*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2013, p. 161.

⁸ Arhivele Militare Naționale Române, *fond 948 – Marele Stat Major*, dosar nr. 324, fila 2.

⁹ *Ibidem*, fila 6.

¹⁰ *Ibidem*, fila 3.

¹¹ *Ibidem*, fila 10.

¹² *Ibidem*, fila 12.

¹³ *Ibidem*, fila 13.

¹⁴ *Ibidem*, fila 15.

¹⁵ *Ibidem*, fila 16.

¹⁶ Mioara Anton, *op. cit.*, p. 312-313.

¹⁷ *Ibidem*, p. 312.

¹⁸ Valeriu Florin Dobrinescu, Ion Pătroi, Gheorghe Nicolescu (coord.), *Relații militare româno-germane 1939-1944. Documente*, vol. I, Editura Europa Nova, București, 2000, p. 80 (doc. nr. 49).

¹⁹ Alesandru Duțu, *Între Wehrmacht și Armata Roșie. Relații de comandament româno-germane și româno-sovietice (1941-1945)*, Editura Enciclopedică, București, 2000, p. 23.

²⁰ *Ibidem*, p. 24.

²¹ Mioara Anton, *op. cit.*, p. 164.

²² Arhivele Militare Naționale Române, *fond 948 – Marele Stat Major*, dosar nr. 324, fila 17.

²³ Mioara Anton, *op. cit.*, p. 165.

²⁴ Manuel Stănescu, *Odessa. Gustul amar al victoriei (august-septembrie 1941)*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2016, p. 118.

²⁵ *Ibidem*, p. 118-119.

²⁶ Feldmareșal Erich von Manstein, *Victorii pierdute. Memoriile de război ale celui mai strălucit general al lui Hitler*, Iași, Editura Elit, f.a., p. 197-198.

²⁷ Antony Beevor, *Stalingrad*, Editura RAO, București, 2009, p. 342.

²⁸ Walther Heinrich Alfred Hermann von Brauschitsch (1881-1948), feldmareșal german, comandantul Armatei de Uscat (OKH).

²⁹ Eugen Ritter von Schobert (1883-1941), general-colonel, comandantul Armatei 11 germane care a declanșat operațiunile împotriva Uniunii Sovietice de pe teritoriul României în iulie 1941 și avea în subordine Armata 3 română.

³⁰ Vasile Scârnci, *Viața și moartea în linia întâi. Jurnal și însemnări de război, 1916-1920, 1941-1943*, Editura Militară, București, 2012, p. 125.

³¹ *Ibidem*, p. 132.

³² *Ibidem*, p. 134.

³³ *Ibidem*, p. 151.

³⁴ *Ibidem*, p. 156.

³⁵ *Ibidem*, p. 160.

³⁶ *Ibidem*, p. 193.

³⁷ *Ibidem*, p. 209.

³⁸ *Ibidem*, p. 220.

³⁹ Dan Ramf, *Bunicii noștri, eroii noștri*, vol. 2, Editura Militară, București, 2018, p. 51.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 124.

⁴¹ *Ibidem*, p. 216-217.

⁴² Alesandru Duțu, Mihai Retegan, *Război și societate în România 1941-1945. Vol. I. De la Prut în Crimeea 2 iunie – 8 noiembrie 1941*, Editura Rao, București, 2000, p. 257.

⁴³ Dan Ramf, *Bunicii noștri, eroii noștri*, vol. I, Editura Militară, 2017, p. 39.

⁴⁴ Feldmareșal Erich von Manstein, *op. cit.*, p. 197.

⁴⁵ Manuel Stănescu, *op. cit.*, p. 123.

⁴⁶ Constantin Hlihor, *op. cit.*, p.

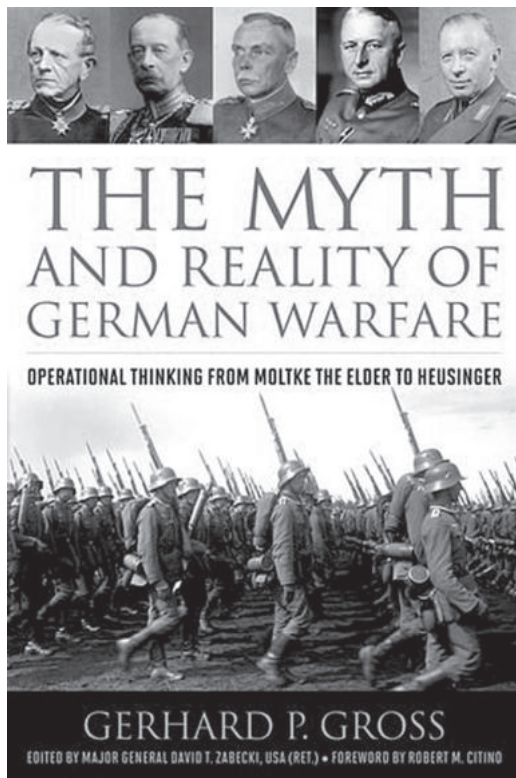
⁴⁷ Mioara Anton, *op. cit.*, p. 318.

⁴⁸ Constantin Hlihor, *op. cit.*, p. 40.

Colonel Gerhard P. Gross, *The Myth and Reality of German Warfare: Operational Thinking from Moltke the Elder to Heusinger*, University Press of Kentucky, 2016

Colonelul Gerhard P. Gross (n. 1958) este istoric militar german cu preocupări legate de Războaiele Mondiale care s-a remarcat în 2007 în calitate de co-editor al unei culegeri de studii intitulate *Der Schlieffenplan. Analysen und Dokumente*, a cărei traducere în limba engleză i-a adus în 2014 *The Arthur Goodzeit Book Award*. La fel și lucrarea asupra căreia ne aplecăm astăzi *Mythos und Wirklichkeit. Geschichte des operativen Denkens im deutschen Heer von Moltke d.Ä. bis Heusinger* (2012) a atras imediat atenția celor mai importanți istorici militari americani care au tradus-o și au editat-o în 2016 sub titlul anunțat mai sus care în traducerea românească a titlului german ar fi: *Mit și realitate. Istoria gândirii operative în armata germană. De la Moltke cel Bătrân la Heusinger*, editor fiind David T. Zabeki (n. 1947) un reputat istoric militar american autor, editor și translator al unor importante lucrări despre istoria militară a Germaniei în cele două războaie mondiale, precum *On the German Art of War: Truppenführung: German Army Manual for Unit Command in World War II* (2001) sau *The German 1918 Offensives: A Case Study in the Operational Level of War* (2006), iar prefațator fiind Robert M. Citino (n. 1958) un reputat istoric militar american la Samuel Zemurray Stone Senior Historian în cadrul celebrului Muzeu Național al celui de-al Doilea Război Mondial din New Orleans, Louisiana, cunoscător al limbii germane și autor al unor ample lucrări despre ultima parte a celui de-al Doilea Război Mondial, precum *Death of the Wehrmacht* (2007), *The Wehrmacht's Retreats* (2012) *The Wehrmacht's Last Stand* (2017).

Pregătirea militară a istoricului Gerhard Gross i-a permis să abordeze o temă mai puțin discutată în cercetarea științifică germană, anume cea a istoriei planificării operațiunilor militare. Teoreticienii militari germani precum Schlieffen sau Seeckt, dar și marii comandanți precum Moltke „cel bătrân” sau Manstein au fost de cele mai multe ori abordați în context social și cultural și nu al activității lor propriu-zise. În aceste condiții meritul lui Gross este că a reușit o

expunere concisă și temeinic argumentată a modului cum au fost planificate și executate campaniile armatei germane din anii '60 ai secolului al XIX-lea până la începutul Războiului Rece. În condițiile în care fiecare din aspectele studiate: războiul cu Austria din 1866, războiul cu Franța din anii 1870-1871, pregătirea militară din anii premergători Marelui Război, plus cele două războaie mondiale sunt în general studiate în volume dedicate special fiecărei probleme, Gross reușește să expună principiile directe ale gândirii militare germane descoperind și analizând elementele de continuitate de-a lungul a aproape un secol de istorie.

Astfel, Gross arată că liderii militari germani au pornit mereu de la două considerente esențiale: cel legat de poziția geostrategică a Germaniei, care o obliga la un război pe două fronturi, și cel legat de numărul mai redus de efective al armatei germane în comparație cu adversarii din Est și din Vest. Ținând cont – aparent de fapt – de aceste considerente, liderii și teoreticienii germani au apreciat că loviturile rapide executate cu maximum de forțe pot compensa slăbiciunile mai sus arătate și pot duce la o victorie rapidă, sau cum spuneau ei o „victorie precum cea re-purtată de Hannibal la Cannae” (în 216 î. d. C.). Care a fost în cele din urmă soarta învingătorului de la Cannae – o chestiune de strategie – nu pare să fi preocupat niciodată pe tacticienii germani.

Sigur că lucrarea este și mai interesantă pentru cercetătorul care s-a aplecat mai multă vreme asupra istoriei germane. Așa de pildă atunci când Gross analizează cele două mari campanii organizate de feldmareșalul Moltke „cel bătrân” în anii 1866 și 1870-71, care au confirmat întru totul așteptările comandamentului german, vedem că autorul arată cât de rapidă a fost campania din vara anului 1866, dar omită să amintească faptul că după marea victorie de la Sadova, sau Königgrätz cum îi spun germanii, de la 3 iulie 1866, războiul s-a încheiat imediat grație elementului politic, deoarece cancelarul Bismarck a reușit să-i convingă pe generalii germani să nu intre în Viena umilindu-i pe austrieci și să nu stârnească dorința unei alte mari puteri (Franța) de a intra și ea în luptă. Autorul arată apoi că victoriile rapide din august septembrie 1870 au nimicit armatele celui de-al doilea imperiu francez, dar că războiul de mișcare s-a transformat într-unul de uzură care a durat până la finele lunii februarie 1871. Omite însă din nou să arate că elementul politic a fost decisiv în această evoluție, în sensul că după Sedan francezii au oferit imediat pacea germanilor, dar aflând de pretențiile acestora privind Alsacia și Lorena au hotărât să lupte pentru a nu le da învingătorilor „nicio palmă din pământul nostru, nicio piatră din cetățile noastre.”

Analizând celebrul plan Schlieffen, autorul arată considerentele de natură militară care l-au determinat pe autor să aprecieze că o lovitură care să traverseze Belgia ar putea lovi decisiv Franța prin nord, timp în care armata rusească s-ar mobiliza treptat la frontierele ei, așteptând confruntarea cu armata germană adusă la frontieră cu trenul după înfrângerea Franței. Autorul arată că Schlieffen nu a informat niciodată pe miniștrii de război germani despre planurile sale, abia Moltke „cel tânăr” a discutat aceste aspecte cu cel care ar fi trebuit să fie în mod normal șeful său ierarhic. Nu numai că Schlieffen nu s-a gândit să-și pună problema complicațiilor diplomatice care se vor produce prin invadarea Belgiei, o țară a cărei neutralitate fusese garantată prin tratatul de la Londra, din 19 aprilie 1839, de către patru mari puteri europene, inclusiv de către Prusia, dar planurile germane aveau în vedere doar confruntări în apropierea frontierelor germane și acest lucru își va dovedi lipsurile logisticii germane în confruntările cu Rusia ale cărei armate s-au retras dincolo de ceea ce era geografic definit drept Polonia Congresului de la 1815.

Atunci când s-a ajuns la aplicarea planului Schlieffen pe teritoriul Belgiei și Franței, în august-septembrie 1914, s-a văzut că infanteria în marș nu avea viteza necesară pentru a realiza obiectivele trasate de autorul planului – în cazul în care inamicul nu săvârșea greșeli grave – și acest fapt a dus la eșecul final al germanilor în bătălia de pe Marna (5-14 septembrie 1914). Singura predicție a lui Schlieffen care s-a dovedit valabilă a rămas aceea că Germania nu poate face unui război de lungă durată.

Autorul analizează operațiunile de pe frontul rusec și arată că bătălia de la Tanneberg (26-30 august 1914) nu a fost o bătălie ofensivă a germanilor, ci una *defensivă* care a avut într-adevăr un succes răsunător (datorită greșelilor grave săvârșite de comandanții ruși Rennenkampf și Samsonovici care au refuzat să coopereze). Generalii germani au proiectat ample operații de ni-

micire a inamicului precum cea din Galiția din 1915 și România din 1916, dar victoriile obținute nu aveau cum să schimbe soarta Germaniei angajată într-un război de lungă durată.

Analizând pregătirile militare ale Germaniei din anii '30, autorul arată că resursele Wehrmacht-ului au fost considerabil mai reduse decât cele ale Armatei imperiale. Acum însă autorii planurilor germane, care au păstrat aceleași elemente de continuitate în planurile lor, au considerat că viteza unităților de blindate și mecanizate va compensa deplasarea mai înceată a infanteriei din 1914. Planul a reușit în ocuparea Poloniei în septembrie 1939 și a reușit în mod surprinzător în mai 1940 împotriva Franței, unde generalul Manstein a reușit să convingă la aplicarea unei variante de înaintare deosebite de a lui Schlieffen. Slăbiciunea principală a înaintării germane, descoperirea flancurilor, nu a fost exploatată de forțele franco-britanice. Autorul arată ceea ce au demonstrat și alți cercetători dinaintea sa, precum Karl-Hans Frieser în *Mitul Blitzkrieg-lui. Campania Wehrmacht-lui din Vest* (1995), că această noțiune de „război fulger” a apărut post factum și nu a fost vorba inițial de o planificare operativă a rezultatului obținut la finele lui mai 1940.

Unde într-adevăr s-a organizat de către germani un *Blitzkrieg* a fost la invadarea Uniunii Sovietice, la 22 iunie 1941. Această campanie – arată autorul – a vădit și mai mult lipsurile organizatorice ale armatei germane, nu doar slăbiciunea flancurilor coloanelor aflate în rapidă înaintare, dar a spulberat mitul armatei germane mecanizate și motorizate. De menționat că aici ar fi trebuit să se menționeze ceea ce se publicase în nenumărate statistici interbelice: că în 1929 în Statele Unite exista un automobil la cinci locuitori (va fi un automobil la patru locuitori în 1938), în Marea Britanie era un automobil la 14 locuitori, iar în Franța unul la 18 locuitori. În Germania exista un automobil la 44 de locuitori și atunci afirmația autorului că *Wehrmacht*-ul se baza mai mult pe tracțiunea cu cai, ca pe vremea lui Napoleon, putea fi mai ușor înțeleasă, la fel și faptul că germanii au ajuns la același rezultat precum cel obținut de primul împărat al francezilor. Intrarea în luptă a Statelor Unite în decembrie 1941 a făcut ca al Doilea Război Mondial să aibă un final previzibil și ineluctabil.

Până la urmă războaiele mondiale – considerând războiul drept „ultimul argument al politicii” după expresia atribuită lui Clausewitz – arată că tot omul politic a văzut cel mai clar cum stau lucrurile. Cancelarul Bismarck, cel care fusese ambasador la St. Petersburg între anii 1859 și 1862, a scris în 1887 despre perspectiva unui război cu Rusia: „Această chestiune ar putea fi un subiect de discuție, în cazul în care un asemenea război ar putea duce la distrugerea Rusiei. Însă un asemenea rezultat, chiar după cele mai strălucite victorii, este în afară de orice posibilitate. Chiar cel mai favorabil sfârșit al războiului nu va duce niciodată la descompunerea puterii fundamentale a Rusiei, care se bazează pe milioane de ruși autentici... Aceștia din urmă, chiar dacă vor fi dezmembrați prin tratate internaționale, tot atât de repede se vor uni unii cu alții, ca părțile unei bucăți de mercur tăiat. Acesta este un stat indestructibil, consolidat prin clima sa, întinderea sa și volumul redus al nevoilor...” Este ceea ce s-a văzut în anii '20 ai secolului trecut și ai secolului nostru.

*Dr. SORIN CRISTESCU **

* Cercetător științific gr. III, Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară.

Revista de istorie militară (Caietul 1/2021) a Centrului pentru Istorie Militară și Științe Sociale al Bundeswehr¹-ului (ZMSBw)

Revista de istorie militară – Caietul 1/2021 cuprinde următoarele lucrări:

Eseuri

• **Educația militară înainte și în timpul Primului Război Mondial. O istorie extinsă a instituțiilor** – *Markus Raasch*²

Eseul analizează educația militară a tinerilor înainte și în timpul Primului Război Mondial. Perspectiva istorică instituțională prezentată acordă ideilor și aspectelor structurale aceeași importanță ca și modalităților de percepție și contextelor internaționale. Accentul este pus pe situația din Germania și jumătatea austriacă a monarhiei habsburgice.

Prin intermediul literaturii contemporane, a educației muzicale relevante, a dosarelor administrative și mărturiilor personale, se poate clarifica astfel că educația militară forțată – inclusiv dificultățile și opozițiile ei – a fost un fenomen internațional de la începutul secolului al XX-lea. După 1914, germanii și austriecii au încercat să creeze un model special de companii de tineret (Jugendwehren), care se baza pe standarde cuprinzătoare, voluntariat și organizare statală.

• **Haos și coerență. O constelație de bază a reprezentării luptei și o nouă perspectivă a cercetării. Analiză folosind exemplul Bătăliei de pe Somme** – *Merten Krönke*³

În cercetarea istorică a bătăliilor, abordările istoriei, care se concentrează pe reprezentarea mediatică și simbolică și memoria luptelor, pot fi acum considerate ca fiind ferm stabilite. Cel mai frecvent, reprezentarea bătăliilor, cel puțin atunci când vine vorba de luptele germane din Primul Război Mondial, este analizată în funcție de conținutul lor normativ-politic.

În contrast, acest eseu promovează o perspectivă de cercetare diferită, complementară, ce se concentrează pe o tensiune care este fundamentală pentru reprezentarea bătăliei, dar care nu a fost încă investigată: tensiunea haosului și a coerenței. Este sugerată o abordare interdisciplinară, care este capabilă să analizeze atât ceea ce este reprezentat, cât și modul de reprezentare și care conectează între ele istoria și studiile literare. Pentru ca abordarea respectivă să fie veridică, a fost nevoie de o analiză a reprezentărilor textuale ale întrebuirii în luptă a diviziilor de infanterie a 3-a, a 4-a și a 5-a bavareze în bătălia de la Somme din 1916.

• **Comandorul Hans Langsdorff – «căpitanul care l-a sfidat pe Hitler?» Pentru construcția unui mit** – *Michael Epkenhans*⁴

Lucrarea prezintă istoria cuirasatului „Amiral Graf Spee” și a comandantului său, comandorul Hans Langsdorff. Pe de o parte, este vorba despre propria decizie de scufundare a navei, iar pe de altă parte însă, despre primirea acestui ordin și sinuciderea lui Langsdorff. În același timp, lucrarea examinează și primirea lui Langsdorff în străinătate și în Republica Federală după 1945. Se pune întrebarea de ce a devenit Langsdorff un mit și în ce măsură este necesar ca acesta să fie „deconstruit” în baza unor surse care nu au fost luate în considerare până acum.

MGZ

MILITÄRGESCHICHTLICHE ZEITSCHRIFT

Markus Raasch

Militärische Jugenderziehung vor dem und im Ersten Weltkrieg.
Eine erweiterte Institutionengeschichte

Merten Kröncke

Chaos und Kohärenz. Eine Grundkonstellation der Schlachtrepräsentation
und eine neue Perspektive der Forschung. Analysen am Beispiel der
Schlacht an der Somme

Michael Epkenhans

Kapitän zur See Hans Langsdorff – »the Captain who defied Hitler«?
Zur Konstruktion eines Mythos

HERAUSGEBER
ZMSBw

www.degruyter.com/mgz

Documentar

• **«Stimate coleg de partid Landfried!»** Expoziția specială **«Führer-ul Adolf Hitler a murit.»** la Muzeul de istorie militară și problema autenticității documentelor lui **Claus Schenk Graf von Stauffenberg** – *Magnus Pahl⁵ și Armin Wagner⁶*

Din iulie până în decembrie 2019, Muzeul de Istorie Militară al Bundeswehr-ului (MHM) din Dresda a prezentat o expoziție cu ocazia aniversării a 75 de ani de la atentatul asupra lui Adolf Hitler și a încercării de lovitură de stat planificată la 20 iulie 1944. După publicarea catalogului, au apărut unele suspiciuni că unele din documentele prezentate ar fi falsificate. Verificările făcute de muzeu, printre altele, cu sprijinul Oficiului de Stat pentru Investigații Criminale din Saxonia, au confirmat parțial aceste suspiciuni.

Astfel, articolul descrie modul în care documentele respective au ajuns la MHM, motivul pentru care au fost considerate autentice și prezentate în expoziție și modul în care falsul a fost recunoscut ulterior. Acesta se încheie cu unele scurte considerații cu privire la ceea ce trebuie urmărit în viitor la achiziționarea de active pentru muzeu.

Recenzii de carte – 36

• grupate, în funcție de perioada abordată, astfel: domeniu general (7), antichitate și epoca medievală (2), 1789-1870 (4), 1871-1918 (2), 1919-1945 (12) și după 1945 (9).

SORIN-VASILE NEGOIȚĂ*

NOTE

¹ Armata federală germană.

² Universitatea Johannes Gutenberg, Mainz.

³ Universitatea Georg-August, Göttingen.

⁴ Ex-director pentru cercetare științifică, ZMSBw, Potsdam.

⁵ Muzeul de istorie militară al Bundeswehr-ului, Dresda.

⁶ Muzeul de istorie militară al Bundeswehr-ului, Dresda.

* Cercetător științific, Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară.

rim
REVISTA DE
ISTORIE MILITARA

DIN

- Anul 1917 sub semnul...
- Pensiunile Românilor...
- Atacurile, între două...
- „Judele militar” al...

nh

REVIEW OF MILITARY HISTORY
SPECIAL ISSUE 2008

rim
REVISTA DE
ISTORIE MILITARA

DIN SUMAR

- 190 de ani de la Trădarea Primului Război Mondial
- 190 de ani de la Marea Neagră a comunistilor
- Audatul și altele pare
- Statutul militarilor de la Trădarea Primului Război Mondial

rim
REVISTA DE
ISTORIE MILITARA

DIN SUMAR

- Summit NATO la București
- 23 august 1944 și principalii săi actori
- România și Germania, de o parte și de alta a Cortinei de Fier
- Militarii de elită, diplomați de prestigiu

rim
REVISTA DE
ISTORIE MILITARA

MAREA NEAGRĂ,
ROMANIA
ȘI GRECIA

REVISTA DE ISTORIE MILITARA Nr. 3-4 (127-128) 2008
EDIȚIE SPECIALĂ ROMÂNIO-ELLENĂ